

TRIBUNA

Številka 8, letnik XLVI

20. februar 1977

cena 3 din

Bertolt Brecht:

Žlasti

v neracionalnih

situacijah more

revolucionarna inteligenca

hraniti revolucijo

v permanenci

INFORMACIJE

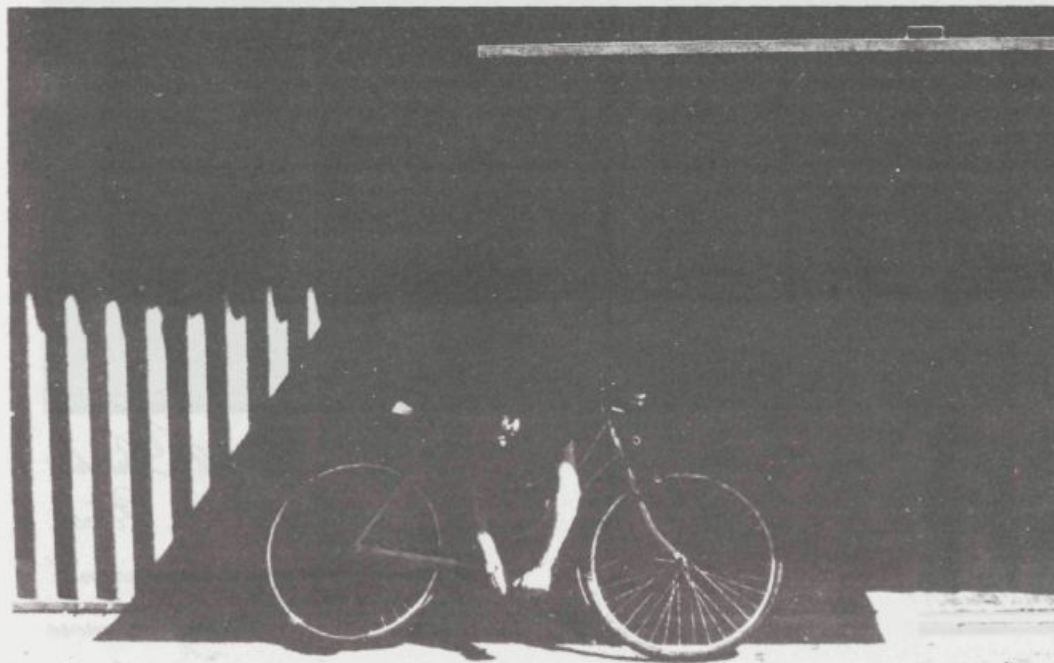
Od 28. februarja do 3. marca bo ob zaključku tedna Komunistov v SN predstavitev študentske kulture na ljubljanski Univerzi. „Tribuna“ pa bo ob tem dogodku izdala posebno številko, ki bo izšla konec tega meseca

FORUM je študentska organizacija, ki ljubljanskemu študentu nudi kulturne dobrine. S tem delom bodo nadaljevali tudi ta in naslednji mesec. Februar bo mesec precej zgoščenih akcij. Pri nam bo Tomaž Domicelj, plesali Maroltovci, ob sobotah bomo plesali mi, Vetrnica se še vedno vrti, pripravili pa bodo tudi recital pesmi Darka Komata, ki jih bosta ob spremljavi kitare predstavila Jerca Mrzel in Srečo Špič. Točen datum vseh prireditev bo objavljen po Radiu Študent in seveda na plakatih.

Že dolgo je od tega, ko je uredništvo Tribune zaprosilo študente BTF (živilsko stroko), da naredijo analizo kvalitete študentske prehrane. Ker vse kaže, da so tovariši iz zgoraj omenjenega „faksa“ nezainteresirani, jih prosimo še enkrat na bolj javen način. Ti bralec pa boš videl, če bo ostalo pri istem. Ne morem si namreč predstavljati, kdo bo analiziral golaže v študentskih menzah – morebiti letalski inženirji, aranžerski tehniki, frizerji, politologi?

Kot odgovorni Tribunar veselo in s ponosom izdavam, da smo člani redakcije – suficitarni! Vse oškodovane (poškodovane zaradi 6 seje ... vabim, da sodelujete pri krojenju novih oblek Tribune, kajti sedanje zahtevajo novih urezov, volančkov, razporkov, da se bo realnost pokazala tam, od koder mora pokukati. Režite! Razpirajte! Potem pa z novimi spoznanji na Tribuno osebno, lahko pa tudi posredujete na papirju zarisano spoznanje ob vašem rezanju, razpiranju. Veseli bomo tega. Zavedajmo se vsi: Tribuna ni časopis NAMENJEN študentom, pač pa študentski časopis. Krojite vi, mi samo oblačimo na našo odgovornost.

b. pirih

Kje so dobri stari časi, ko smo lahko poslušali dobro glasbo v DISCU ŠTUDENT v četrtem bloku v SN. Zdaj je ta prostor potreben preureditve in čaka. Čakajo pa tudi pri Forumu na denarce, ki so za obnovo potrebni. Če pa ta denar bo, bodo v njem pripravili projekcije amaterskih filmov naših potencialnih Stiglicev, Hladnikov, Klopčičev ...

OPRAVIČILO

V zadnji številki je prišlo v članku „ŠKUC-HIDROMONTAŽA“ do neljubih napak. ŠKUC je razstavljal v AVTOMONTAŽI in ne v Hidromontaži, Darko Slavec je slikar (ne slikarka) in torej moškega spola. Prosimo bralce in vse prizadete, da nam omenjen spodrsrlaj oprostijo.

UREDNIŠTVO

TRIBUNA – ŠTUDENSKI LIST

IZDAJA UNIVERZITETNA KONFERENCA ZVEZE SOCIALISTIČNE MLADINE SLOVENIJE

UREDNIŠTVO: 61000 LJUBLJANA, TRG OSVOBODITVE 1/II SOBA 86, TEL: 21-280

URADNE URE VSAK DAN OD 10-12h

TISKA TISKARNA ŠTUDENSKI SERVIS

LETNA NAROČNINA 40,00 DIN; POŠTNINA PLAČANA V GOTOVINI;

ROKOPISOV NE VRAČAMO

OPROŠČENI PROMETNEGA DAVKA NA PROMET PO PRISTOJNEM SKLEPU ŠT.: 421-1/70 OD 22. JANUARJA 1973.

UREDNIŠTVO: ALEŠ ERJAVEC (kultura), BOJAN PIRIH (odgovorni urednik), JANJA KLASINC (informatika), RISTO PEJOV (tehnični urednik), SREČO KIRN (teorija), SREČO PAPIČ (likovni urednik), SREČO ZAJC (glavni urednik), VESNA BELAK (lektura, korektura)
ZAČASNO VLOGO IZDAJATELJSKEGA SVETA OPRAVLJA PREDSEDSTVO UNIVERZITETNE KONFERENCE ZVEZE SOCIALISTIČNE MLADINE SLOVENIJE.
TO ŠTEVILKO JE OPREMIL PETER KORDIŠ
FOTOGRAFIRAL DRAGAN ARRIGLER

Kako opredeljuje študente Zakon o visokem šolstvu, smo videli v prvem odstavku pričujočega zapisa. Oglejmo si še kaj piše tam o univerzitetnih delavcih /67. člen): „Vzgojnoizobraževalno, raziskovalno in umetniško delo opravljajo na visokošolskih temeljnih organizacijah visokošolski učitelji, znanstveni delavci in sodelavci“. V čem je tedaj razlika med študenti in delavci? Mar si slednji ne pridobivajo „na določenem področju ... znanja in izkustev?“ Ne „razvijajo“ več „ustvarjalnosti, delovnih navad in samoupravne aktivnosti“? Če zakon na ravni obče opredelitve mesta enih in drugih na univerzi med njimi ne priznava razlike, pa vendar mora priznati dejstvo, da študent še ni „delavec v pravem pomenu besede“ (= ne pridobiva dohodka), priznati na kak drug način. Da si študent pridobiva znanje, izkustva itn. je treba posebej omenjati zato, ker je implicitno mišljeno, da si še ni pridobil zadosti znanja in izkustev, kar se glasi prevedeno v jezik dejstev, da pač še ni opravil vseh izpitov, da ga od statusa delavca loči predvsem – diploma. (6).

Potemtakem je jasno, da bo študent dejansko opredeljen po „študijskem procesu“ (procesu, ki pelje k diplomi), kakršen pač na fakultetah poteka. In ne samo, da je po njem opredeljen, temveč mu je podrejen, saj je „uspešnost študija ... podlaga samoupravnih pravic in dolžnosti študentov v tem procesu“ (7) (podčrtal J.V.).

Kako naj bo organiziran „študijski proces“, narekujejo fakultetni statuti. Osnovna celica fakultete (slednja kot izobraževalna in raziskovalna institucija zajema niz sorodnih „ved“, pripoznanih v družbeni delitvi del in organizira vzgojo na zavzetem področju) je katedra. V okviru fakultete inkarnira neko „zaključeno stroko“ in zato predstavlja organizacijsko obliko (družbeno priznanega, se pravi učiteljskega) dela na fakulteti. V razmerju vzgoja/izobraževanje ji pripade izobraževalni (od delitve dela v znanosti podeljeni) vidik in katedra je zato tista, ki pripravlja študijski program.

Ta program je treba sestaviti in razporediti tako, da bo ustrezal organizacijskemu principu, ki so mu podvrženi študentje – „vzgojnemu“ principu letnikov. Princip letnikov je biološki princip, ki ima za predpostavko tipično razredno pogojeno prepričanje o nedoletnosti študirajočih, in zahteva, da poteka študij v stopničkah (8), s čemer se vzbuja vtis napredovanja k zrelosti (ki se doseže z diplomo, pripustitvijo v sfero dela).

Če naj celotni vzgojnoizobraževalni sistem preobrazimo tako, da bodo „vzgoja, izobraževanje in raziskovalno delo vse bolj odločilno soustvarjali pogoje za odpravljanje elementov razredne družbe“ (9), moramo vzeti dobesedno tezo, da so študentje sodelavci v vzgojnoizobraževalnem in raziskovalnem procesu in jo vzeti za izhodišče kritike zdajšnjega načina organiziranosti študija, ki ohranja elemente razredne družbe. Zakon o visokem šolstvu in fakultetni statuti, usklajeni z njim, so napredek v primeri s prejšnjimi in res je tudi, da mnogih možnosti, ki so v teh aktih, študentje še niso udeleženi (10). Toda, ali so te možnosti v okvirih obstoječega „študijskega procesa“ sploh v celoti uresničljive?

Kdor še vedno išče „subjekte“ „študijskega procesa“, jih bo bolj težko našel v predavalnici. Naj se napoti v Tivoli, naj se spomni vseh, ki zdajle berejo, igrajo glasbo, kuhajo jed, ki je še nikoli niso poskusili ...

Kako vneto nabiranje znanja, kako tesno s prakso povezano raziskovanje! Boj za socializem na univerzi ne potrebuje že obdelanih parol, ampak temeljito analizo razmer na njej, ki se ne bo ustrašila fetišev, kot so študijski proces, izpit, letnik, katedra ...

OPOMBE:

1) Situacija, ki jo tu opisujem, je značilna za tiste študijske smeri na ljubljanski univerzi, kjer je uradno zahtevano ne le branje „obvezne“ literature, temveč tudi sposobnost produciranja tekstov s področja stroke, ki jo študiraš, skratka „literatura“ dejavnost. Na „eksaktnih“ smereh /sem se poleg „naravoslovja“ in „tehnike“ vse rajši štejejo tudi veje posameznih „družboslovnih“ smeri, npr. ekonomije, psihologije, sociologije) je rešitev enostavna: vaje so obvezne in po možnosti sestavljene tako, da je rešitev ene predpogoj za reševanje naslednje. S tem je „aktivno sodelovanje v študijskem procesu“ zagotovljeno in „subjektnost“ študentov se izraža v tem, da se „zavestno“ odločijo za tovrsten študij. Merilo „zavestnosti“ njihove odločitve je uspešnost študija – in narobe.

2) V formulacijah zahteve se ves čas menjujeta opredelitvi, da naj bodo „subjekt študijskega procesa“ študentje (množina) in, da naj bo ta subjekt študent /individuum/. Da je to dvojje mogoče zamenjavati (s čimer se da izvrstno manipulirati!), je predpogoj hierarhična organizacija študija, kjer je edina družbeno veljavna oblika „pridobivanja znanja“ izpit, ki študente kot socialno grupacijo atomizira v poedince, izmed katerih vsak zmore v študiju videti le lasten sebičen interes, torej pridobitev diplome. Študentje s stališča tako organiziranega „študijskega procesa“ vedno figurirajo edino kot vsota posameznih študirajočih (upam, da je dovolj jasno povedano, da gre za isti buržoazni prijem, kot je kapitalistična atomizacija medznih delavcev v medsebojne konkurente). Da naj bo študent poedinec „subjekt“ „študijskega procesa“, pomeni samo (navadno perversno) zahtevo, naj izpolnjuje obveznosti, ki mu jih nalaga študijski program (kako neki naj to počne drugače kot „aktivno“!). Da naj bodo subjekt študentje, je zahteva, ki je smiselna le, če ni mišljena vsota individuumov, ampak socialna grupacija, ki izraža skupen interes. 3) Seveda ne gre za katerokoli „znanje“, temveč za tisto, ki lahko nastopa kot ekonomska kategorija: ki je, kot zatrjuje spričevalo, družbeno pripoznano in se produktivno vključuje v obstoječo delitev dela, t.j. „v zadnji instanci“, če ne prej, sodeluje pri reprodukciji kapitalnega sveta.

4) Med visokošolskimi učitelji včasih še na glas spregovori sodba, da je „na univerzi manjšina študentov, ki si zares žele študirati“. Na to lahko pripomnimo, da je v dobi, ko znanost nastopa kot osnovna produkcijska sila kapitala, študirati zaradi „snovi same“ nereflektirano, potencialno kontrarevolucionarno početje.

5) Napotujemo k drugi in sedmi opombi in k lastnemu premisleku.

6) V posebnem primeru asistentov zakon izrecno zanika razliko med študenti in delavci na univerzi, saj so asistenti oboje hkrati.

7) Spet poudarimo, da je „uspešnost“ kriterij, ki si jemlje študenta kot izoliranega poedince in njegov interes osami. Za razliko od delavca, ki ob tekočem traku opravlja en sam gib, brez katerega bi ne bilo končnega proizvoda in je dokaz podružbljenosti dela, institucija izpita, ki je kondenzacija „študijskega procesa“, pozna le posamične študente oziroma pripoznava študentovsko populacijo kot vrečo krompirja (v smislu Marxove prispodobе v „18. bumafiru Ludvika Bonaparta“, MEID III, str. 562).

8) V konkretnih študijskih programih se pogosto pokaže nevzdržnost stopničasto organiziranega študija – predmet v prvem letniku po svoji notranji logiki vsebuje elemente, ki jih bodo študentje „jemali“ šele v tretjem ipd. Ironija, ki je v tem, da se delo svetov letnikov suče okoli prizadevanj, da bi študijski program očistili teh, njemu inherentnih anomalij, je toliko večja, če se spomnimo, da je ta institucija križanec med katedro in letnikom.

9) „Stališča in sklepi 7. kongresa ZKS“, str. 119 (ČZP „Komunist, Ljubljana 1974).

10) Kdo npr., sploh upošteva določila, statuta FF, kjer je rečeno, da se o načinu poteka seminarja skupno dogovorijo študentje in učitelj in to vsaj mesec dni pred začetkom semestra?

Jože VOGRINC

Srečanje, ki je bilo v petek 14. januarja, je organiziral oddelek za komparativno književnost Filozofske fakultete v Zagrebu. Želja organizatorjev je bila, da bi se oddelki med seboj bolje spoznali in dogovorili o skupnem delu, ob tem pa razpravljali še o skupnih problemih, ki bi jih morda s skupnim reševanjem bolje rešili.

Takšna problema sta na primer zaposlovanje in sodelovanje z organizacijami združenega dela oziroma družbenimi ustanovami, ki zaposlujejo osebe s takšno izobrazbo, in dopolnjevanje študijskih programov z izmenjavo profesorjev. Vendar je načrt deloma propadel. Zagrebški kolegi so pripravili pogovor o problemih zaposlovanja, na katerem bi naj sodelovali študentje oddelkov za komparativno književnost, fonetiko, filozofijo ter indologijo in lingvistiko in predstavniki štiridesetih družbenopolitičnih organizacij, samoupravnih interesnih skupnosti in organizacij združenega dela. Ker pa so prišli le trije predstavniki od štiridesetih povabljenih, je ta pogovor odpadel.

V Zagrebu so se zbrali predstavniki oddelkov iz Beograda, Ljubljane, Novega Sada, Sarajeva, Skopja, Zadra in Zagreba. Dopoldne so predstojniki predstavili oddelke: oblike študija, študijski program, velikost in kratko zgodovino oddelka, možnost uveljavitve in zaposlitve po končanem študiju. Popoldne smo se pogovorili o oblikah sodelovanja. Predstavnik študentov iz Ljubljane je na kratko predstavil oblike stipendiranja in trenutno situacijo s stipendijami v Sloveniji.

Za razpravo in v sprejem svetom oddelkom: TOZD in PZE smo pripravili naslednje predloge sklepov:

1. oddelki bi izmenjavali med seboj profesorje za dalj časa (npr. en semester). Profesor bi vodil ves seminar ali kolegij in študentje bi pri njem opravili tudi izpit.
2. študentje bi lahko poslušali profesorja in opravljali izpite tudi na drugih oddelkih. To delo bi se jim priznalo pri prijavi za opravljanje diplome kot del opravljenih študijskih pogojev.
3. Prične naj se z izdajanjem informativnega biltena, s pomočjo katerega bi bili posamezni oddelki obveščeni o dogajanju. V njem bi objavljali podatke za izmenjavo, sezname predavanj ipd.
4. Posveti predstavnikov vseh oddelkov naj bodo vsako drugo leto, hkrati se bodo menjavali oddelki-organizatorji.

Zaradi aktualnosti naj bi bilo ponovno srečanje že prihodnje leto. Obravnavali bi problem pouka svetovne književnosti na srednjih šolah in oblike potrebne izobrazbe za izvrševanje tega pouka. Posvet naj bi bil v Ljubljani. Organizator pa naj bi bil PZE za primerjalno književnost in literarno teorijo.

Študentje smo podprli predlog beograjskih in zagrebških kolegov o skupnem strokovnem časopisu komparativistov, v katerem bi študentje objavljali strokovne tekste, recenzije in študijske informacije. Uredniški odbor bomo sestavili iz predstavnikov z vsakega oddelka, ki bodo zadolženi, za koordinacijo in stik med študenti in časopisom.

Menim, da je posvet uspel. Če nam bo uspelo urediti finančno organizacijske težave, bo naše sodelovanje uspešno zaživelo. Material za prvo številko časopisa je že pripravljen – torej se že premika.

Igor Kramberger

LUKNJE V STATUTIH

Decembra 1975. leta je bila ustanovljena komisija Skupščine SR Slovenije za priučiitev samoupravnih sporazumov in statuten visokošolskih organizacij z nalogo, da „daje stališča“ mnenja, pripombe in predloge k tem aktom in predlaga pristojnim zborom Skupščine SRS predloge odlokov o soglasju oziroma potrditvi teh aktov.“

Komisija je na seji Skupščine SRS 21. januarja 1977, podala poročilo o svojem delu. Ugotovili so, da so akti visokošolskih organizacij izredno obsežni. Vsebujejo zadeve, ki morajo biti zajete po Zakonu o visokem šolstvu, pa tudi vprašanja, ki izhajajo iz drugih predpisov. Pomembno je tudi, da so visokošolske organizacije sprejele samoupravne akte v določenem roku. Poleg pozitivnih strani teh aktov, pa je komisija izoblikovala tudi vrsto pripomb. Omenili bomo le nekatere, ki neposredno zadevajo probleme nas, študentov.

DOLOČBE, ki govorijo O SMOTRIH IN NALOGAH VISOKOŠOLSKIH TEMELJNIH ORGANIZACIJ ZDRUŽENEGA DELA premalo ali pa sploh ne govorijo o povezavi visokošolskih TOZD oziroma visokošolskih delovnih organizacij z drugimi organizacijami združenega dela in interesnimi skupnostmi. VPISNI POGOJI so v statutih različno opredeljeni. V večini primerov navajajo le leta šolanja, ki ustrezajo za vpis, ne upoštevajo pa potrebnega znanja za uspešen začetek študija. Komisija predlaga, da vpisani pogoji vsebujejo zlasti: – vrsto in obseg znanja, ki v celoti ustreza za vpis, – vrsto in obseg znanja, ki deloma ustreza za vpis, – način preizkusa znanja, – način sprejemanja in objave razpisa za vpis.

V statutih so **POGOJI ZA PONAVLJANJE** prvega letnika preohlapno in neustrezno opredeljeni. Točneje bi bilo treba opredeliti tudi izjemne primere, ko se dovoli ponavljanje višjega letnika. V istem členu je tudi pripomba, ki pravi, da obsežnost DIPLOMSKEGA DELA in podobno, ne more biti razlog za podaljšanje študija. Obseg diplomskega dela v zahtevnosti ne bi smel presegati učnih programov. Opravičeni razlogi za NAKNADNI VPIS v statutih niso opredeljeni, prav tako ni določen ustrezeni organ, ki naj odloča o naknadnem vpisu. Po mnenju komisije naj bi o tem odločal odbor za študijske zadeve ali njemu ustrezen organ, ne more pa o tem odločati dekan. Če **ŠTUDENT NEOPRAVIČENO NE PRIDE NA IZPIT**, ne more biti negativno ocenjen, ker se ocenjuje znanje, ne pa prisotnost ali odsotnost pri izpitu. Seveda pa z neopravičenim izostankom izčrpa eno izpitno možnost. **PONAVLJANJE IZPITA** – Statuti predpisujejo, da študent, ki tretjič ali četrtič ni opravil izpita ali celo kolokvija izgubi pravico do študija na VTOZD oziroma VOZD. Trikratna ali večkratna neuspešnost pri posamezni vrsti preverjanja znanja ne more odvzeti študentu pravice do študija. Zakon o visokem šolstvu celo izrecno predpisuje, da študent, ki izgubi status, lahko naprej opravlja izpite, obiskuje predavanja ... zaradi priprave na izpite oziroma diplomsko delo. Treba je namreč razlikovati „pravico do študija“ in „status“ študenta in ju tudi ločeno obravnavati.

Fakultete so se s stališči in pripombami komisije strinjali in jih bodo torej dolžni upoštevati pri popravkih svojih statuten.

Janja Klasinc

O PREDAVANJU B. ROTARJA NA FF

VPRAŠANJE – KAJ JE PREDAVANJE BILO?

Imelo je predavanje zvencez naslov: Teze o arhitekturi. Kar naj pomeni – predmet znanstvene narave/postavke, trditve. Vredno poslušanja smo si dejali in si zapisali v koledar. Predavanj o arhitekturi ni veliko. Tudi kritik ne, če izvajamo kuloarske, ki pa ne zaidejo v množična občila. Če se že kaj prikaže v tisku je ali črno ali belo ali medsebojni obračuni arhitektovskih klap po znanem napevu: „Poglejte fantka, kako je grd in zloben!“ (O deklicah se še ne govori.) Če bi še naprej razvijali gornje misli, bi zašli v črnogledost, kako se pri nas ustvarja samo gnila arhitektura. Bolje takoj podreti – čisto kapitalistično načelo. Človek se vpraša, če morda ni bolje poslušati črno bele kritike kot nikakršne? Poslušati vsaj predavanje, ki ga lahko oceniš le po naslovu. Klobka zgodovine arhitekture ali boljše urbanizma se odvija že po znanih poteh, brez kakršnihkoli novih povezav in tez. Lepo je predavatelj razložil, kako so grdi izkoriščevalci vedno odločali, kje bodo stanovali ubogi izkoriščanci. Upal si je odkrito povedati kar lahko čitamo že v Mumfordovih knjigah med vrsticami in tudi naravnost. Recimo – kako so delavce v amsterdamskem Jordaanu strpali v hiše z malo sonca in z najnujnejšo opremo. In tako so imeli kapitalisti lepe dobičke. Mimogrede: to je bila edina primerjava, ki je ponazarjala predavanje. Poslušali smo o eksploatacijskih, izgonu eksploatarancev iz zelenih predelov mesta, o nearhitekturi, zunanjih odločanjih. Pričakovali smo preobrat v sklepe, zaključke, primerjave z našim prostorom, našo sedanostjo, nečim kar ni že v Mumfordovih knjigah. Nič! Bila je samo formalizacija kot se je izrazil predavatelj. Saj jo že poznamo smo si mislili poslušalci. Zakaj nič? Ker si mora poslušalec narediti zaključke sam, ker takih raziskav še ni, ker je naša sodobnost neprimerljiva, ker se to ne spodobi na predavanjih s tako učnimi naslovi, ker ... sapienti sat? Morda bomo le zvedeli odgovor na vprašanja zastavljena na predavanju.

MIRJAM KOPŠE

Tribuna – študentski list

izdajatelj UK ZSMS; Ljubljana, Trg osvoboditve 1/II

ŠT ŽIRO RAČUNA: 50101 – 678 – 47303 ZA TRIBUNO

Priimek Ime

Naslov

Kraj

Naročam študentski list „Tribuna“. Polletna naročnina je din 30,00.

Naročnino bom poravnal takoj.

Hvala!

Podpis:

KROMPIR V VREČI = VREČA KROMPIRJA

(O 'SUBJEKTU' 'ŠTUDIJSKEGA PROCESA')

parola: „Študent je mora-jo postati subjekt-i študijskega procesa“

Inflacija rabe zgornje parole spada v obdobje, o katerem vlada pri nas prepričanje, da je že minilo. Velikokrat se tudi reče, da so bile dileme razrešene in da je sok te krilatice ohranjen v formulaciji iz Zakona o visokem šolstvu, ki pravi, da je študent „sodelavec v vzgojno-izobraževalnem in raziskovalnem procesu, v katerem na določenem področju pridobiva znanje in izkustva ter razvija ustvarjalnost, delovne navade in samoupravno aktivnost“ in da sta „uspešnost študija in aktivno sodelovanje v vzgojnoizobraževalnem in raziskovalnem procesu podlaga samoupravnih pravic in dolžnosti v tem procesu in oblik njihovega samoupravnega odločanja v visokošolskih temeljnih in delovnih organizacijah, skupnostih in univerzah“.

Pa vendar (namreč „sodelavcem v vzgojnoizobr.“ etc.) je to geslo dano slišati še danes in to v točno določenih trenutkih in iz točno določenih ust. Polygon za izkazovanje študentov-ske „subjektivitete“, „aktivnega poseganja v študijski proces“ so po določenih fakultetnih statutov predvsem seminarji in vaje, ki naj bi v čim večji meri zamenjali predavanja „ex cathedra“. Izkazalo se je, da študentje ne kažejo prave volje, da bi zavzeli priporočene pozicije. Obisk seminarjev je mršav, diskusije ob prebranih referatih večinoma medle, in učiteljem velikokrat ostane čas, ko morajo govoriti kar sami, da ne bi bil preglasen siceršnji molk. Zaradi tega učitelji pogosto očitajo, da študentje zadane naloge, namreč „biti subjekt študijskega procesa“ ne jemljejo dovolj resno. In tako se učitelji potrudijo, da bi študentje „dejansko“ postali „subjekt“, s tem, da jih prisilijo k „aktivnemu študiju“: izdelava seminarske naloge postane obveznost in kdor je ne napravi, ne dobi podpisa ipd. (1).

Taka prisila je, tako vsaj kaže, v očitnem nasprotju s tistim, kar je leta 1971 zapisal prof. Vlado Schmidt v predgovoru k svoji „Visokošolski didaktiki“: „Možno jim je (študentom, op. JV) vsiljevati in vsiliti študijske oblike, ki jih potiskajo v pasiven položaj objekta, ni jim pa mogoče z vsiljevanjzagotoviti vloge subjekta v študijskem procesu, ker je definirana z njihovo avtonomno motivacijo študija. „Da bi dojeli možnost pojavitve tega nasprotja, ki ima korenine v istih razlogih, zaradi katerih je sploh mogoče, da se zadevno geslo še zmerom veselo uporablja, moramo spremeniti „polje spraševanja“.

V načinu govorjenja, ki uporablja „našo“ krilatico, nastopa odnos subjekt/objekt kot sadomazohistična opozicija, sposojena in predelana za domačo rabo iz arzenala novoveške metafizike, ekskluzivno meščanskega načina prisvajanja sveta. Subjekt velja za aktivni princip, ki suvereno razpolaga s svetom in v vlogi subjekta je tisti, ki se v vlogi, ki jo opravlja, zavestno počuti „pri sebi“ in „na svojem“; ki mu je lastno početje vsečno, smiselno in uspešno. V vlogi subjekta, pasivnega principa, pa je tisti, ki mu ni dano uresničevati potreb, ki jih šteje za lastne; ki je le predmet preoblikovanja.

Zahteva po vlogi subjekta v študijskem procesu je možna šele s pozicije, ko se študentje (2) zavedo svoje subjektivnosti – v trenutku krize univerze. V vrednotah, ki jih skozi hierarhične oblike študija reproducira vzgojnoizobraževalni sistem, ne prepoznavajo (več) lastnih vrednot, kar pomeni, da jim ta sistem ne zagotavlja (več) promocije v upravljalški sloj družbe. Z druge strani je to pogoj, da lahko študij zapopadejo kot (abstraktno, posplošeno) delo.

Šele, ko je univerza v krizi jo lahko študentje dojemajo v sklopu družbene celote in jim lastni položaj postane problematičen ter zato (potencialno) razviden. Kriza vzgojnoizobraževalnega sistema in univerze kot insitucije, ki tvori vrh tega sistema, ga povzema in obnavlja (univerza – v imenu države – vzgaja vzgojitelja), postane akutna vsaj leta 1968, če ne že prej (po tem letu se množijo simptomi, ki kažejo na kroničnost njene bolezni). Globalno gledano gre za to, da se protislovja kapitalizma zgostijo v točki, ko mora izpeljati „znanstveno-tehnično“, „revolucijo“, torej v točki re-produkcije znanja (3) kot elementa, ki je postal za njegov nadaljnji obstoj odločilen v meri, ki je dotedanji vzgojnoizobraževalni sistem ne more več „realizirati“.

Artikulacija skupnostnega interesa študentov v samoupravni socialistični družbi je v tej situaciji nujno morala postati torišče razrednega boja. Razne faze so postale bojna orožja, ki so jih uporabljale različne strani v različnih situacijah in z različnimi argumenti. Že to je zadosten dokaz ideološki fraze o „subjektu“, „študijskega procesa“, ki je bila ena od najbolj izrabljenih.

Opozorilo prof. Schmidta je dvoumno kljub kritični osti, ki je upravičeno uperjena proti tistim, ki jim je obstoječi način študija nevprašljiv in jim je (prav zato!) „študentova vloga subjekta“ sinonim za „aktivno sodelovanje“ v tem istem „študijskem procesu“. Kolikor je

„avtonomna motivacija študija“ lastnost, ki jo študirajoči enostavno mora posedovati po imanentni logiki tega početja (4), potem se pač študentje demokratično zmenijo s pedagogom-didaktikom za obliko študija, ki bo odgovarjala obema stranema in zdaj gre le še za to, da bosta obe spoštovali sprejeti dogovor. V delitvi dela na univerzi se nič ne spremeni, volk je sit in koza cela. Mi pa, nasprotno, menimo, da je „avtonomna motivacija študija“, kar se tiče obstoječih oblik študijske organiziranosti na univerzi in kolikor se tiče načinov, kako si „privatno“ „pridobivam znanje“, raziskujem, sem ustvarjal itn., zmeraj konkreten odnos vsakega konkretnega človeka /tudi če ga indeks (ne) izdaja za študenta/ do „pridobivanja znanja“, raziskovanja, ustvarjanja.

Skupna „hiba“ vsega govorjenja okoli „subjekta študijskega procesa“ je prav nepremišljen odnos do „študijskega procesa“. To govorjenje ne gre gledat, kako prihajajo ljudje do znanja, kaj je z njihovo kulturo, ali in kako raziskujejo... „Študijskemu procesu“ podeljuje samostojno, od študentov načeloma neodvisno bivanje (5). Do „študijskega procesa“, ki je ločen od njih, lahko potem študentje zavzemajo različna razmerja. Njegov konkretni potek je mogoče v marsičem spremeniti, toda le znotraj okvira, ki je zmeraj že vnaprej dan. Navadno je le abstrakten opis tega, kar se po fakultetah pač godi, kolikor se dotika študentov.

Študentski list TRIBUNA je začel ponovno redno (štirinajstdnevno) izhajati novembra 1976. V letu 1975/76 se je TRIBUNA soočala z mnogimi težavami in je bilo novembra 1976. V letu 1975/76 se je TRIBUNA soočala z mnogimi težavam in je bilo zato stanje v uredništvu v začetku novega šolskega leta neurejeno. TRIBUNA je potrebovala urednike, tiskarno, kolporterje, elektriko itd. Navkljub navedenim težavam je do danes uredništvo izdalo 7 števk (od tega dve dvojni) ter se skušalo ponovno vključiti v ljubljanski študentski in sploh mladinski družbeni prostor. Na TRIBUNO so letele tudi kritike. Prvo številko je kritiziral KOMUNIST in lahko rečemo, kritiziral argumentirano. Vedeli smo kaj ga moti, kajti ni nam skrival svojega mnenja.

V 7. številki TRIBUNE (letnik 1976/77), oziroma 1. številki letnika 1977 (ki je izšla 19. januarja), je bila v TRIBUNI objavljena recenzija dveh pesniških prvencev, ki ju je izdal Študentski kulturni center v Ljubljani. Knjigi sta izšli v drugi polovici decembra 1976 ter sta bili od takrat dalje tudi v prodaji po v drugi polovici decembra 1976 ter sta bili od takrat dalje tudi v prodaji po knjigarnah. Ker TRIBUNA je predvsem študentski časopis je njen namen seveda zasledovati dogajanja na Univerzi in med študenti. Vsled tega je uredništvo sklenilo objaviti recenziji knjig ter pesem iz vsake zbirke, ki naj bi približe predstavila njenega avtorja. Šlo je torej za kritično in informativno dejanje. Uredništvo ni sodilo, da so pesmi iz katerekoli zbirke problematične, saj so bile že dlje časa v prodaji; mimogrede, novinar DELA je kmalu po izidu zbirke objavil ugodno oceno obeh knjig.

S tem, ko je Tribuna predstavila dve pesmi Borisa Gaberšnika, ni želela vzbujati niti verske nestrpnosti niti vznemirjati vernikov. Šlo je enostavno za informativni izbor iz zbirke. Vendar pa se uredništvo po odzivu, ki ga je objava pesmi Aleluja joint imela v tisku strinja, da njena objava ni bila primerna ter priznava svojo napako. Priznava namreč v toliko, v kolikor je navedena pesem res imela takšen učinek. Vsem prizadetim se iskreno opravičujemo.

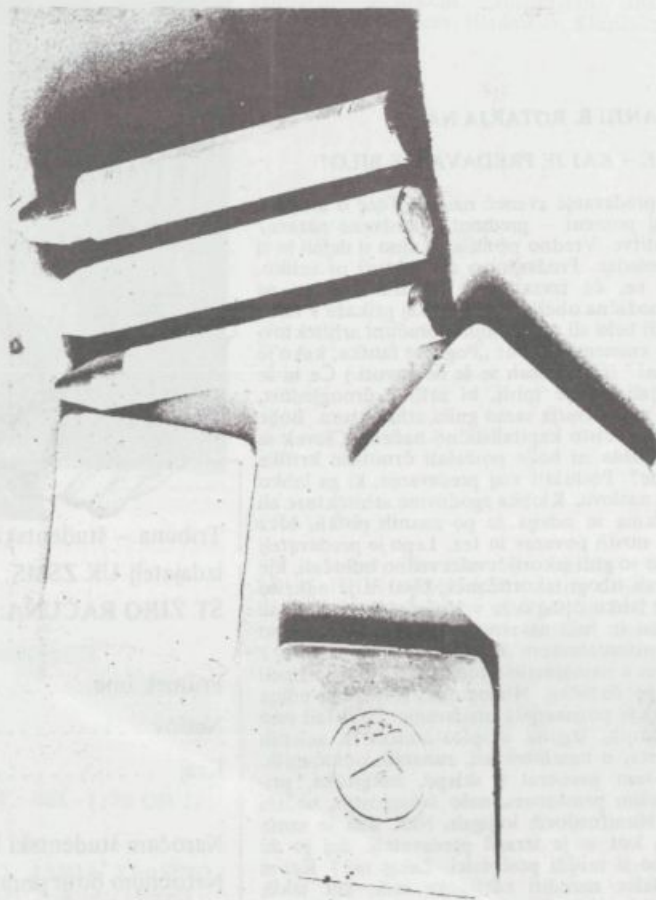
Ni pa nam jasno nekaj, namreč, kako je možno, da je pesem nesprejemljiva v časopisu, sprejemljiva pa v sklopu knjige. Tudi tu si lahko zamišljamo odgovor: časopis je komunikativnejši s svojimi 3.000 izvodi kot pa knjiga s svojimi nekaj sto. A tu se takoj pojavi drugi problem. Uredništvo DELA se je namreč odločilo, da objavi komentar B. Dolničarja „Napačna smer“ (DELO, sredo 26. januarja 1977), ki se sprašuje po uredniških smotrih TRIBUNE ter kritizira omenjeno pesem. Do tu vse lepo in prav. A komentar vsebuje še ozadje, neko drugo plast. Objava omenjene pesmi izzveni namreč kot nadaljevanje in sestavina dosedanje uredniške politike TRIBUNE. Gre torej za to: Dolničarjev članek preberemo, jasno nam je, da govori o Gaberšnikovi pesmi, toda istočasno začutimo, da TRIBUNA le ni „ta prava“, saj je „samozvano revolucionarna“, „svoje glavo dreza za vsako ceno“, njen „nadebudni visokošolski um mora seči po opolzkih psokvah, poniglavih zlonamernostih in omalovažujočih opazkah“, sploh pa je med njenimi bralci „le peščica študentov“ ipd.

Torej: TRIBUNA je samozvano revolucionarna, senzacionalistična, predvsem pa dreza tja kamor ni treba in ne predstavlja študentov, niti je študentje ne berejo. To je laž. Naročniki TRIBUNE so predvsem študentje in tudi proda se je največ po fakultetah ali v njihovi bližini. Člani uredništva so redni študenti, pisci pa študenti ali pedagoški delavci — z redkimi izjemami, predvsem pa so to mladi (Kajti

TRIBUNA je glasilo ZSMS, ne pa študentskega ceha). Nič tudi ne vemo o tem, da bi bil Boris Gaberšnik „zadnji krik mladega slovenskega pesništva“ (narekovaji — B. Dolničar).

Sicer pa očitno sploh ne gre za to, ampak mogoče prej za nekaj drugega. TRIBUNA je v dosedanjih sedmih številkah namreč pisala trikrat o člankih objavljenih v DELU in sicer pisala na odklonilen način. Prvič se je to zgodilo ob Cankarjevem spomeniku v Zvezdi, drugič ob Javorškovih polemikah v DELU in tretjič ob zamisli Ljubljanske banke, da uvede dve vrsti čekov (za revne in bogate, ali drugače: za tiste z nižjimi in tiste z višjimi OD) ter ob tem o nekritičnem pisanju novinarja DELA o tej zamisli. Morda se motimo, a strah nas je, da se ne. Kajti Dolničarjev spis izraža jezo in dolgoročno prizadetost (njega ali uredništva?). Njegov spis ni ocena ampak senzacionalistična replika. Mislimo, da bi se moral tudi B. Dolničar zavedati, da ima objava takega članka kot je njegov — ne obsodba pesmi ali njene objave v TRIBUNI, temveč način obsodbe, ki je obsodba TRIBUNE kot celote — v DELU kot osrednjslovenskem dnevniku daljnosežne posledice. Razlika je namreč, če piše DELO o TRIBUNI, ali če piše TRIBUNA o DELU, kot je očitno tudi razlika, če je pesem objavljena v knjigi (in je sprejemljiva) ali pa v časopisu (in ni več sprejemljiva). Bojimo se, da so se uredniki DELA ter B. Dolničar teh posledic, vsemu navkljub, vseeno zavedali.

A. E.

sfere našega zanimanja. Pravzaprav bi se vprašanje, vsaj po mojem mnenju moralo glasiti: kaj meniš o trenutnem načinu štipendiranja?

Moram priznati, da sem se s tem vprašanjem ukvarjal nekoliko podrobneje. Vzroki, zakaj je prišlo do kaotičnega stanja na področju štipendij iz združenih sredstev, so sedaj več ali manj jasni. To je bilo predvsem neprelivanje sredstev v občinah, prekomerno prevzemanje štipendistov v sklade združenih sredstev itd.

Vendar, da je prišlo do kaosa, so, po mojem mnenju, krive predvsem strokovne službe, ki niso bile sposobne v redu opravljati svoje naloge. Seveda, za to niso krive samo one. Krivi so tudi podpisniki samoupravnih sporazumov o štipendiranju, ki se niso dovolj zanimali za to, kdo uporablja njihov denar.

V bistvu je trenutno najvažnejše vprašanje, kako rešiti ta gordijski voz. Republiška konferenca SZDL je postavila zelo akcijske sklepe in stališča, ki se ponekod že upoštevajo. Prav tako pa moram pripomniti, da smo na fakulteti ugotovili podobne pomanjkljivosti in da smo predlagali podobne ukrepe. To je seveda zelo zanimivo s stališča udeleževanja študentov pri problemih štipendijske politike.

Res je, da so se študenti najmanj angažirali pri teh vprašanjih. Res pa je tudi, da so se tudi podpisniki samoupravnih sporazumov v tem pogledu slabo odrezali. Izkazati krivdo sedaj, ko je že vse pomešano, pa je brezplodno in težavno delo.

Edino rešitev tega stanja vidim pravzaprav v dejstvu,

Bojan (FSPN):

da se je združeno delo do sedaj premalo povezovalo s študijskim procesom, ta pa se ni znal adaptirati združenemu delu. To bo potrebno čimprej urediti. Seveda pa bodo nastopile še neštene trzavice in tudi konflikti med študenti, štipenditorji, OZD in šolami, preden bo to vprašanje rešeno. To je sicer težko gledati in prenašati (namreč te konflikte), je pa hkrati zelo pozitivno, saj bomo dobili nov in izviran koncept reševanja problemov tako štipendiranja kot povezovanja z združenim delom. Naloga študentov bo, da se v te bodoče razprave vključijo čim bolj neposredno in čim prej.

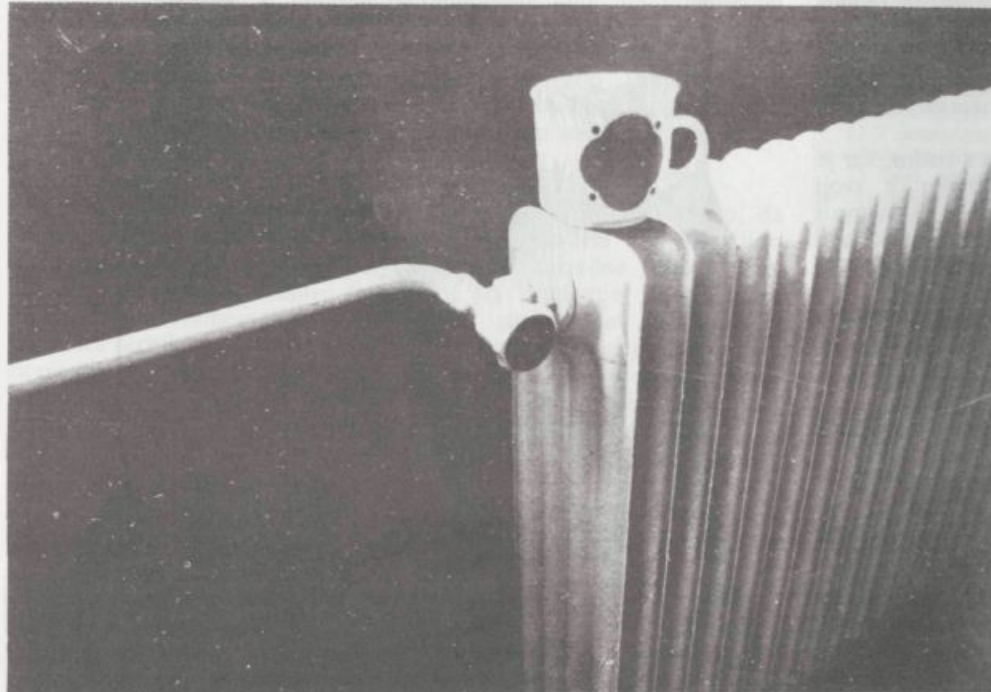
Sicer nimam štipendije, vendar bi rad navezal sedanjo štipendijsko politiko na delovanje „Študentskega servisa“. Zaradi nuje, ki jo terja blagovno-kapitalistični način produkcije, bodo mnogi prisiljeni ob „suficitarni“ izbiri študija prijeti za delo v OZD, kjer bodo „honorarno združevali sredstva – drugim“, grupica v ŠS pa si bo zadovoljno nalagala na bančne račune procenke, ki si jih prisvajajo na račun tujega dela. Prav kmalu bo vidno koliko bodo porasli bančni računi ŠS, s tem pa tudi njihove plače, vse to na račun izkoriščanega dela človeka, ki se je in se bo sedaj še v večji meri prisiljen prodajati. Dajanja desetina so bila znana v prejšnjih stoletjih! Zgodovina se ponavlja – sedaj že kot farsa.

Alenka (FF):

Povedala bom malce bolj dolgo zgodbo, ki pa je, čeprav zelo čudna, še kako resnična. Prejemala sem štipendijo Zavoda za zaposlovanje Maribor in sicer v bajnem znesku 150 din. Drugi semester sem dobivala štipendijo v znesku 600 din – brez pojasnila so mi štipendijo zvišali. Junija so ugotovili, da imam previsoko štipendijo in da jo moram vrniti. Nisem je vrnila in začeli so mi pošiljati štipendijo v znesku 280 din – tako je šlo do marca. Do junija nisem dobila nič, seveda brez tolikokrat zahtevanega pojasnila. Ko sem se pozanimala zakaj štipendije ni, so mi odgovorili, da je bilo na Radio Maribor jasno in glasno objavljeno, da morajo vsi štipendisti predložiti potrdila o zaslužku staršev (težko bi bilo študirati v Ljubljani in poslušati Radio Maribor). Komisija, ki je obravnavala ta problem je ugotovila, da sem kriva sama in mi zato ne vrne štipendije. Nato pa nenadoma prispe štipendija in sicer v znesku 500 din, kar pa je premalo, da bi mi jo dajali tudi julija in avgusta. Septembra seveda ponovno štipendije ni od nikoder. Štipenditor mi je povedal, da so mi poslali obvestilo naj se obrnem na RIS (o obvestilu seveda ni bilo ne duha ne sluha). Na RIS-u so mi povedali, da imam odobreno štipendijo in sicer v znesku 1300 din, pa tudi to sem dobila šele decembra. Mislim, da je kakršenkoli komentar o mojem mnenju o štipendijski politiki popolnoma odveč!

ISPARITI

Kad si bez para
ti si ispario (Olovka piše srcem)

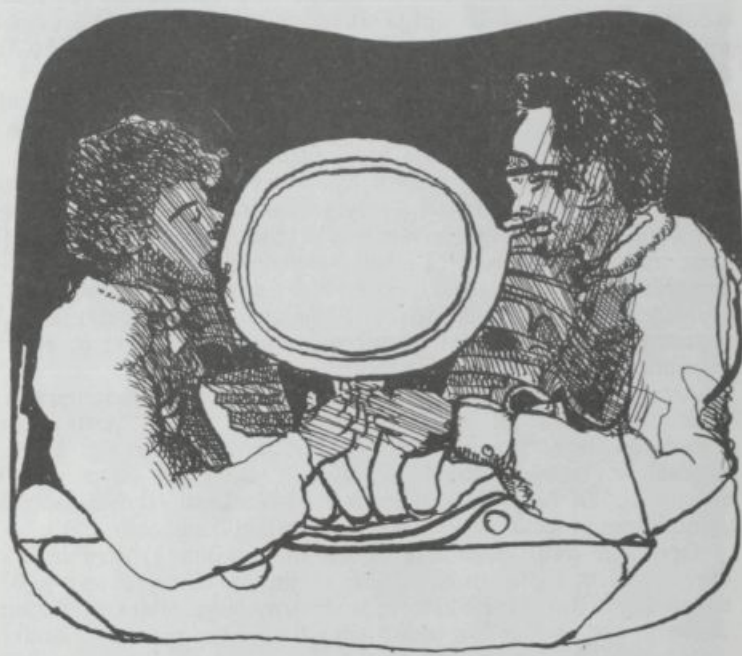
MESTNA KONFERENCA ZSMS O ŠTIPENDIJAH

Na 6. seji predsedstva MK ZSMS sta predsednik UK ZSMS Zvone Colarič in predsednik KMI pri MK ZSMS zahtevala, da da predsedstvo na dnevni red tudi točko ŠTIPENDIJE. Predsedstvo tega ni sprejelo in se je raje prosto pogovarjalo in vezalo otrobe, sprejelo pa ni nobenega sklepa, pa četudi so sklepi samo papir. Prepričani smo, da je bila to zelo neuspešna in neodgovorna poteza, ki v sedanjem trenutku pomeni slabo težo boja študentov za izboljšanje študijskih in življenjskih pogojev, ki se še vedno suče v neizrazitih besedičenjih brez konkretnih rešitev.

Citiramo:

— Pod razno sta tov. Colarič in tov. Križanič opozorila na resnost položaja nekaterih dijakov in študentov zaradi štipendijske politike. Člani predsedstva so si ob tem izmenjali mišljenja, vendar ni bil sprejet nikakršen sklep. (zap. 6. seje pred. MK ZSMS, ki je bila 25.12. 1976)

S. Zajc

NAPACNA SINTER

Zapis v Delu iz dne 26.1.1977 nujno zahteva, da mu uredništvo Tribune odgovori. Postavlja pa se vprašanje na kakšen način? Ali na ta način, da proglasi celno uredniško politiko glasila SZDL Delo za ustvarjanje novinarskega uma (verjetno tov. Borisu Dolničarju ni jasno, kaj pomeni kategorija uma in kaj kategorija raz-uma, ali celo zdravega raz-uma, ker sicer ne bi te kategorije uporabljali v peorativnem smislu), ki se poslužuje opolzkih psov, politične perversnosti, poniglave zlonamernosti, omalovažujočih opazk in to na podlagi zasebniško prilasčevskega interesa, ki teži po neki psevdorevolucionarnosti. Ali pa na ta način, da se kritično (s pozicij historičnega materializma) ovrednoti konkretne sestavke časopisa, v okviru katerega se ti članki pojavljajo. Mislim, da smo si v uredništvu na jasnem, da naj bo pot resnične kritike, v smislu razgaljanja protislovij naše družbe, njene zajetosti v stare odnose in anticipacije prihodnosti (preko razvoja samoupravljanja) v njej sami samo ta drugi zgoraj navedeni način, ki omogoča dialektično metodo, katere ena od imanentnih lastnosti je ta, da sintetizira (teoretično označi) krog gibanja protislovij preko posamičnega, posebnega do splošnega. Seveda je to sila dolga, zapletena, težka in mnogo znanja potrebna pot, da je pisec sposoben uvesti v svoje spise dialektično napetost in je zaradi tega sprta z vsakim zdravorazumarskim načinom osmislitve, ki se izgublja, ali v nekakšni splošni opredelitvi neke uredniške politike, ne da bi našel zvezo s konkretnimi oz. posamičnimi, posebnimi deli, ki tvorijo to celoto oz. splošnost, ali pa na podlagi neke konkretne oz. posamičnosti zarije svoje zobe v neko splošno celostno naravnost in iz zmagošlavja njemu porajajoče se lastne zdravorazumarske veličine ne vidi dejanske, praktične in teoretične majhnosti lastne utemeljitve.

Takšno zdravorazumarsko pisanje je vsekakor tudi tekst vašega novinarja Borisa Dolničarja, ki ni razen pesmi Borisa Gaberšnika navedel niti enega sestavka, iz katerega bi rasla naša psevdorevolucionarnost (samozvana revolucionarnost), niti enega spisa, s katerim bi uredništvo Tribune hotelo elitistično in privato lastniško zapreti prostor v Tribuni pred drugimi pesmi. (Če ste spremljali Tribuno, bi verjetno lahko opazili pozive na sestanke, s katerimi smo vabili vse, ki bi želeli pisati v Tribuno.) Prav tako bi lahko, če podrobneje pregledamo Tribuno, opazili, da je v sedmih številkah Tribune, od katerih sta bili 2 dvojni in 1 tematska, sodelovalo 33 ljudi s svojimi

teksti, pri tem pa nismo všteli vseh tistih, ki so sodelovali pri tehnični in likovni ureditvi lista. Zato je tekst tov. Borisa Dolničarja lahko samo odmik od njegove parole po kakovostnem informiranju (verjetno misli pisec objektivno), kaj šele, da bi bilo kaj več kot kakovostno informiranje.

S. K.
za Uredništvo
Aleš Eriavec in Srečo Kim

lahko največji pri študentih humanističnih ved. Na filozofski fakulteti so bile nekaj časa blokirane celo knjižnice, da o financiranju ekskurzij ne govorimo.

Ce bi kvantiteta študentovega dela odločala o nagradi, bi bili nekateri med nami med najbogatejšimi saj posebno v konicah pred izpiti presežjo količino dela kakšnega vročičnega obrtnika. Vendar smo glede tega skromni, pravi idealisti, zadovoljni z vsako figo. Republiške štipendije pomenijo napredek v tem smislu, težje je tam, kjer jih ni. Logika odločujočih: Naj študente preživljajo doma, saj imajo dosti denarja. Torej, če ne najdeš štipenditorja, ker si šel v neinteresantno smer za družbo, potrpi teh nekaj let v odvisnosti od staršev, za katere upaj, da so dobri in da ti ne bodo vseprek določali poti po svoji volji in ti ob nesporazumih dali vedeti, da si pravzaprav od njih odvisen, nesamostojen nič. Posebno staršem, ki so v proizvodnji, je v nepopisno veselje poudarjati, da s svojim delom vzdržujejo vse družbene službe in vse študente. Romantičnih pet let! Študij – najlepša doba življenja; da, če je človek brez vesti in mu ni neprijetno vedno znova moledovati pri slučajno stiskašnih starših za nujno denarno podporo. Ali od tod izvira naša neznačajnost? Vedno bolj se mi dozdeva, da je rezultat novih reform študij ob delu, ta dvoživka študent – delavec ali po domače večni, falirani študent. Znano je, kako težko človek dokonča študij, če se pred diplomom zaposli.

Formalno je sicer določeno, koliko denarja so starši dolžni dajati študentom, vendar ni jasno, kako priti do njega brez družinskih pretresov, razkolov in drugih neprijetnosti. S plačo bi študent dobil občutek vrednosti svojega dela in dosegel večjo zrelost, saj bi sedaj moral paziti, kako razpolaga s svojim denarjem. Spoznal bi, da mu ne bo ostalo nič drugega kot zaposlitev, če ne bo študiral. Dozorelim osebam ne bi bilo treba ob vsaki priložnosti – prošnji za štipendijo, za

bivanje v študentskem naselju idr. – zahtevati mamin podpis, njeno poročilo in odgovornost. Mogoče bi lahko dobil celo potrošniški kredit! Zdaj mora prinašati potrdila o višini dohodkov staršev, čeprav od njih nima nič. Študent, ki ni nič kriv, če starši veliko zaslužijo, vendar noče njihovega, denarja, da mu ne bi bilo treba kazati „hvaležnosti“ za njihove obveze, tak študent prav zaradi plač staršev ne more dobiti štipendije ali priti v študentsko naselje.

Naj se doba študija upošteva pri pokojnini, v zameno za to izgubo pa naj bodo plače profesorjev in inženirjev in druge „gospode“ enake plačam neposrednih proizvajalcev. Tak predlog bo naletel na kategorično zavrnitev pri tistih, ki s svojo diplomu opravičujejo kaj nedemokratskega odnos do ljudi z nižjo izobrazbo, saj pomeni rušenje statusnih simbolov tehnokratske, pa tudi drugačne elite. Vsi smo že kdaj slišali izraze takšne mentalitete ali pa se sprenevedamo. Z izenačevanjem dela študenta in neposrednega proizvajalca bi podobne aristokratske nazore hitro zatrdili, saj ne bi bilo mogoče več reči: Medtem, ko sem jaz študiral, stiskal pas in hranil vsako paro, je on, ki ima samo O.Š. kupil avto, se oženil in sezidal hišo, zdaj bom pa jaz pokazal, kakšno korist imam lahko od študija! Ne bi bilo več čezmerne vpisovanja na profitarne ali snobistične smeri, zaradi izenačenih študijskih in poštudijskih pogojev bi se vsak odločal za študij po svojih nagnjenjih. Končno pa še vedno ostanejo finančni dodatki kot preizkušeno sredstvo spodbujanja za deficitarne smeri.

Ali so te lepe sanje preveč korenite in revolucionarne, kolegi? Ste se jih ustrašili? Bi bili računi potem preveč čisti, ne bi bilo potem več neskončnih možnosti za nejasne posle? Tovariši, ne se bati revolucije v teh zadevah, učili smo se, da je revolucija dobra!

Miran Hladnik

anketa kaj misli /š /mo /jo o stipendijski politiki

- Dragica (VUŠ):** Prejemam kadrovske štipendije. Menim, da je skrajni čas, da se stvari uredi, kajti le tako bo lahko študent, ki je trenutno „denarno ogrožen“, dobro študiral.
- Gordana (PF):** Štipendije nimam, o sami stipendijski politiki pa menim, da bi jo bilo potrebno bolje koordinirati, imeti nad posameznimi štipendijami pregled, da ne bi prihajalo do takšnih situacij kot je sedanja.
- Slavko (FS):** Prejemam štipendijo združenega sklada občine Bežigrad. Menim, da je potrebno dati štipendijo tistim, ki jo potrebujejo in to ob pravem času (brez neutemeljenih izgovorov za zamude).
- Franc:** Ne prejemam štipendije.
- Drago (GA):** Prejemam štipendijo iz Rogaške Slatine, od koder tudi sem. Sedaj so mi ukinili štipendijo z obrazložitvijo, da je cenzus previsok, ker znaša več kot 1000 din na osebo. Le kaj naj si mislim ob tem?
- Vanja (GA):** Rada bi jedla, spala in študirala, kar pa več kot očitno ni mogoče.
- Srečko (FE):** Nič več ne mislim, ker to presega že vse meje moje sicer neomejene fantazije.
- Alenka (PF):** O sedanji stipendijski politiki mislim vse najslabše.
- Mirzo (FS):** Nič ni vredna taka politika, prav nič.
- Sergej (TŠŠ):** Nimam štipendije; pričam pa sem, da je to posledica dosedanjih odnosov do štipendistov, ko se gleda na študente in dijake kot na parazite, ki so družbeno neproduktivni. S cenzusi je omejena svobodna izbira poklica, to velja predvsem za študente s kmetov in socialno ogroženih družin. Vse skupaj je eno živo sranje!
- Marjan (FAGG):** Sicer ne dobivam štipendije, vendar mislim, da je to navadna svinjarija. To se v naši družbi ne bi smelo zgoditi.
- Sonja (PA):** Doma sem z Gorenjske in ker so mi ukinili štipendijo nimam več toliko denarja, da bi lahko živel v Ljubljani. Zato se vsak dan vozim na predavanja. Lahko si predstavljate kako me to stimulira za študij. Menim, da so te sklepe sprejeli ljudje, ki ali nikoli niso študirali ali pa niso trpeli pomanjkanja. Drugače si njihovega ravnanja žal ne znam predstavljati.
- Vanja (FSPN):** Sedanje stanje v stipendijski politiki je nevzdržno. Res je sicer, da je prišlo do prevelikega pritiska na sklad socialnih štipendij, vendar so poleg že znanih, vzroki tudi druge. Komisija podpisnic namreč trdi,

da smo se študentje raje odločali za kadrovske štipendije zato, ker se nismo hoteli vezati na določeno delovno organizacijo. Pozabljajo na to, da se le-te odločajo za razpis štipendij za samo nekaj študijskih smeri. Lep primer za to so srečneži ekonomisti. Glede na trenutne tržne potrebe se jim ni treba bati, da ne bi dobili službe. Ja socialne štipendije pa ljubček ekonomist ne boš dobil. Ali ne veš, da so tovariši „podpisniki“ ugotovili, da je poklic ekonomista suficitaren? No, o svoji fakulteti pa raje ne govorim, saj naši družbi verjetno ni potrebna; vse tri smeri študija so namreč suficitarne. Upam si trditi, da so vse te delitve poklicev nastale brez vsake analize dejanskega stanja in potreb. Torej smo sociologi še kako potrebni.

Samo (PF):

Na celo stvar gledam bolj s pravniškega vidika. V teh sklepih 6. seje komisije podpisnic... je ogromno pravnih kikssov. Nekatere stvari so kar protizakonite, pa tudi na ustavo so očitno pozabili, saj niso spoštovali načela o pravici do svobodne izbire poklica.

Bogdan (FSPN):

Prvo, kar moramo razčistiti pri tem vprašanju je, da štipendijska politika ni nekaj splošnega, kar je izven

PO

GENIEZI

EVANGELIJ
NADALJEVANJE

Za izhodišče jemljem definicijo, ki sem jo mimogrede zapisal v Začetku⁽¹⁾, da je inteligenca namreč inteligenca samega šolskega sistema, in tokrat hočem vsaj delno izčrpati posledice take definicije.

Vprašanje se mi namreč postavlja predvsem biografsko. Kolikor zasledujem publicistiko o naši univerzi, je to vedno izraz nekogaršnjih izkušenj v tem maratonskem šolanju, četudi se včasih skriva za aparaturo drugih pojmov. Ta poseben status analize lastnih izkušenj nasproti ogromni večini, ki redko preide fraze zdravega razuma, se vedno kaže tudi kot **nekak** angažma. Verjamem, da bi lahko dosegli pri študentih radikalno **drugačno** pismenost (nasproti sedanj, apologetski), če bi jih silili k zapisovanju vsega, kar se jim zdi vprašanje, težava. Apologetska nepismenost oziroma pismenost študentov je redna težava študentskega tiska, ker je nezmožnost formuliranja vprašanj nesmiselnost študija samega, študij ni več praktičen problem sam zase. Če zapišem, da je mogoče najti smoter študija v študiju samem, se to sliši ne vem kako čudno, toda ko ta stavek razširim na abstraktnjšo kategorijo dela, da je namreč smoter dela v delu samem, ima določene kulturnozgodovinske posledice. Upoštevati je treba Marxa, ko pravi, da „ta abstrakcija dela nasploh ni samo duhovni rezultat neke konkretne celotnosti dela. Ravnodušnost do določenega dela ustreza obliki družbe, v kateri posamezniki z lahkoto prehajajo z enega dela na drugega, zato jim je določena vrsta dela slučajna in zato indiferentna. Tu je delo ne le v kategoriji, temveč tudi v stvarnosti postalo sredstvo za ustvarjanje bogastva nasploh in je prenehalo biti kot določilo zraščeno s posameznikom v neki posebnosti...“ V svetlobi teh „določil“ je zahteva po študiju za delovno mesto na nek način nezdružljiva z zahtevo po delovnem statusu študenta in to v konkretni situaciji, ko postaja glavna opredelitev dela odvisna od blagovnega gospodarstva. Pismenost študenta, to je sposobnost definiranja svojega položaja, tako ni več neobvezen imperativ, ampak preprosta nuja položaja samega, četudi ga jemljemo samo s funkcionalne plati študija.

Toda čisto blagovno gospodarstvo nosi s seboj številne blokade, ki jih mnogi ne žele videti. V odnosu do izobraževanja je najusodnejša tista, da kvalifikacijska struktura delovne sile ni samo pasivna kategorija, ampak predstavlja aktivno kapitalno strukturo. Ali z drugimi besedami: največja ovira za izobražbeni premik prebivalstva je gospodarstvo samo, brez potrebne armade ne kvalificirane in kvalificirane delovne sile se ruši funkcionalni sistem. S tem pojasnujem nekoliko nerazumljivo tezo iz Začetka, da je namreč povezava med gospodarstvom in šolskim sistemom anonimna oz. nevprašljiva. Šele potrebe po kvalificirani delovni sili so zadosten razlog, da se spremeni tudi značaj osnovnega šolanja, drugače rečeno, usmerjeno šolanje je odgovor na potrebo po določenih ravni funkcionalne izobrazbe in ta najpomembnejši kompleks določa tud-reševanje drugih vprašanj šolskega sistema, tudi univerzitetnega študija.

Industrija zahteva precizno elaboriranje delovnih funkcij. To je predpostavka njene učinkovitosti — povezanost produktivnosti in dobička je vidna na prvi pogled. Predpostavka sodobne industrije je tehnična delitev dela (in družbena), zato se je sposobna razvijati samo v čiščenju teh funkcij. Očitna je tendenca, da se inovativno delo kot en vidik statusa intelektualca vse bolj prenaša v razvojne oddelke, celo najmanjša izboljšava je centralizirana. Klasična industrija pozna posebno delovno mesto inovatorja na tem najnižjem nivoju izboljšav, vendar ga, izgleda, vse večja kompleksnost proizvodnega procesa vse bolj izrinja v reševanje „ozkih grl“. Posledica je v tem, da tudi navadni delavec sprejme nek proizvodni kompleks popolnoma nepogojno, tudi muko, ki mu jo prinaša na primer tekoči trak. Inovacija tako ne naredi vprašljivega celega kompleksa, kar je edina prava inovacija in je tesno povezana s proizvodno demokracijo nasploh.

Ta funkcionalizacija delovnih mest ima svoj vpliv tudi na višji šolani proizvodni kader. Izognil sem se imenovanju „intelligence“ iz povsem konkretnega razloga. V psevdo-konkretnosti namreč obdaja inteligenco neka zgodovinska avreola patosa, ki njene kompetence razširja čez meje delovne vloge. To je njen zgodovinski prostor — totalnost, ki je v strogi funkcionalizaciji zavržena. Današnji pojem „intelligence“ je, prav tako kot mnoge druge, spoznavno skoraj neuporaben, čeprav poln vsakršnega pomena (izobrazba, pripadnost sloju — razredu, kultura, kritika). Toda k čemu nas mora pripeljati kritika pojmov? Najprej do prepoznavanja psevdo-konkretnosti, apologetskega zdravega razuma, vprašljivosti „realnosti“ (vse te kategorije se pojavljajo kasneje ob sklenitvi dialektičnega kroga, to je v ponovno vračanje v konkretnost, toda spoznavno plodne). Prihajamo do apologetske narave pojmovanja intelligence kot kalkulativne postavke — ko se istočasno tudi delavski razred pojavlja kot kalkulativna postavka. (Iz nekega starejšega članka: „Računovodja, vzemimo ta primer, namreč v izobražujočem se posamezniku ne vidi posameznika, ampak stroškovno postavko. Ko se kasneje ta posameznik nečesa nauči in vpliva na nov poskok proizvodnje, reče računar: „No, ta posameznik je pa res sila!“ Pri tem misli „proizvajalna sila“. Take narave je, vidite, ta fraza pri naših znanstveno tehnoloških revolucionarjih.“) Svoje čase je bila v obtoku fraza „intelektualni proletariat“ kot

komisije in sklepov, ki jih je sprejela 30.6.1976. S temi sklepi smo bili študentje precej oškodovani. Posebno zanimiv je 4. sklep, s katerim so ukinili štipendije iz združenih sredstev do 500 dinarjev. Še zanimivejši je 5. sklep, s katerim so se v juliju in avgustu zmanjšale štipendije štipendistom, ki so stanovali v dijaških ali študentskih domovih, za 650 dinarjev. Ta sklep pomeni diferenciacijo med študenti, ki so stanovali v študentskih domovih in pa med študenti, ki so stanovali po privatnih domovih. Že tako so študentje, ki stanujejo „privat“ v slabšem položaju, s tem sklepom pa so prišli še v slabšega. Privatna stanovanja morajo plačevati tudi med počitnicami.

Vidimo, da so vozači, ki so ves čas v primarnem položaju, s tem sklepom zopet dosti pridobili. Odbili so jim samo 200 dinarjev.

Ta 5. sklep je, tako kot drugi, narejen čisto na pamet in nima nobene pravno-ekonomske podlage. Ker smo vsi štipendisti podpisali pogodbo, v kateri se štipenditor zavezuje izplačevati določeno višino štipendije v določenem roku in ker je štipendijska pogodba pravno veljavni dokument, pomeni 5. sklep kršitev te pogodbe in posredno samoupravnega sporazuma.

Večina občin je izvajala sklepe 5. seje skupne komisije, našlo se jih je pa tudi nekaj, ki so si jih po svoje razlagale. Konkretno občina Ljubljana—Center se ni držala teh sklepov in je nemoteno izplačevala celotne štipendije. Občina Krško je posameznim študentom, ki so dokazali da stanujejo privat, izplačevala celotne štipendije.

Sprašujemo se lahko, kdo je pristojen in zakaj ni odgovorne iz občin kršiteljic poklical na odgovornost? Tako sledi logični odgovor, da so ti sklepi v nasprotju s samoupravnim sporazumom, zato se ni nihče upal drezati v kup žerjavice, ker bi se gotovo opekli. Naj vam povem še nekaj, kar me je, od vsega kar sem slišal, še najbolj presenetilo. Zvedel sem, da se sklepi 5. seje kršijo,“ vedel sem za kršilce, zato sem vprašal tov. Zlahtiča iz skupnosti za zaposlovanje, če oni ne vedo za to. Odgovoril mi je: „mi to vemo, pa ne smemo vedeti.“

Le kdo je tisti, ki jim ne da to vedeti, kdo je tisti, ki podpira kršitelje samoupravnega sporazuma o štipendiranju in sklepe pete seje skupne komisije?

Čeprav je bilo rečeno, da se bo stanje z ukrepi, sprejetimi na peti seji skupne komisije, normaliziralo, je ob vstopu v novo šolsko leto še zmeraj primanjkovalo okoli 3 milijone dinarjev.

V naši občini smo se ponovno začeli ubadati s problemom, kako priti do manjkajočih sredstev (560.000 din). Na posvetu, ki je bil spetembra v Brežicah smo se dogovorili, da pošljemo zahtevo na IOSPS in da bo imenovana delagacija posredovala v Ljubljano. Čeprav je bilo stanje kritično, nismo na našo zahtevo dobili odgovora. in tudi sprejeti nas niso hoteli. Niso imeli toliko časa, da bi se z nami pogovorili.

Naj vam povem, da smo brežičani prvi v Sloveniji naredili revizijo vseh štipendij, da smo javnosti posredovali seznane vseh štipendistov in višine štipendij, da smo zahtevali revolucionarno znižanje štipendij vozačem in pa štipendistom, ki se šolajo v kraju stalnega bivališča.

Že leto dni si prizadevamo, da bi prišli na „zeleno vejo“. Do danes nam to še ni uspelo. Še vedno zaostajamo 3–4 mesece. Skeptičen sem ob vprašanju, ali bomo sploh kdaj razčistili to pereče vprašanje.

Tudi sklepi 6. seje skupne komisije so predvsem blažilni in kratkotrajni ukrepi, ki pa kot taki ne morejo veljati dalje, ker so v nasprotju s samoupravnim sporazumom ali pa so celo protizakoniti.

Kako dolgo bo še tako? Dolgo prav gotovo ne. Potrebno bo sistematsko pristopiti k reševanju tega problema. Poiskati bo treba napake sistema in jih odpraviti. Sprejeti bo potrebno ukrepe, ki bodo temeljili na predhodnih študijah in temeljitih izračunih. Sistem štipendiranja je treba izpeljati tako, kot je bil zamišljen, predvsem pa moramo upoštevati solidarnost, za katero smo se izrekli.

Podgoršek Anton

Ali bomo kdaj samostojni?

Zadnje čase smo študentje nekajkrat dvignili svoje mile glaske v skrajnem ogorčenju nad štipendijsko politiko. Na skupščinah in sestankih so naši predstavniki barantali za višino cenzusa z argumentom — tako pa res ne gre, se kregali za višino minimalne štipendije, ugotavljali, da je zadnji čas, da pridejo štipendije ipd. Vsi ti protesti, razburjenja in mešetarjenja s cenzusi spominjajo na družbene odnose v kapitalizmu na sindikalno gibanje proti lastnikom proizvodnih sredstev.

Vse spremembe, ki iz takih odnosov izhajajo, se vključujejo v sistem malih reformic, ki stvari ne premaknejo z mesta, ampak vzdržujejo status quo. Življenjski stroški rastejo, vrednost točke za štipendije pa vztraja v svojih okopih. Vse, kar take reforme lahko dosežejo, in dosežek se nam zdi že velika zmaga, je zvišanje vrednosti točke sorazmerno z zvišanjem življenjskih stroškov. To je zmaga, ki pomeni prehod s slabšega na isto. Podobno je s cenzusom. Prišel je ukrep od zgoraj /le kdo se to spomni!/, da se zniža cenzus za neinteresantne poklice s prejšnjih 2000.— din na 1000.— din. Edino, kar bodo naši nežni protesti dosegli, kar bo naša „samoupravna“ beseda dosegla, bo ukinitve tega rasističnega zakona in vrnitev na staro stanje, torej spet s slabšega na isto. Nikjer ni govora o izboljšanju, čeprav nam ti mali uspehi (do njih mora priti!) vlivajo veliko samozaupanja, zavest zmage, pravičnosti. Realno pa ostajamo na mestu in se vkopavamo, namesto da bi napredovali.

Dovolj dokazov je za to, kako nam je škodljiva politika malih korakov in reformic. Od 1973 naprej se bojimo vsake odločne, radikalne besede o spremembi, naša mentaliteta postaja prikimavajoča, nič ni s staro resnico, da povečan pritisk zbudi povečan odpor.

Formalno smo delavci, v stvarnosti pa smo študentje v še predvojnem smislu besede. Zato nimamo plač ali nagrade za opravljeno delo, ampak štipendije /če jih imamo/. Kaj je študent? To je oseba, stara več kot 18 let, polnoletna oseba. Označuje jo odvisnost od staršev, če ni tako bohemska, da se zaposli ob študiju in si tako študij razvleče v neskončnost. Tako je bilo do zdaj in je še danes. Potem pa so tam zgoraj staknili glave in rekli: 7,8, 10 let študija, to pa ne gre, to je družbi v škodo, in so sklenili študij reformirati. Kaj bi morali storiti po zdravi logiki? Ponuditi študentu osnovna življenjska sredstva, da bi lahko opustil delo in dokončal v roku. Kaj pa so naredili? Posodobili so študij, kar je bilo sicer nujno potrebno, vendar pomeni le korakanje s časom, ni pa nič kočljivo, saj ni potrebno porabiti toliko denarja, kot če bi poskrbeli za študentove materialne potrebe. No, vsaj polovica problema bi bila rešena, če bi se reforma izvajala; vendar so posamezne fakultete, po preizkušenem receptu reakcije na odločitve od zgoraj, izvedle le formalno plat te reforme, ki pomeni samo znižanje študijskih zahtev in s tem znižanje kvalitete študija in kadra, ki zapušča fakultete.

Ne da se dokončati študij v štirih letih in pol brez zadostnih finančnih sredstev!

Kaj dela študent? Ali je študij delo? Tudi če v teoriji je, v praksi še daleč ni. Študenta, čeprav polnoletnega, nihče ne ima za ekonomsko samostojno osebo. Zakaj študent še nima statusa delavca? Vsi „argumenti“ so samo izgovor za zavračanje finančnih obveznosti do študenta. Pri njem se pač da precej prihraniti, samo prepričati ga je treba, da študira nepotrebne stvari (suficitarne smeri). Prihranek je torej

abstrakcija iz „nizke plače in nič stanovanj“. Ni potrebno posebej poudarjati, kako neboljene in prazne so te samovoljne posplošitve in zakaj jih moramo podvreči kritiki.

Jedro te apologije je prepoznavanje obstoječih družbenih odnosov za „naravne“. Najbolj očitno je to v pojmovanju družbene neenakosti in temu ustrezne ideologije enakih startnih osnov oziroma družbene enakopravnosti. Od nekega osnovnošolskega učitelja sem izvedel drastične rezultate take „ideologije“: šolski psiholog se je sposoben ukvarjati s seksualnimi problemi osnovnošolcev, to je s problemom, ki ga eksplicira relativno visok standard, ni pa sposoben rešiti vprašanja otrok, ki so ostal-brez svojih pijanskih staršev. In še en primer iz mojega kraja: fant, ki je bil zelo dober učenec, je v letu, ko se mu je obesila mati, umrl oče in so se otroci razpršili med sosedi, padel na popravnem izpitu iz matematike. Isti problem izraža pobeg sociologov iz proizvodnih organizacij. S tem hočem reči, da je mogoče delavcu, ki funkcionira na neki ravni proizvodnje, tehnično reševati samo tista vprašanja, ki se postavljajo iz te ravni same. In še bolj drastično: ta vprašanja se mu pojavljajo kot tehnična vprašanja in jim pripada omejen instrumentarij razreševanja. Abstraktni izraz „diskriminativna narava šolskega sistema“ iz Začetka dobiva tako konkretno zgodovinsko vsebino. „Naravna“ neenakost posameznikov je tako ideološki obrat, ki ga spremlja materialni korelat proizvodnih odnosov; zakon, ki navsezadnje odloča o obstoju te neenakosti, je tip proizvodnje (na primer tekoči trak).

Dolžan sem pojasniti glede „avreole intelektualnega patosa“, ki daje vsakdanjosti odsev zgodovinskega prostora – totalnosti intelektualca. Zanimivo in karakteristično je, da je ta patos veliko izrazitejši v družbah, ki so šele na začetku modernizacije, in da sovpada z iluzijo o vsemogočni znanosti. Razvitejši družbeni kontekst se do tega patosa obnaša s precejšnjo ironijo, ki je rezultat cinizma obstoječega položaja.

Toda biti si moramo na jasnem, da je tudi inteligenca neka zgodovinska abstrakcija. Psevdo-konkretna kategorija „intelligence“ je samo izhodišče in pravi problem intelektualizma se pokaže šele takrat, ko pridemo do drugih najslošnejših abstrakcij. Šele v kulminaciji tega analitično-sintetičnega postopka se odpre pred nami zgodovinski

prostor intelektualizma, šele tam sploh lahko govorimo o inteligenci kot o zgodovinskem pojavu. In ne le to: gre mi tudi za materialistično interpretacijo določenega intelektualnega mysticizma, „duha dobe“, materialistično interpretacijo umetnosti itd. S polemičnega stališča se tako odpirajo stari slovenski problemi, katerih rehabilitacijo si je treba šele izboriti (rehabilitacija v dobesednem smislu: revolucionar – Cankar nasproti meščanski pozi J. Vidmarja, Tone Brodar⁽²⁾) nasproti Vidmarjevemu pojmovanju naroda kot „velike družine“ in tako naprej, te probleme naštevam zaradi neboljenega Zdravčevega poskusa, da bi jih pokasiral zgolj s stališča strokovnosti – vendarle bi bilo popolnoma zgrešeno trditi, da doslej ni bilo nobenih poskusov materialistične interpretacije teh vprašanj, čeprav jih je meščanski značaj naše „duhovne“ kritike izrinjal na področje čiste politike. Na drugi strani se s tem potrjuje, da je ta vprašanja mogoče reševati samo s politizacijo.

Kar zadeva zgodovinsko materialistične interpretacije literature (ki je, namreč literatura, del te avreole intelektualizma) imamo pred seboj popolnoma odprt program. V mislih imam nedavni (in zares nepomembni) „okrsaj“ z Milenom Vakanjem glede Bulatovičeve knjige Ljudje s štirimi prsti. Poduk, ki sem ga ob tem dobil (poleg prijaznega pismeca, da naj se ne poskušam vleči iz svoje literarne anonimnosti na račun Bulatoviča – „Se ti (ne) zdi, da si padel v tako globoko anonimnost...“), da namreč Umetnosti niso potrebna nikaka pojasnila, izraža cel sklop vprašanj. Čeprav tvegam, da se s tem spuščam v nevarno prigradnost, se vendarle ne morem odreči skiciranju skale vprašanj, ki so – to sem omenil že v začetku – predvsem biografska, tudi v zelo ozkem smislu.

MPUNGI

- (1) Tekst z naslovom Začetek je izšel v Tribuni št.: 4/5 z dne 15 decembra 1976
- (2) Ironično je dejstvo, da je v zbirki Naša beseda pisal spremno besedo k Razvoju slovenskega narodnostnega vprašanja prav – Josip Vidmar

133	138	143	148	153	158	163	168	173
134	139	144	149	154	159	164	169	174
140	145	150	155	160	165	170	175	
135	141	146	151	156	161	166	171	176
136	142	147	152	157	162	167	172	177

178 184

200	206	211	216	221	226	231	236	241
201	207	212	217	222	227	232	237	242
202	208	213	218	223	228	233	238	243
203	209	214	219	224	229	234	239	
204	210	215	220	225	230	235	240	

225

JANUAR				FEBRUAR				MAREC			
N											
P	8	15	22	29							
T		16	23	30	5	12	19	26			
S	3	10	17	24	31	6	13	20	27		
Č	4	11	18	25		7	14	21	28		
P	5	12	19	26		8	15	22			
S	6	13	20	27		9	16	23			

APRIL				MAJ				JUNIJ			
N											
P	2	9	16	23							
T	3	10	17	24	7	14	21	28			
S	4	11	18	25	8	15	22	29			
Č	5	12	19	26	9	16	23	30			
P	6	13	20	27	10	17	24	31			
S	7	14	21	28	11	18	25				

JULIJ				AVGUST				SEPTEMBER			
N											
P	3	10	17	24	31						
T	4	11	18	25		6	13	20	27		
S	5	12	19	26		7	14	21	28		
Č	6	13	20	27		8	15	22	29		
P	7	14	21	28		9	16	23	30		
S	8	15	22	29		10	17	24	31		

OKTOBER				NOVEMBER				DECEMBER			
N											
P	1	8	15	22	29						
T	2	9	16	23	30	5	12	19	26		
S	3	10	17	24	31	6	13	20	27		
Č	4	11	18	25		7	14	21	28		
P	5	12	19	26		8	15	22	29		
S	6	13	20	27		9	16	23	30		

čez počitnice dvignile kar za 14 do 16 %.

Spoznali smo torej, da je naš vpliv zelo šibak in da tudi politična organizacija, kot je ZSMS, ki ima enega od svojih ciljev, zapisanega v statutu, tudi razvijanje dijaškega in študentskega standarda, nima kdove kako velikega vpliva na razvoj štipendiranja. Ta se vse bolj ravna po ekonomskih računih in vsmanj po družbeni pomembnosti, da bi imeli izobražene občane, ki bodo znali graditi samoupravno socialistično družbo. Dejstvo je, da so mnogi bivši štipendisti danes dobesedno na cesti, zato je naval na Študentski servis, ki posreduje začasna in občasna dela, vse večji. Vendar to ni rešitev. Rezultati se bodo videli čez nekaj let, ko se bodo tako izšolani strokovnjaki zaposlili.

F. Kržan: „Zanimivo in hkrati žalostno je, da se šušlja, kako naj bi delegati Združenja študentskih pokrajinskih klubov glasovali za dvojni cenzus in za delitev na prednostne in neprednostne poklice.“

Če je tako, potem moramo te podatke preveriti, delegate poklicati na odgovornost in jih zamenjati z odgovornejšimi. Ne moremo dopuščati, da delajo mimo stališč, ki jih zavzema ZSMS. Prav tako je zelo vprašljivo obnašanje predstavnikov OK ZSMS notranjske regije, ki so se izrekli za dvojni cenzus in delitev po prednosti. Pri RK ZSMS je bila sestavljena delovna skupina, ki naj predsedstvu RK ZSMS in zboru delegatov podpisnikov dogovora o štipendiranju sporoči svoje predloge za razrešitev nastale situacije. Izdelala je že nekaj konkretnih izhodišč in začeli bodo s široko akcijo v posameznih OO ZSMS.

S. Kim: „Se vedno me zanimajo predvsem konkretne rešitve. So morda v posameznih občinah začeli razpravljati o posameznih primerih, ki so na meji cenzusa? In še to: mislim, da predstavljajo kadrovske štipendije v nekem smislu uveljavitev blagovno – tržnih odnosov v sferi

vzgoje in izobraževanja, saj delijo ljudi na tiste, ki so produktivni oz. na tiste, ki to niso (bibliotekar, socialni delavec, kipar, igralec). Sklepi 6. seje dejansko izražajo interese tehnostroktur pri nas in podrejenost blagovnim odnosom. Poleg tega je v enem od sklepov povsem eksplicitno izraženo razredno stališče, ki pa še zdaleč ni stališče delavskega razreda, temveč čisto meščansko stališče. Tu mislim na mnenje 6. seje o dijakih v strokovnih šolah, ki so že po naravi nagnjeni k slabšemu učnemu uspehu in k praktični nadarjenosti.“

Odgovor na Kimovo vprašanje je tale: študentje in dijaki, ki so na meji cenzusa, naj v OK ZSMS sprožijo postopek, ki naj bi jim zagotovil štipendijo. Vprašanje pa je, če bodo uspeli, kajti taki postopki so lahko zelo dolgotrajni in brez pravih končnih rešitev. Poleg tega morajo komisije v občinah upoštevati dohodek staršev iz leta 1975. Tako je bilo naročeno.

Naše spoznanje: s štipendijsko politiko ne moremo reševati kadrovskih problemov. Štipendijska politika ne more reševati okostenelega sistema srednjega in visokega šolstva. To se lahko zgodi samo z radikalno reformo. Drugo spoznanje, ki se je razjasnilo na okrogli mizi, pa je: študentje in dijaki moramo iti v permanentno akcijo, ki nam bo zagotovila ustrezno družbeno mesto, kjer bomo lahko v polni meri sodelovali, kaj se bo z nami zgodilo. Le tako bomo lahko prevzemali polno mero odgovornosti na svoja ramena. Do takrat pa nosijo krivdo pravi krivci – predvsem nezadostna urejenost visokega in srednjega šolstva.

Še enkrat: žal nam je, da nas ni bilo toliko, kot smo predvidevali.

Mizo je pripravil
in pogril S. ZAJC

PROBLEMI ŠTIPENDIRANJA

S sklenitvijo d.d. o izvajanju in oblikovanju štip. politike v SR Sloveniji leta 1974, so bili postavljeni temelji za nov sistem štipendiranja – „solidarnostnega štipendiranja“. Vsak je lahko spoznal, da je ta sistem idealno zamišljen, kako je bil izpeljan, pa pričajo posledice, ki jih čutimo mi študentje.

Je že res, da vsaka noviteta prinese tudi nekaj slabosti, vendar to kar se je in kar se še dogaja na tem področju, ne smemo kar tako prezreti. Že takoj, na samem začetku, je bila storjena ogromna napaka. Namreč planerji, ki so naredili izračune so se pošteno zaplanirali. Predvidevali so od 10 – 12 tisoč štipendistov iz združenih sredstev, ne pa 40 – 50 tisoč kolikor je nas danes. Seveda bi po njihovem mnenju sredstva 0,5 % od bruto OD krepko zadostovala, precej denarja pa bi še ostajalo za gradnjo študentskih domov. Niso računali, da se bodo štipendije podeljevale vsem, če jih potrebujejo ali ne. Ni dosti manjkalo, da še malčkov iz otroških vrtcev nismo obdarili s tem narodnim blagom.

Drugi problem, ki se je pojavljal že ob samem začetku je bil ta, kako prisiliti podpisnice d.d. o štipendiranju, da bi redno dajale 0,5 % od bruto OD v sklad združenih sredstev. Ker nismo imeli nobenega predpisa, s katerim bi jih lahko k temu prisilili, so se nekaznovano izmikale svojim obveznostim. To je trajalo tako dolgo, dokler nismo dobili ta dolgo pričakovani predpis, po katerem je to odvajanje njihova zakonska dolžnost.

Po prebroditvi te krize se je začelo „zlato obdobje“ novega sistema štipendiranja. Vsakdo, ki je imel vsaj malo upanja, da bo dobil štipendijo ali pa nič, je vložil prošnjo. Število štipendistov je raslo kot gobe po dežju. Revni, bogati, študentje, vajenci, vsi so jo dobili, celo tisti, ki so med rednim študijem zaposleni. Izvršni odbori skupnih podpisnic samoupravnega sporazuma (IOSPS) o štipendiranju po občinah so vseprek odobraval štipendije, čeprav prosilci niso imeli popolnih vlog. Po besedah odgovornih delavcev s tega področja, je bilo nekaj milijard starih dinarjev viška, zato so IO po občinah tekmovali med seboj, v katero občino se bo prililo več sredstev iz solidarnostnega sklada.

Vsaka reč traja samo nekaj časa in tudi ta ni dolgo. Kar na lepem je kot strela z jasnega prišla novica, da denarja v skladu primanjkuje. To se je zgodilo pred letom dni. Ne bi nas ta novica tako presenetila, če bi bili na to že pripravljeni. Ker pa se je celo po televiziji obveščalo, da se je v skladu nabralo nekaj milijard s.d. viška, nas je ta novica močno presenetila. Pri nas je že stara navada, da ko se stvari zapletejo, jo odgovorni lepo pobrišejo, ne da bi stvar vsaj poskušali rešiti. Tov. Jugovič, načelnik strokovne službe pri skupnosti za zaposlovanje, je zapustil svoj položaj, ne da bi prej sprejeli zaključni račun. Ta je bil sprejet šele v sredini lanskega leta. Upravičeno se sprašujemo, ali lahko odgovorni meni nič tebi nič zapustijo položaj, ne da bi prej položili račune.

Takoj po začetku lanskega leta so se stvari začele hudo zapletati. Posebno smo to občutili študentje iz brežiške občine. Že pri izplačevanju januarskih štipendij se je zataknilo in smo jih dobili zplačane velih štirinajst dni pozneje, čeprav je denar ležal na banki.

Načelnik pri občinski skupščini, ki je odgovoren za to področje, ni vedel, da so nam tisti dinarčki še kako potrebni, zato ni pustil pisati nakaznice v nadurah, kaj šele med delovnim časom.

Vse drugo je bilo važnejše, zato se je izplačilo zavleklo za 14 dni. To pa še ne bi bilo tako strašno, če se ne bi pojavile še veliko hujše napake. V naslednjem mesecu – februarju se je zgodilo tisto, kar nas tepe še danes. Ker ni bil vprašalnik po potrebnih sredstvih iz združenega sklada pravočasno poslan v Ljubljano, je tov. Lubejeva telefonsko prosila strokovno službo iz Brežic, naj jim sporočijo potrebni znesek. Pri tem pogovoru pa se je zaradi velike razdalje (120 km), decimalna vejica, po vseh zakonih telefonike, avtomatsko prestavila za eno mesto naprej. Tako smo namesto potrebnih 480.000 dobili le 48.000 dinarjev. To pa še ni bilo vse. Marca so nas enostavno izločili iz razdelilnika, ker ni bil vprašalnik pravočasno poslan. Ko smo študentje to opazili, smo posredovali na zvezi skupnosti za zaposlovanje v Ljubljani in na OKZK Brežice. 17. 5. 1976 je prišlo do sestanka političnega aktiva občine Brežice, kjer so obravnavali problem izvajanja štipendijske politike. Ker pa se podatki občinske strokovne službe in pa zavoda za zaposlovanje niso ujemali, nismo mogli priti stvari do dna. Naš klub so zadožili, da pripravi sestanek v Ljubljani, do katerega je prišlo 10. junija. Na tem sestanku nam je predstavnica strokovne službe pri zvezi skupnosti za zaposlovanje zagotovila, da bomo dobili 70 s. milijonov kolikor nam je primanjkovalo. Dobili smo zagotovilo tako tov. Lubejeve kot direktorja skupnosti za zaposlovanje iz Celja tov. Lukmana, da se bo stvar sanirala do začetka novega šolskega leta. Naj vam kar takoj povem, da iz tega zagotovila ni bilo nič.

Prišlo je novo šolsko leto, pri izplačevanju pa se ni nič premaknilo. Iz tega lahko vidimo, da si niti najodgovornejši niso bili na jasnem, kako bi nastalo situacijo popravili in da je bilo zagotovilo dano brez vsake oprijemljive osnove. Družbeni dogovor v svojem 21. členu zagotavlja ustrezne sankcije za kršitelje samoupravnega sporazuma in v ta namen naj bi se v vsaki občini formirala stalna samoupravna razsodišča. Ker še zmeraj velja tisti pregovor, da brez tožnika ni sodnika in seveda obratno, v nobeni občini še niso ustanovili tega razsodišča. To dejstvo pride marsikateremu prav, zato se samoupravni sporazum in posamezni sklepi skupne komisije kršijo, ne da bi bil kdo zaradi tega klican na odgovornost.

Pomanjkanje denarja na celi fronti pa je privedlo do 5. seje skupne

Pred vami je nekaj podatkov, ki so izbrani iz PRIKAZA in ANALIZE PRVIH PODATKOV O VPISU V ŠTUDIJSKO LETO 1976/77, ki so ga pripravili na CENTRU ZA RAZVOJ UNIVERZE v Ljubljani (Žižmond, Toš, Lapajne). Izbor sta pripravila Križaj Nevenka in Pirih Bojan.

V študijskem letu 1976/77 se je v celotno visoko šolstvo v Sloveniji vpisalo 29.603 študentov, kar je za 1.521 ali 5,4 % več kot lani. V petih letih je število vseh študentov poraslo za 28 %. Rednih študentov je letos 19.334, kar je 287 ali 1,5 % več kot lani. V petih letih je število vseh rednih študentov poraslo za 14 %. Študentov ob delu je letos 10.269, kar je 1234 ali za 13,7 % več kot lani. V petih letih je število vseh študentov ob delu poraslo za 68 %. Študentov ob delu je letos 35,7 % od vseh študentov, lansko leto jih je bilo 32,2 %, pred petimi leti pa 26,4 %.

Najmočnejše premike v številu vpisanih študentov v 1. letnik lahko opazimo na pravno-upravnih in ekonomsko-poslovno-organizacijskih področjih študija. Število vpisanih novincev se je pomembno zmanjšalo na Ekonomski fakulteti, Visoki ekonomsko komercialni šoli, Pravni fakulteti, Višji pravni šoli in Visoki šoli za organizacijo dela, obenem pa se je bistveno povečalo na Višji upravni šoli.

V štud. letu 1976/77 je Višja upravna šola po deležu študentov 1. letnika daleč največja visokošolska organizacija v SR Sloveniji, saj se je nanjo vpisalo 12,5 % vseh novincev. Od vseh teh študentov je rednih 17,1 %, vsi ostali so študenti ob delu. Študenti ob delu 1. letnika na Višji upravni šoli predstavljajo skoraj četrtino vseh študentov ob delu v SRS, kar je daleč največje število in Višjo upravno šolo izenačuje z Visoko ekonomsko komercialno šolo in Visoko šolo za organizacijo dela skupaj. Menimo, da je vpisno situacijo na Višji upravni šoli že na osnovni teh podatkov mogoče označiti kot kritično, še posebej, če upoštevamo nespremenjene pogoje delovanje te šole.

PREGLED KRATIC:

PA	Pedagoška akademija LJ/Mb
VAŠ	Višja agronomska šola Mb
VPOŠ	Višja pomorska šola Piran
VPS	Višja pravna šola Mb
VSSD	Višja šola za socialno delo LJ
VŠZD	Višja šola za zdravstvene delavce LJ
VTVS	Višja tehniška varnostna šola LJ
VUS	Višja upravna šola LJ
VEKŠ	Visoka ekonom. komercialna šola Mb
VŠOD	Višja šola za organizacijo dela Kranj
VŠTK	Visoka šola za telesno kulturo LJ
VTŠ	Visoka tehniška šola Mb
AGL	Akademija za glasbo LJ
AGRFT	Akademija za gledališče, radio, film in televizijo LJ
ALU	Akademija za likovno umetnost LJ
BTF	Biotehniška fakulteta LJ
EF	Ekonomski fakulteta LJ
FAGG	Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo LJ
FE	Fakulteta za elektrotehniko LJ
FNT	Fakulteta za naravoslovje in tehnologijo LJ
FSPN	Fakulteta za sociologijo, politične vede in novinarstvo LJ
FS	Fakulteta za strojništvo LJ
FF	Filozofska fakulteta LJ
MF	Medicinska fakulteta LJ
PF	Pravna fakulteta LJ

VRSTA DO	SKUPAJ			1. LETNIK			2. LETNIK			3. LETNIK			4. LETNIK			5. LETNIK		
	VSI	REDNI	OB DELU (IZRED.)	VSI	REDNI	OB DELU (IZRED.)	VSI	REDNI	OB DELU (IZRED.)	VSI	REDNI	OB DELU (IZRED.)	VSI	REDNI	OB DELU (IZRED.)	VSI	REDNI	OB DELU (IZRED.)
1. PA	Lj	1416	922	494	930	538	365	513	384	129	—	—	—	—	—	—	—	—
2. PA	Mb	795	614	181	530	358	172	265	256	9	—	—	—	—	—	—	—	—
3. VAŠ	Mb	228	144	84	139	93	46	89	51	38	—	—	—	—	—	—	—	—
4. VPOŠ	Pi	340	177	163	224	103	121	116	74	42	—	—	—	—	—	—	—	—
5. VPS	Mb	966	254	712	745	172	573	221	82	139	—	—	—	—	—	—	—	—
6. VSSD	Lj	537	313	224	330	156	174	207	157	50	—	—	—	—	—	—	—	—
7. VŠZD	Lj	953	585	368	562	356	206	266	151	115	125	18	47	—	—	—	—	—
8. VTVS	Lj	131	98	33	83	50	33	48	48	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9. VUS	Lj	2066	453	1613	1816	311	1505	250	142	108	—	—	—	—	—	—	—	—
10. VEKŠ	Mb	2848	1194	1654	1329	460	869	582	371	211	650	198	452	287	165	122	—	—
11. VŠOD	Kr	2133	422	1711	748	118	630	697	138	559	291	78	213	77	24	53	—	—
12. VŠTK	Lj	407	301	106	142	124	18	122	77	45	90	55	35	53	45	8	—	—
13. VTŠ	Mb	2257	1520	737	1166	642	524	395	395	—	592	379	213	104	104	—	—	—
14. AGL	Lj	170	99	71	51	35	16	50	27	23	42	27	15	27	10	17	—	—
15. AGRFT	Lj	63	63	—	23	23	—	14	14	—	13	13	—	13	13	—	—	—
16. ALU	Lj	93	92	1	23	22	1	22	22	—	24	24	—	24	24	—	—	—
17. BTF	Lj	1083	1035	48	452	436	16	256	256	—	190	176	14	157	139	18	28	28
18. EF	Lj	2197	1604	593	1062	630	432	536	483	53	381	284	97	218	207	11	—	—
19. FAGG	Lj	1066	1032	34	385	383	2	259	235	24	184	180	4	163	161	2	75	73
20. FE	Lj	1011	992	19	372	372	—	210	191	19	162	162	—	144	144	—	123	123
21. FNT	Lj	1674	1458	216	710	566	144	396	388	8	322	260	62	246	244	2	—	—
22. FSPN	Lj	984	708	276	403	362	41	132	132	—	345	117	228	104	97	7	—	—
23. FS	Lj	1357	790	567	631	385	246	340	289	151	240	140	100	146	76	70	—	—
24. FF	Lj	2469	2346	123	934	892	42	505	497	8	508	451	57	522	506	16	—	—
25. MF	Lj	1069	1069	—	247	247	—	326	326	—	179	179	—	194	194	—	123	123
26. PF	Lj	1290	1049	241	470	427	43	200	190	10	385	216	169	235	216	19	—	—
PEDAGOŠKI AK.		2211	1536	675	1433	896	537	778	640	138	—	—	—	—	—	—	—	—
VIŠJE ŠOLE		5221	2024	3197	3899	1241	2658	1197	705	492	125	78	47	—	—	—	—	—
VISOKE ŠOLE		7645	3437	4708	3385	1344	2041	1796	981	815	1623	710	913	521	338	183	—	—
UMETNIŠKE AK.		326	254	72	97	80	17	86	63	23	79	64	15	64	47	17	—	—
FAKULTETE		14200	12083	2117	5666	4700	966	3160	2887	273	2896	2165	731	2129	1984	145	349	347
VISOKO ŠOL. SRS		29603	19334	10269	14480	8261	6219	7017	5276	1741	4723	3017	1706	3034	2433	601	349	347
UNIVERZA V LJUB.		20376	15186	5190	9823	6418	3405	4768	3983	785	3190	2362	828	2246	2076	170	349	347
UNIVERZA V MAR.		9227	4148	5079	4657	1843	2814	2249	1293	956	1533	655	878	788	357	431	—	—

ali naj jedo kamnenje in spiyo pod nebom?

Lepo je zapisano v Ustavi: vsak občan ima pravico do svobodne izbire šolanja na srednjih in visokih šolah v SRS. Tudi v Zakonu o visokem šolstvu piše: družba omogoča in mora omogočati študentom vse pogoje za normalno opravljanje študijskih obveznosti. Samoupravni dogovor o štipendiranju naj bi vnesel red in gotovost v življenje mladih, ki se šolajo. Imamo tri oporne točke, ki so bile sklenjene zato, da bi način šolanja demokratizirale in poenostavile, vendar se je že ob samem sprejetju Samoupravnega sporazuma o štipendiranju slišalo veliko glasov, ki so bili zelo skeptični in so dvomili v uspešnost takšnih ukrepov. Lansko jesen pa se je zgodilo: socialnih štipendij je bilo enkrat več, kot je bilo za to predvidenega denarja. Kako se je lahko kaj takega zgodilo? Vzrok je skrajno banalen: nihče ni izračunal, kako visok cenovni indeks mora biti za sredstva, ki so namenjena za socialne štipendije. Če bi, bi morali samo reči: kolikokrat gre cenovni indeks v tisto veliko vsoto, ki jo bomo imeli? Ergo, imamo število štipendistov. Postavljena bi bila meja in samo toliko štipendij bi lahko podelili in to tistim, ki bi jih najbolj potrebovali. Odveč bi bil vsak dvojni cenovni indeks in odveč bi bili suficitarni in deficitarni poklici. Vendar tako ne gre. Treba je bolj zapleteno in SREDI študijskega leta. Udarec bo hujši in nič zato, če bodo posledice ponekod precej boleče. Slovenijo je zajela furija: sklepali so povsod in zelo različno. Seje so bile dolge in preveč načelne. Pozabljalo se je na tiste, ki bodo čutili posledice. Potem se je vihar poleg, vse manj je bilo slišati o štipendiranju, na televiziji so verjetno iz varnosti prestavili oddajo V živo o Vzgoji in delu na primernejši – počitniški čas. Upamo, da je sedanje zatišje samo latentno in da bo prišlo štipendiranje spet na jedilne liste po počitnicah.

Uredništvo Tribune se je odločilo za okroglo mizo, na katero smo povabili ljudi, ki v slovenskem prostoru nekaj pomenijo na področju vzgoje in izobraževanja. Poleg tega smo vabili tudi politične delavce pri RK ZSMS in UK ZSMS. Na okroglo mizo sta prišla samo Franci Kržan, predsednik Konference mladih v izobraževanju pri RK ZSMS in predsednik UK ZSMS Ljubljana Zvone Colarič. Žal so bili zadržani naslednji tovariši in tovarišice: Emil Rojc, tovarišica Poljanškova in tovariš Iztok Winkler. Žal zato, ker se nam vse bolj zdi, da se nekako izmikajo javnim odgovorom o tako pomembnem in tako zapletenem vprašanju, kot je štipendiranje.

Tako se je naša prvotna okrogla miza spremenila v oglati in smo poizkusili iztržiti, kar se je največ dalo. Predvsem nas je zanimalo, kaj sta RK ZSMS in UK ZSMS Ljubljana storili, da bi preprečili nastalo stanje po 6. seji Skupne komisije podpisnic samoupravnega sporazuma o štipendiranju.

F. Kržan: Poudariti moram, da so se RK ZSMS, obe UK ZSMS in področne konference mladih v izobraževanju zelo angažirale pri reševanju nastale težave v štipendijski politiki. Ne samo sedaj, vsekoli so prisotne pri uresničevanju smotnejše politike štipendiranja. Večkrat smo že opozarjali na težave, ki nastajajo pri uresničevanju Samoupravnega sporazuma o štipendiranju v občinah in mnoge od ovir smo s politično akcijo v skupni fronti uspeli preseči. Zaskrbljujoče dejstvo pa je, da 20% podpisnikov v Ljubljani še ni podpisalo Samoupravnega sporazuma. UK ZSMS je bila prva, ki je reagirala na sklepe 6. seje in po seji sekretariata RK ZSMS, ki je bila 13. decembra, smo izoblikovali enotna stališča, ki so bila potrjena tudi v občinskih konferencah: zavračamo dvojni cenovni indeks in delitev na prednostne in neprednostne poklice sploh. Poleg tega smo proti temu, da se takšni ukrepi sprejemajo sredi šolskega leta. Mnogo naših pripomb je bilo vnesenih v enotna stališča RK SZDL o izvajanju štipendijske politike. Zelo ostro smo spregovorili tudi o delu strokovnih služb v občinah. Potrebno je poenotiti zbiranje podatkov in enkrat dokončno z načrtno in sistematično kadrovske politiko razrešiti problem štipendiranja. Potrebno je več reda in odgovornosti v posameznih občinskih strokovnih službah.

V nadaljevanju je postalo jasno, da potrebujemo samoupravna razsodišča, ki naj bi skrbela za dosledno izvajanje sprejetih dogovorov. Jasno je postalo tudi, da bi morali izdelati preglednico kadrovske štipendij, ki pa niso vedno privlačne zaradi zelo različnih vzrokov. Za premestitev nastalega primanjkljaja sredstev za štipendije lahko občine najamejo kratkoročne kredite. Vprašanje je, katere občine se bodo odločile za tako pot. Verjetno zelo redke. Splošna ugotovitev je bila, da so bili štipendisti premalo vključeni v neposredno samoupravno odločanje v vse organe, ki delujejo na področju štipendiranja. „Sedaj

smo v akciji ustanavljanja aktivov štipendistov“, je rekel Kržan, „ki bi lahko kasneje skupaj s Titovimi štipendisti in Študentskimi pokrajinskimi klubi sestavljali delegacijo, ki bi pošiljala svoje delegate na zasedanja Skupnih komisij v občinah.“ In kaj meni UK ZSMS o delu ZŠPK?

Z. Colarič: „Predsedstvo ZŠPK meni, da v sedanjem trenutku ni ravno potrebno, da bi se ustanavljali aktivni štipendistov, ker imamo ponekod že zelo močne socialno-ekonomske komisije. Menili so, da bi sedanje organizacijsko delo vzelo preveč moči, ki so potrebne za to, da se posvetimo vsebini dela. Sedaj je potrebna samo hitra in učinkovita akcija.“

Ali pomeni hitra in učinkovita akcija izvajanje sklepov inkriminirane 6. seje? „Če ti sklepi veljajo, potem je naše delovanje popolnoma imaginarno, je delovanje v praznem prostoru!“ To pripombo, ki je po našem mnenju zelo umerjena in hkrati grozljiva, je dal Srečo Kim. In kaj je odgovoril F. Kržan?

F. Kržan: „Res je. Sklepi 6. seje se v občinah izvajajo. Menimo, da so ti sklepi začasne narave in boriti se bomo morali, da dosežemo oenojni cenovni indeks. Število štipendistov se je v Sloveniji zmanjšalo od prejšnjih 42.000 na 22.500. Ukrepi so bili zares zelo rigorozni.“

Več kot rigorozni. Mnoge od teh 20.000 štipendistov se sredi leta in sredi šolanja postavili na suho. Še takšna rigoroznost pa ni preprečila, da bi občine ne zaprosile za še večja solidarnostna sredstva. Res je, da gre del teh sredstev za pokrivanje štipendij iz mesecev nazaj, vendar: „Izplačevati so začeli za december, danes pa je 4. februar“. To pripombo je dal Zvone. Mnoge premožnejše občine s takim ravnanjem onemogočajo prelivanje sredstev v revnejše občine, kar je skregano s principi pomoči in z vsemi načeli naše družbe. Nikakor se nismo mogli

sporazumeti, zakaj je prišlo kljub protestom do uresničevanja sklepov 6. seje.

F. Kržan: „Sredstva zadoščajo za 18.000 štipendistov. Jasno je, da je bil cenovni indeks 4200 ND previsok, ker je lahko štiričlanska družina z osebnimi dohodki do 16.000 ND mesečno še vedno kandidirala za štipendijo. RK ZSMS je v letu 1975 in ponovno v letu 1976 z delegatskim vprašanjem v Skupščini SRS opozarjala na posledice, ki bodo iz take politike nastale. Dvojni cenovni indeks in še drugi ukrepi 6. seje niso v skladu z družbenim dogovorom.“

Z. Colarič: „Vse preveč smo se podrežali avtomatizmu v štipendijski politiki. Pogoji za dodelitev štipendije so bili premalo natančno opredeljeni. UK ZSMS je že leta 1975 začela z vrsto razprav in problemskih konferenc, ki so se ukvarjale s štipendijami. Priznati moramo, da so bili štipendisti premalo prisotni v občinskih komisijah, vendar pa UK ZSMS le ne more prevzeti vse krivde za nastalo škodo.“

S. Kim: „Še enkrat postavljam vprašanje: zakaj ni prišlo do postopka likvidacije sklepov 6. seje?“

F. Kržan: „Da bi se revidirali sklepi, bi bil potreben ponoven sklic komisije. Do tega pa ni prišlo. Priznati moramo, da so njeni sklepi najbolj prizadeli mladino, ki živi v dijaških in študentskih domovih ter v privatnih sobah, ker ne morejo redno plačevati stanarine.“

Z. Colarič je povedal še nekaj, na kar ne bi smeli pozabiti: cene so se

OCENA GRADNJE DIJAŠKIH DOMOV UGODNA

VSI ŠE VEDNO NE PLAČUJEJO

Prizadevanja za gradnjo dijaških in študentskih domov v Sloveniji in za racionalno zidavo ter opremo so dala dobre rezultate. Tako so ocenili gradnjo prepotrebnih dijaških in študentskih domov na nedavni prvi seji odbora podpisnikov družbenega dogovora o nalogah podpisnikov pri združevanju sredstev za gradnjo domov za učence in študente v obdobju 1976–1980. Vendar pa se še vedno nekatere delovne organizacije in občine skušajo izmakniti sprejetim obveznostim. S sodelovanjem sindikatov, socialistične zveze in ZSMS bodo v vseh občinah podrobno proučili razmere in vplivali na dosledno izpolnjevanje pogodbenih obveznosti za leto 1976 in za naprej.

šolskega centra v Velenju pa je tudi že skoraj nared. Zatika pa se pri gradnji študentskega doma v Ljubljani, kajti uskladiti bo treba ceno, ki po sedaj predvidenem projektu presega sprejete normative. Medtem pa dela pr-začetku gradnje ljubljanskega doma učencev v trgovini in gostinstvu tečejo pospešeno. Tudi v Novem mestu imajo potrebno dokumentacijo že pripravljeno.

Iz sredstev podpisnikov družbenega dogovora bomo tako dobili v tem srednjeročnem načrtu kar 23 domov, ki naj bi bili zgrajeni v okviru te akcije. Na seji podpisnikov družbenega dogovora so med drugim spregovorili tudi o opreми sob v dijaških in študentskih domovih.

Tudi nekatere stanovanjske skupnosti še vedno niso spremnile samoupravnih sporazumov tako, da bi za domove združevale sredstva v višini 0,345 odstotka od bruto osebnega dohodka. Sredstva po družbenem dogovoru iz leta 1976 so bila realizirana le v višini 70 odstotkov. Razlogov za velik izpad sredstev je seveda več. Družbeni dogovori v občinah ne vključujejo določila o združevanju sredstev za gradnjo domov. Veliko število TOZD sploh ni podpisalo družbenega dogovora, pa tudi evidenca SDK o podpisnikih družbenega dogovora je pomanjkljiva. Nejasnosti nastajajo ob višini plačevanja prispevkov, tako po zakonu kot tudi po družbenem dogovoru, kar zlasti velja za tiste TOZD, ki niso podpisale samoupravnega sporazuma o združevanju sredstev za gradnjo domov. Ne glede na to, kateri razlog je v naštetih primerih vzrok za velik izpad sredstev, je nujno takoj sprejeti določene ukrepe, kako preveriti obveznosti posameznih podpisnikov družbenega dogovora — zlasti zato, ker zdaj pripravljajo zaključne račune za preteklo leto. Po sprejemu le-teh ne bo mogoče več ukrepati.

Kljub tem težavam pa je gradnja treh dijaških domov ugodna. Dela v Mariboru, Kopru in Ljubljani tečejo po načrtu. V letošnjem letu naj bi začeli graditi štiri nove domove. Dokumentacija za gradnjo študentskega doma v Mariboru je že pripravljena, za dom Rudarskega

Raziskovalna in izobraževalna skupnost Slovenije sta namreč pripravili raziskavo z namenom, da bi ugotovili, kakšna naj bo notranja oprema domov. Podpisniki si prizadevajo, da bi bila oprema v domovih enotna, in sicer od istega proizvajalca. Tako je tovarna LIK iz Kočevja izdelala prototip dijaške oziroma študentske sobe. Enotna oprema v domovih pa hkrati pomeni racionalno porabo sredstev pri gradnji teh objektov.

Probleme v zvezi z izplačilom sredstev bo treba urediti čimprej, vsekakor pa do zaključnih računov. Prav tako bo potrebno takoj rešiti vprašanja združevanja sredstev stanovanjskih skupnosti, kajti le tako bo omogočeno, da bo gradnja dijaških in študentskih domov potekala po dogovorjenem načrtu.

PRIMOŽ HEING

VARIACIJE NEKE ŠTUDENTKE

I.

Zaletavam se v množico, ki ima od ostrega mraza zardela in nasmejana lica, v naročja polna pisanih paketov in paketkov. Vstopim v toplo sapo trgovine in gledam ljudi, ki kupujejo plišaste medvedke, keramične vrčke, pravljičice za otroke in odrasle... Iščejo, stikajo, brskajo za novoletnimi darili.

Obdarovala bi mamó, očeta, prijatelje, sestríčno, ... vse!

Pa vlada v moji denarníci žeja!

Pa bom vendarle kaj kupila!

In na silvestrovo bom tudi zavila nekam med vesele obraze, da ne bom spet gledala samo narejene veselosti, na televiziji.

„Kje boš za silvestrovo?“ se pričénja vsak pogovor v teh dneh.

„Smučat grem v Avstrijo“, pravi nekdo. „Novo obleko imam“, pravi druga, „pa bom novo leto pričakala v hotelu ob morju.“ (in oči se ji vlažno zasvetijo: že se vidi v svoji večerni toaleti, kako se suče po plesišču)

II.

V potovalko zmečem kup umazanega perila, ki ga bo treba doma pošteno oprati, saj ga v podnajemniški mini sobici ne smem. Danes grem domov, končno! Sita sem že te Ljubljane, sita te sivine, te praznine, te brezčutnosti – domov hočem med ljudi, ki me imajo radi.

Stojim na avtobusni postaji, težka potovalka v eni roki, v drugi dežnik, otrple noge od čakanja... Trije avtobusi so me pustili prestopajočo na asfaltu. „Hočeš domov? Imaš rezervacijo? Ne-e? – Potem pa ostani v Ljubljani!“ „Oh ne, domov hočem!“ „Ne sekiraj se!“ me potreplja po rami nekdo, ki so ga že štirje avtobusi preskočili, „pa še denar prišparaš – saj veš, da se je avtobus podražil?“ „Ma ne – kdaj? Jaz imam točno štiri čuke in en din, pa niti ficka več!“ „Potem pa lahko ostaneš zares kar v Ljubljani!“ To pa ne – prestavim potovalko v drugo roko, zaprem to zoprnó marelo in mirno pustim snežinkam, da se vsedajo na mojo glavo. In grem in se poštavim ob sivo dolgo cesto z molčečim prstom v zraku.

Pa se ustavi stoenka korenčkove barve, in naloži mene, potovalko in dežnik. In se peljem, proti domu. Razmehčam se v dremavi udobnosti, ko začutim roko na kolenu: „Dali si ti za seks?“ Zbujena sem: „Veste vi, jaz nisem nobena avanturistka, denarja mi je zmanjkalo...“ Odprejo se vrata – izstopi dežnik, potovalka in jaz – spet sem ob cesti, moleč (zdaj) trepetajoči prst v nebo.

Pridem domov zvečer, bolj mrtva kot živa! Oživljam, napolnjuje me toplota doma, polna sem tihe sreče. Doma sem, zvita v naslonjaču strmim v utripanje lučic na novoletnem boru.

III.

Nekaj moram podariti tem svojim štaršem, tej svoji sestrícnici, nekaj... „Din – don“, pravi zvonec in poštar mi potisne uradno modro kuverto v roke – to vendar ne more biti novoletno voščílo, razmišljam in tržem ovojnico. „Ker vaša študijska smer spada med neprednostne... Ker je vaš cenzus nad 1000 din... vam s 1. oktobrom ukinjamo štipendijo.“ Gledam v hladnost papirja, v trdoto tipkanih črk – Ma kaj mislijo, da bom živela od zraka?? Kaj naj zdaj, po treh letih študija? pošljem vse k vragu s sabo vred? In odneslo je vso toplino ven iz mojega doma! Mama pravi, da ji je dovolj – dela in dela vse petke in svetke, daje del plače v sklad za štipendije – meni pa jo ukinajo. Oče le maje z glavo in pravi, da bo treba pas še tesneje zadrgniti.

Adíjo darila! Pa saj sem najlepše dobila v modri ovojnici (moji najljubši barvi, prekleto!) Silvestrovo ob televiziji? – pa kaj zato?

IV.

Potujem v Ljubljano, s podraženim avtobusom tokrat in dvema „zelencema“ v denarnici. „Glej, da ti bosta čimdlje trajala,“ sta ju priporočala starša. Pa so enega že koj pograbile roke mračne sobodajalke. In ostala mi je še pomembna teža drugega „zelena“.

V.

Grem s faksa, štirje Marxi pod pazduho, Kapital I pa udobno leži v moji malhi. Sneži, nos mi rdeči od mraza kot bi bil pijan. Pomislim na svojo toplo sobico. Pa mi v sobi nos zmrzne, zmanjkalo je plina. In ravno sedaj, ko... Stečem k telefonu, da bi naročila plin. Ni ga, plina ni v vsej preljubi Ljubljanci.

V postelji sem zavita kot štruca in žebe me. Štirje Marxi na mizi in Kapital I v naročju. Berem o eksploataciji, in me žebe! Berem o odnufvanju, še vedno me žebe!

VI.

Gazim po snegu, večer je že. Bila sem v knjižnici dokler je niso zaprli, zdaj grem v svojo sobico čepet v posteljo ali pa delat počepe in sklece. Toplo mleko bi se mi prileglo. Zavijem v trgovino po en tetra mleka. „Sestoindesetpar“, zdrdra prodajalka. „Šest din in ... kaj, kako? A ni bil še včeraj štiri din in ...???“ Da, včeraj! Ne želim si več toplega mleka.

VII.

Zavita ležim v postelji. Dahnem in para mojega (do kdaj še?) toplega diha poleti v hladén prostor. Kot v krsti sem v tej svoji mali sobici. Na mizici samevajo štirje Marxi in Kapital I. Pogledam jih.

Kaj vse piše v njih?! Da mora imeti človek najprej osnovne pogoje za življenje in nato lahko šele gradi – svojo izobrazbo, kulturo... Saj, koliko resnic piše v njih! In jaz bi jih brala, pa kaj ko me žebe, lačna sem in ni mi do filozofije, niti do Marxove ne.

Pa razmišljam o svoji resnici. Sem študentka družbeno nepotrebnega profila, neka študentka med mnogimi, ki študira nekaj, česar naša družba več ne potrebuje – zato sem odveč! Nisem človek, ki mora jesti, nekje stanovati, se obleči – Si nekdo, ki nam je nepotreben! – torej... Torej kaj???

Štirje Marxi in Kapital I me le molče gledajo. Še globlje se pogreznem med odeje, da bi me ne zeblo, da bi ne videla stvarnosti.

OLIVIJA SIKUR

Druga plošča Buldožerja

Pred izidom je 2. album BULDOŽERJA. Datum izida še ni jasan, a upajmo, da bo to kmalu. Ker je imela 1. plošča BULDOŽERJA velik odmev med publiko, se je uredništvo TRIBUNE odločilo, da objavi besedila z 2. albuma „Prepovedano plakirati“ vpogled v „problem“ BULDOŽERJA ter primerno uvedlo izdajo njihove zornih kotov, tmo naprosili za sodelovanje dva pisca, ki različno ocenjujeta delo BULDOŽERJA. Upamo, da bo predstavitev besedila ter obe kritiki omogočilo boljši vpogled v „problem“ BULDOŽERJA ter primerne uvdelo izdajo njihove nove plošče.

Aleš Erjavec

KRITIKA /ŠE/ NEROJENEMU

Teško, da je med doslej posnetimi jugo-rock albumi še kakšna plošča, ob kateri bi se še pred izidom pojavilo toliko težav. V glavnem gre za, lahko bi rekli: ideološka nasprotovanja nekaterih, ki odločajo, kaj je pri nas prav in kaj ni. Kaj nedolžna mlada ušesca lahko slišijo in kaj bi jih lahko „pokvarilo“.

O tem, ali je pri nas potrebna institucija, ki naj se imenuje ideološka komisija, programski svet (cenzura ni več moderen izraz) ali kakorkoli že, ne mislim razpravljati. Po večkratnem poslušanju albuma „Zabranjeno plakirati“ lahko rečem, da v glasbi ni NICESAR takega, kar bi nasprotovalo današnjemu načinu mišljenja in svobodi izražanja. Marsikaj bi dal, če bi lahko vsaj prebral ugovore ljudi, ki nasprotujejo tej plošči z „ideološkega“ stališča.

Odobral bi le morebitna nasprotovanja vsebini z glasbenega avtorsko-idejnega in izvedbenega gledišča. Pa še to naj ostane odprto vse dotlej, dokler se plošča ne pojavi na tržišču! Ob tako majhnem številu domačih rock albumov in ob doslej dvignjenem prahu bo brez dvoma doživela dovolj pozornosti s strani tiska in radijskih postaj. Tako se bodo kupci lahko sami odločili, kakšno vrednost ima glasba skupine Buldožer.

Pri ocenjevanju plošče, ki je še vedno ni na tržišču /niti ne vem za trenutno, vsak dan spreminjajočo se situacijo glede izida samega/ pogrešam ovitek. Tako sem bil prisiljen razmišljati le ob posnetkih, ki so že več mesecev na magnetofonskem traku. Zakaj se mi zdi ovitek tako pomemben?

Predvsem zato, ker je bil ovitek prvega albuma „Pijuni istini u oči“ skoraj bolj zanimiv kot vsebina glasbe. Ta je kmalu izgubila svojo prvotno ost, kot se to večkrat dogaja pri tako močno angažirani glasbi. Namreč: potem, ko besedila, ki jih je pri Buldožerju takorekoč obvezno poslušati, znamo na pamet, lahko uživamo le ob a) glasbi in b) interpretaciji. Glasba na prvi plošči pa je bila njena največja šibkost. Vse preveč naivno je bila zastavljena, slabo zaigrana in posneta.

Ob drugi plošči lahko vsaj spočetka vzdihnemo: „no, glasba je za odtenek boljša“. A tako je le spočetka.

Tudi tu so le redki trenutki, ki bi jih lahko opisali kot „muzikalične“. O izvirnosti glasbe bi bilo prav tako težko govoriti, saj se ni kaj dosti oddaljila od glasbe na prvi plošči. V nekaterih trenutkih nastavljajo priključ v spomin glasbo skupine Doors... Na srečo so se fantje naučili bolje igrati in tako kitaristu kitara včasih kar lepo zveni, žal preredko. Ves čas pa smo izpostavljeni bombardiranju glasnih ritmov, ki se nenehno menjavajo, agresivnemu zvoku električne kitare in močnemu basu. Zvok zapolnjujejo orgle ali druge klaviature. Vseskozi glasba narašča ali pada, napetost se menja kot frekvenca električnega toka, s katerim so bili fantje med snemanjem očitno nabiti. Najbolj pa Marko Brecej! Njegov glas je zdaj hripavo raztrgan, drugič zaman poskuša biti nežen, bolj prepričljiv je, kadar je prihuljen, nikoli pa nima prave barve. Petje je „zmazano“, čeprav tega ne bi bilo potrebno – razen, v kolikor si ni že zapravlil svojih nekdanjih kvalitete?

Ni mi jasno, zakaj je potrebno toliko ponavljanja posameznih verzov? Misel poudarimo z načinom izraza, s ponavljanjem jo lahko le razblinimo. Večina skladb bi bila lahko za polovico krajši. Če bi imel voljo, bi se zabaval s štetjem, kolikokrat se na plošči menja ritem. Verjetno bi prišel do tromestnih števil... zdi pa se mi, da je menjava večkrat prisiljena.

Vse to pa je manj pomembno kot vsebina in ideje, ki jih sporoča pet pesmi na tej plošči. Uvodna „Ne brini mama“ je še najbolj utemeljena: ostrina in glasbeni motiv sta uspešno združena, presenečenje ostaja sveže. Tu je že slišati prvi absurd, zaradi katerega je bil potreben popravek posnetkov: prvotne verze „za dan, dva /i odoh ja u nirvanu“ so morali fantje spremeniti v „za dan, dva /i odoh ja u kafanu“ – pri tem pa še vedno pojejo v zadnjem verz: „jer mama, mene rola“... Vsak frikec se bo prizanesljivo nasmehnil...

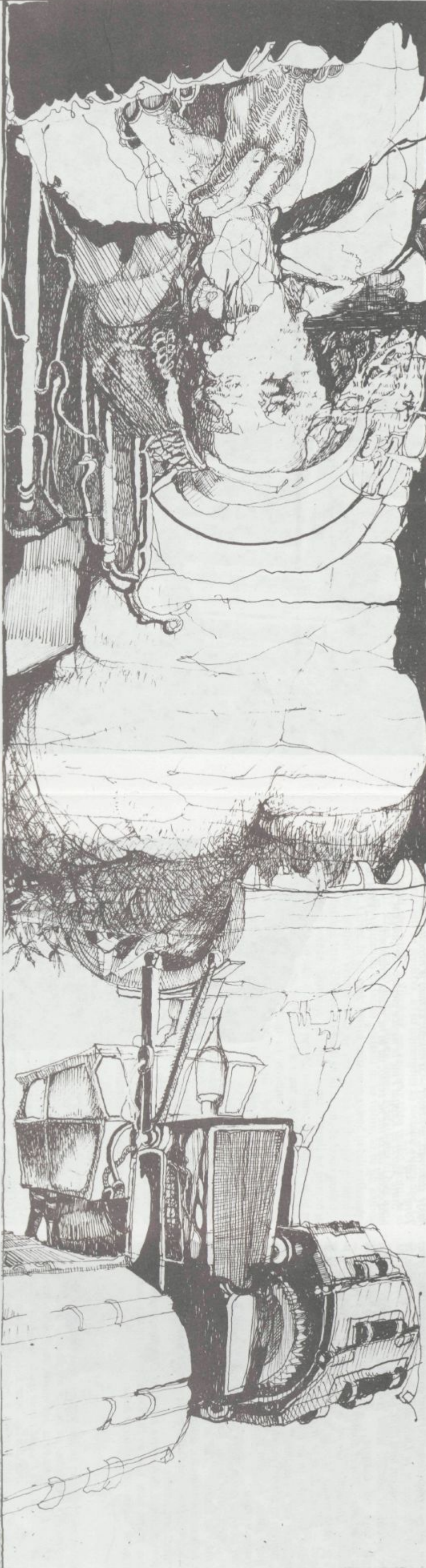
V naslednji „Dobro jutro, madam Jovanović“ se mi zdi duhovit le zadnji verz: „Jeste li se ikad ljubili rano jutro?“ Vmesna ponavljanja in štetja v francoščini so naivna. Isto je tudi s „Helgo“, ki naj bi parodirala vse od počitnic na Jadranu, ljubezni željnih turistk do kdo-ve-česa-še. Zabava me le verz: „Odoh ja /da se odmorim/ da se odmorim od tate i mame.“ Verjetno bi šlo tudi brez zguljenih nemških turističnih fraz. Morda je še najbolj ljubka „Jeste li vidjeli djevojčice?“ vendar interpretacija ne dosega včasih prav iskrih misli v besedilu. Zadnja je „Doktore pomozite“, ki je brez smisla.

V meni vrta stavek, ki mi ga je Brecej nekoč zabrusil v obraz: „Mora ti biti jasno, da smo mi najboljša rock skupina v Jugoslaviji!“ – Res je, idejno je Buldožer brez dvoma najmočnejši. Škoda, da ideje ostajajo večkrat nedorečene, ali pa jih zastre nerazvita glasba. Pred njimi je več dela, več izpopolnjevanja, kot pa sami sodijo, če naj dosežejo čarobno raven trajnosti svojih stvaritev. Buldožer je (vsaj zame) le opomin, kako malo zanimanja vrednih skupin je v resnici pri nas.

Na srečo dvigajo povprečje rocka nekateri posamezniki.

Stane Sušnik

	Dobrojuto, madame Jovanović	Ne brini, mama!
	Dobrojuto, madame Jovanović jeste li dobro spavali	Mama, Mama, ne brini, mama! Sve ide po planu Za dan, dva i odoh ja u nirvanu.
u	Rano ujutro Rano, ujutro u kasarnama vlada red: vojnici	Vodi me na žur, mama! Daj mi da pijem, mama! Nadji mi curu, mama!
na	strooooooju dječaci brrooooooju. un, deux, trois Trois, deux, un. Oui, madame Non, madame	Al' da bude g o l a ! Al' da bude g o l a , jer mama, mene rola. Jer mama, mene rola.
	Rano ujutro Rano, ujutro u bolnicama vlada red: liječari	Mama, Mama, ne brini, mama! Sve ide po planu, za dan, dva, i odoh ja u kafanu.
u	strooooooju mrtvaci	
na	brrooooooju.	
	Dobrojuto, madame Jovanović Jeste li se ikad Jestelise ikad ljubili rano jutro.	

Glasba z druge plošče skupine Buldožer „Prepovedano plakirati“ kaže, da skupina dosledno razvija koncepcijo „drugačnega“, alternativnega rocka, kot se je izoblikovala že v glasbi s prve plošče. Pijuni istini u oči“; še več: na tej plošči so nekatere zamisli, ki so bile na prvi le nakazane, artikulirale bolj določeno bolj čisto; ponovno sicer prihaja do veljave alternativna, o lastni (družbeni, kulturni) vlogi dokaj osveščena rock-kreativnost, ki se ne meni za klišeje komercialnega, oponašalnega rocka (in rock-jazza) – še več: s svojo specifično izraznostjo jih (zavestno) razbija, smeši in tako razkriva njihovo bistvo: plagiatorstvo in apologetstvo uvoženih vzorcev v profilerske namene – ob spremljajoči „popularizaciji“ meščanskih vzorcev zabave in ideologije (načina življenja sploh. Ob tem splošnem obeležju pa je nova glasba Buldožerja vendarle specifična nova – tako v ožje glasbeni plasti kot v tekstovni plasti: za razliko od prve plošče je tu manj čiste ironične igrivosti, zato pa več rezke, na trenutke trpke, a vselej tudi poetične in ironične upornosti in posmeha nekaterim ne ravno osvobajajočim vidikom naše „družbene stvarnosti“ – togi avtoritarnosti, omejenosti, zlaganosti, represivnosti nekaterih form družbenega življenja in zavisti meščanskega tipa družine). Glasba in tekst se spajata v celoto, ki s svojo strukturo onemogoča plitko, „zabavniško“ učinkovanje; navezuje pa se – posebej v glasovni interpretaciji in ritmičnosti na najboljše zglede „kontrakturnega“, buržoazni zabavni glasbi in ideologiji zoperstavljenega rocka. Buldožer je skratka ponovno potrdil svojo kreativnost in ponudil odličen vzgled, kako bi lahko domača „zabavna glasba“ prešla resonanco s tisto senzibilnostjo mladih, ki je komercialna kič-glasba ne more zadovoljiti, in jo je uspeh prve plošče Buldožerja (in priljubljenost še nekaterih, a redkih izvajalcev) izkustveno potrdil. Tako gre v odločitvi „za“ ali „proti“ Buldožerju v resnici za to, ali hočemo, da bi ohranil družbeno legitimnost in podporo tisti – danes prevladujoči „pop“ oz. „zabavna glasba“, ki objektivno pomeni v socialnem in socio-psihološkem smislu manipulacije in sredstvo množične „hipnoze“ – iluzoren nadomestek in model „pravega“, „polnega“ življenja (seveda zgolj v delu prostega časa), propagator pasivnega potrošniškega odnosa do stvarnosti, lak in manipulatorski kanalizator realnih socialnih problemov in protislovij, z izvajalci – zvezdami, živimi reklamami „self-made“ egoističnega individualnega denarnega uspeha in slave; ali pa želimo drugačno (rock) glasbo, angažirano (a seveda ne agitpropovsko), inventivno emancipirajočo, kreativnost, samodejavnost spodbujajočo, glasbo, ki kaže, da ni v (rock) „zabavni glasbi“ vse sam sunder, in ki razčiščuje prostor in nakazuje alternativo za družbene dejavnike, ko bodo ti vendarle razumeli potrebo, ne po zgolj negaciji ali ignoriranju, ampak po radikalni spremembi in prevrednotenju tega segmenta „množične kulture“. Nova glasba Buldožerja bi torej morala priti v javnost tudi zato, da bi se stalno odlagana razprava o zgoraj nakazanih temah vendar že javno odgovorno začela.

I.V.

Helga

Haben Sie Zimmer frei?
Haben sie Zimmer frei?

Wir sind mit dem Volkswagen aus Berlin gekommen!

Al' da počnemo od početka:

Lani u ljeto
odoh ja
odoh ja da se odmorim
od tata i mama
od tata i mama
Dubrovnik Duprofnik
Dubrovnik Duprofnik
Helga!
Helga!
Helga!
Helga!
Wir haben zusammen eine wilde Nacht verbracht!

To nisu gačice
moje Marice
već to su nožice
jedne Švabice

Jel' to java?!

Il' je san?!

Dubrovnik Duprofnik
Frei!!
Dubrovnik Tuprofnik
Frei!!
Helga!
Helga!
Helga!
Helga!
Wir haben zusammen eine wilde Nacht verbracht.

Jesteli vidijeli djevojčice

JESU LI VAŠE?
JESU LI VAŠE?

Je

Je

Jesteli

vidijeli

NAŠE
NAŠE

One su jučer
otile iz kuće
One se nisu
One se nisu
vratile iz škole

Lizale su sladoled
i žvakale gumu
Lizale su sladoled
i žvakale gumu.
Oooo,
o, o, o!
Oooo,
o, o, o!

Lizale su sladoled
i žvakale gumu
Lizale su sladoled
i žvakale gumu.
Oooo,
o, o, o!
Oooo,
o, o, o!

Doktore pomozite

Trčale u školu
i rekle dobardan
Pijevale u zboru
i rekle dobardan
Šaptale u mraku
Sanjale o braku
Onome dječaku
Onome dječaku

Doktore pomozite
Doktore ja umirem
ja umirem od dosade.

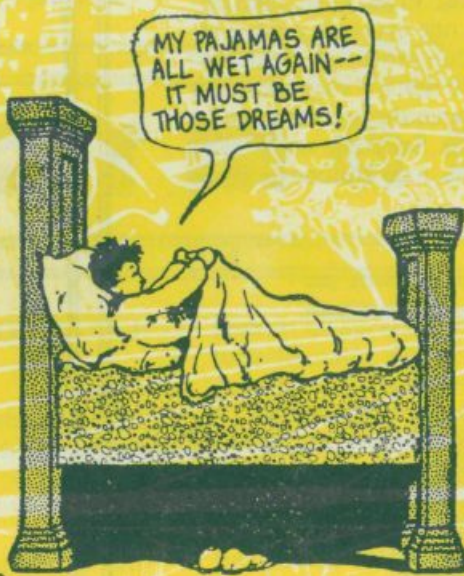
Livade i trave
i rudna bogatstva
javite nam gdje su
jesu li žedne
jesu li gladne
dajte jim nešto
toplo da obuku
(pišite nam gdje su)
LIČNU KARTU, MOLIM!

Moj sin je diskofil
on ima jednu ploču
što kvari našu djecu
što kvari našu djecu (?)
kvari
kvari
kvari
kvari
kva...

Doktore pomozite
Doktore ja umirem
ja umirem
od dosade.

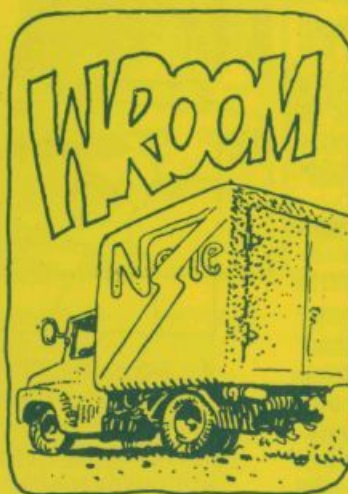
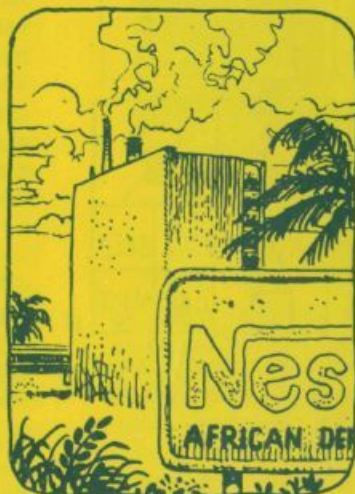
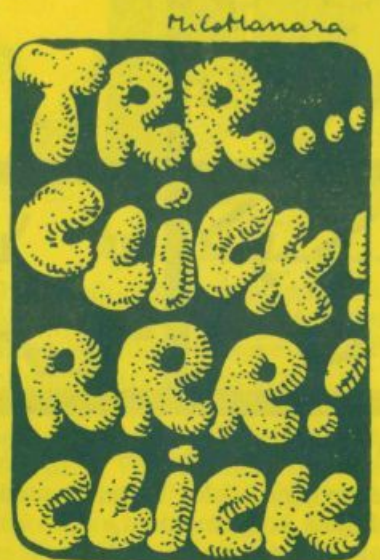
„nemamo“

STRIP & UNIA

BROTHER

Tovariš, ki takrat še ni bil upravnik akademskega kolegija, ni hotel sprejeti delovnega mesta, če mu ne zagotovijo stanovanja. Enega otroka ima tovariš upravnik.

TOZD Zdravstveno varstvo študentov, Ilirska 2, je zaprosil upravo študentskih domov, da mu dodeli prostore v III. nadstropju stavbe omenjenega naslova, ker jih potrebuje za ordinacijo, vendar prostorov ni dobil, ker tovariš upravnik ni hotel sprejeti delovnega mesta, če mu predhodno ne zagotovijo stanovanja. Tovariš upravnik je delo sprejel.

Tako danes srečno živi v trosobnem stanovanju, ki je naknadno adaptirano, katerega uraden naziv pa je APARTMA št. 46. Pred njim so v prav tem APARTMAJU št. 46 stanovali še upravnik študentskih domov in pravica zaposlena pri študentskih domovih. Zgradba, ki jo nedvomno poznate je bila namensko zgrajena za potrebe študentskega doma (ne uprave!) in za zdravstveni dom za študente. V APARTMAJU št. 46 je bila predvidena sejna soba in pa garderoba, pozneje pa je bil prav ta prostor zdravstvenemu domu odvzet, renoviran ali adaptiran v stanovanjske prostore ter oddan v te namene.

Namen TOZD za Zdravstveno varstvo študentov je bil ta prostor preurediti v ginekološko ambulanto. No, iz te moke ne bo kruha. Tisti, ki čakate na zdravniški pregled pred WC-ji, tisti (čez 50 jih je), ki tu delate in ostali potrpite! Morda bo imel naslednji upravnik akademskega kolegija že stanovanje, morda? Vi pa, ki ste tako odločitev sprejeli še enkrat pomislite, če ne bi raje tovrstne zadeve reševali iz stanovanjskega fonda ne pa na račun prostorov namenjenih za zdravstveno varstvo študentov. Pa še nekaj – vsaj zakonsko uredite zadeve, da vas zaradi nenamenske uporabe prostorov ne bo kdo tožil (to se pravi na skupščini občine!!!). Saj boste ostali sicer brez upravnika akademskega kolegija. Pazite, to je ključno delovno mesto!

B. I.

TRIBUNA – ŠTUDENTSKI LIST

IZDAJA UNIVERZITETNA KONFERENCA ZVEZE SOCIALISTIČNE MLADINE SLOVENIJE

UREDNIŠTVO: 61000 LJUBLJANA, TRG OSVOBODITVE 1/II SOBA 86, TEL: 21-280

URADNE URE VSAK DAN OD 10-12h

TISKA TISKARNA ŠTUDENTSKI SERVIS

LETNA NAROČNINA 40,00 DIN; POŠTNINA PLAČANA V GOTOVINI;

ROKOPISOV NE VRAČAMO

OPROŠČENI PROMETNEGA DAVKA NA PROMET PO PRISTOJNEM SKLEPU ŠT.: 421-1/70 OD 22. JANUARJA 1973.

UREDNIŠTVO: ALEŠ ERJAVEC (kultura), BOJAN PIRIH (odgovorni urednik), JANJA KLASINC (informatika), RISTO PEJOV (tehnični urednik), SREČO KIRN (teorija), SREČO PAPIČ (likovni urednik), SREČO ZAJC (glavni urednik), VESNA BELAK (lektura, korektura)
ZAKASNO VLOGO IZDAJATELJSKEGA SVETA OPRAVLJA PREDSEDSTVO UNIVERZITETNE KONFERENCE ZVEZE SOCIALISTIČNE MLADINE SLOVENIJE.

Stripski del številke je pripravil in uredil IGOR VIDMAR

OPRAVIČILO BRALKAM IN BRALCEM!

Zaradi težav v tiskarni in zaradi tehnične zapletenosti te številke, ste morali nanjo čakati 14 dni več kot bi bilo treba. Opravičujemo se in se poboljšujemo.

TRIBUNA

informacije

Zbor podpisnikov družbenega dogovora o štipendiranju je na svoji seji 21. februarja med drugim sklenil tudi tole: a) Sklepi 6. seje skupne komisije podpisnic samoupravnega sporazuma na ravni republike so vodili k začasni sanaciji stanja, zato zbor podpisnikov DD smatra, da naj veljajo najdlje do konca šolskega leta 1976/77. (podčrtala J. K.)

Tudi v okviru sklepov 6. seje SK podpisnic SS je mogoče razreševati probleme najbolj materialno ogroženih učencev in študentov.

b) Za naslednje šolsko leto, pa je potrebno izdelati izhodišča in kriterije, ki morajo biti znani najkasneje do konca aprila, ker je to povezano z razpisi štipendij.

Tovariši podpisniki vidijo razloge za tako sklepanje v naslednjem: Če bi sklepe 6. seje ... revidirali bi bila zmeda še večja in učenci in študentje ne bi dobivali štipendij še naslednja dva ali tri mesece. Ne bi jih pa dobivali zato, ker strokovne službe niso niti kadrovsko, niti kako drugače sposobne, da bi to uspešno in pravočasno opravile. V dejstvo, da ne bi v tem času študentje prejeli štipendij, nikakor ne gre dvomiti, saj jih velika večina ne prejema niti zdaj in jih tudi ne bo. Nikakor pa tudi ne dvomimo v nesposobnost strokovnih služb. ...

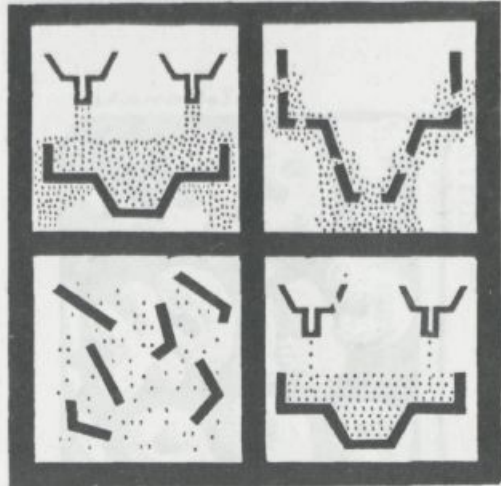
Nadaljni problem pa so seveda sredstva, ki jih ni in zaradi katerih je do te nevzdržne situacije sploh prišlo. Namreč OO ZSMS po fakultetah, UK ZSMS, RK ZSMS, RK in MK SZDL so zahtevali enojni cenzus. Sredstev za enojni cenzus pa ni dovolj, zato bi bilo potrebno najemati kredite (Ljubljanska banka je nanje že pristala in podpisala dogovor). Zaradi težke ekonomske situacije pa je treba na ta enojni cenzus pozabiti, ker bi bilo v nasprotnem primeru nemogoče razpisati nove štipendije.

Mislim, da temu ni treba več dosti dodajati. Dejstvo je, da ti protizakoniti in protiustavni sklepi veljajo in da jih niso mogli porušiti niti zelo argumentirani prigovori in ostri protesti neposredno prizadetih in družbenopolitičnih organizacij. Lahko le ponizno upamo, da bo letošnja pomlad topla tudi ponoči, da bo sadje bogato obrodilo in da se bo v Tivoliju našel kak miren kotiček za študij tistih, ki že po naravi nimajo zadostnih materialnih sredstev. J. K.

UVOD V ALTERNATIVNI STRIP

MARIA-GRAZIA LUTZEMBERGER

SERGIO BERNARDI

KRIZA · RESTRUKTURACIJA · INFLACIJA · DEFLACIJA

Predstavljeno delo hočemo predvsem predlagati kot »moment«, kot »instrument« prelova, ponovne diskusije in preverjanja sedanjih modalitet množičnega komuniciranja v ikonskem izražanju.

Očitno je, da se je množično komuniciranje, kot vsi drugi pojavi v nadgradnji razvilo na določeni stopnji razvoja proizvodnih sil kot potreba in nujna vladajočega razreda, da ohrani svoj položaj z vsiljevanjem svojih ideologij in vrednot. Od tod nujno sledi obvladovanje vseh sredstev komuniciranja (tiska, filma, upodabljanja, umetnosti, stripa, gledališča itd.): posamezniku kot takemu, spremenjenemu v orodje, s katerim je moč manipulirati, je preprečeno vsakršno preverjanje tistega, kar se mu vsiljuje preko najbolj rafiniranih tehnik pogojevanja.

Čeprav se zavedamo ambicioznosti takega »projekta«, se hoče alternativa, ki jo, kot se nam zdi, predlagamo, vzpostaviti in zadevati tako semantični (vsebinski) kot sintaktični (formalni) in pragmatični (funkcionalni) vidik komuniciranja.

Skupni imenovalci, ki združuje te ravni, je njihova »politična-kritična-kreativna« razsežnost:

a) kar zadeva sintaktično raven, predlagano delo, izhajajoč iz primarnih elementov (točka, črta, plan) in z uporabo nekaterih simbolov v njihovem semiotičnem pomenu (črke, številke), vključuje uporabnika v dojetje sporočila preko različnih znakov, ga »odtuja« od tistih modalitet percepcije, ob katerih je bil pasiven »sprejemnik« »običajnih« sporočil preko »običajnih« znakov, in ga tako postavlja v položaj kritike, iskalca.

Prelomiti s to shemo po našem mnenju pomeni ponovno prediskutirati komuniciranje preko takšnega medija ne le v njegovem formalnem aspektu (znaku), ampak tudi vsebinskem, saj to dvoje ni ločljivo. Gre torej za oblikovanje koda ne kot toge sheme znakov, ki ji ustreza, in se tako identificira, neka vsebina, in v kateri sodeluje uporabnik s preprosto operacijo dekodificiranja, ampak kot ustvarjanje koda, katerega znaki naj ostanejo »odprti« v takšni perceptivni dvoumnosti, da spodbujajo stalni dialektični odnos raziskovanja, odkrivanja različnih in kompleksnih pomenov. b) kar zadeva vsebino, vsebujejo predstavljeni tabloji in stripi »odražen« kritično analizo družbene stvarnosti, videne v njenih protislovjih in v dinamiki razvoja: od neposredne analize te stvarnosti smo poizkusili preiti k ekspresivnemu re-

prezentiranju njene geneze, in tako omogočili uporabniku, da kritično »dojame« njen razvoj;

c) kar zadeva operativni vidik, se delo zastavlja kot spodbuda za neposreden odziv uporabnika (vsakdo si bo lahko sam ustvaril svoj strip); odklanjajoč vsak prostor, ki bi lahko eliminiral njegovo kritičnost (in tako postal ponovna potrošniška instrumentalizacija) iščemo tiste kanale komuniciranja, ki ga vključujejo v vzgojno, politično dimenzijo (tisk, avdiovizualna sredstva, šola) in so alternativni sedanjim. Tako se nam zdi, da lahko predlagano delo nudi konkretno alternativo tradicionalnemu stripu, ki je danes postal eno najbolj dostopnih in »trošenih« sredstev komuniciranja, in se zreduciral zgolj na nosilca buržoazne ideologije in vrednot.

Bolj kot kdajkoli je torej pomembno, da se kulturni delavec vključi in postavi v aktiven in zavesten odnos preloma s pogojevanji kulturne industrije, in da v bazi iniciira kontinuirane izkušnje in možnosti za ponovno odkritje in obnove njenih lastnih perceptivnih, kreativnih in konstruktivnih sposobnosti.

Za nas je to pomenilo angažiranje v iskanju novega jezika, ki bi poleg tematik vzemanja za človeka predstavila svojo specifičnost s predlogom novih znakov kot novih sredstev alternativnega komuniciranja.

Zastavljanje tega cilja je za nas sovpadalo s predlogom, ki bi na vizualni ravni ne bil samo kritika, institucionaliziranih jezikov,

ampak bi bil za vse vrste uporabnikov alternativa, ki bi spodbujala in vključevala: prva naloga kulturnega delavca je namreč, po našem mnenju, prekoračitev meje tistega komuniciranja, ki četudi je alternativno, ostaja znotraj omejenega področja »potrošnje« in »okoriščanja«.

Predlagano delo želi torej biti ob revolucioniranju samega sebe v znaku in vsebini, »instrument«, s katerim lahko ravna »široka baza«, a ga upravlja v jasno politizirajočih in alternativnih prostorih, istočasno, ko njegova dvoumnost (četudi je v svoji simbolnosti preprosta in elementarna) izključuje neposredno in lahko sprejemajoče branje, in pripravlja uporabnika k temu, da se čuti neposredno vpletenega in pritegnjenega v dekodiranje in interpretiranje predlaganega sporočila.

Gre torej za demitizacijo vsakršne oblike jezika, ki absolutizira odnos znak stvarnost in tako vzpostavlja togo vzajemnost med sistemom znakov in strukturo stvarnosti: takšna identifikacija preskakuje problem zgodovinskosti in s tem relativnosti vsakega sistema znakov.

Predlagani jezik daje uporabniku z »zlo-
mom« takega odnosa možnost, da postavlja ujemanje znak (predmet, oblika) vsebina neprestano pod vprašaj. A ne samo to: hkrati s tem, ko skuša tradicionalni jezik »fiksirati« predmet s tem, da ga kodira v natančen znak, identificira stvarnost kot »stvar«, element; alternativa predstavljenega dela pa ima z vizualizacijo stvarnosti kot procesa in postajanja namen reprezentirati, posledica tega pa je, da ne postavlja več odnosa znak (predmet, ampak znak / dinamika procesa.

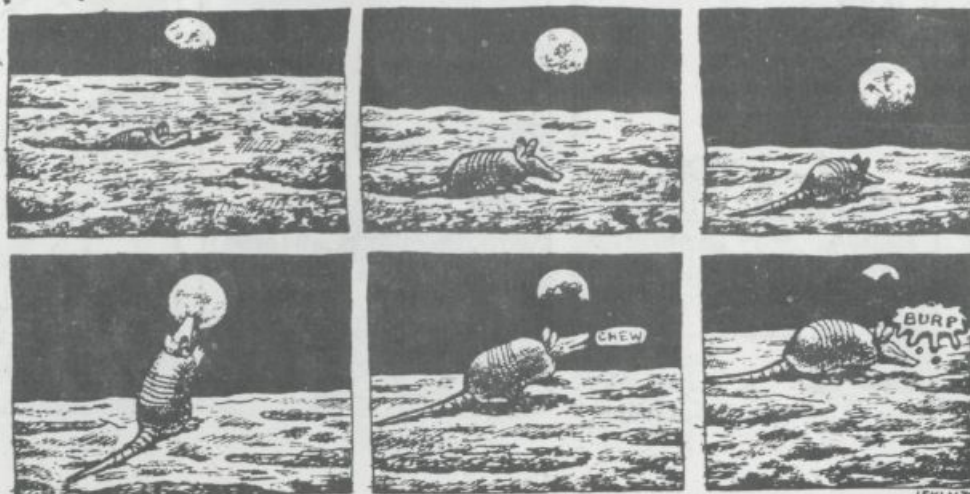
prev. I. Vidmar

1 tekst je vzet iz zbornika Kultura, množično komuniciranje, razredna borba Savelli Ed., Rim 1976

ad Uvod k alternativnemu stripu

a) vzeto iz knjige »Cultura, comunicazioni di massa, lotta di classe« - Savelli Ed. 1976 - avtorja: M. G. Lutzemberger in S. Bernardi

b) vzeto iz »Problemi-Magazin« št. 108 1971 - Avtorja Marko Pogačnik in Iztok Geister-Plamen

NEKAJ MISLI O PROSTOVOLJNEM DELU MLADIH

Univerzitetna konferenca ZSMS bo tudi letos organizator in nosilec mladinske delovne brigade, ki se bo udeležila mladinske delovne akcije Suha Krajina 77 v III. izmeni. Tak dogovor je bil sprejet na regijskem posvetu vodij centrov za mladinske delovne akcije občinskih in univerzitetne konference ZSMS, ki je bil dne 11. 2. 1977. Tudi organizatorji drugih brigad v Sloveniji so že določeni in ob tem lahko ugotovimo, da bo tovrstna dejavnost v Jugoslaviji v letošnjem letu še intenzivneje zaživel.

Kakšna pa je resnična vrednost prostovoljnega dela, njegov dejanski pomen, tako za posameznika, kakor tudi za našo socialistično skupnost?

Nesporno je, da je prostovoljno delo predvsem mladih, pa tudi ostalih, v povojnem obdobju predstavljalo pozitiven, dodaten vir akumulacije, ki je veliko prispeval k temu, da smo se rešili »začaranega kroga revščine.« Navdušenost osvobojenih množic je bila tedaj kreativno usmerjena prav v to dejavnost. Toda tudi danes po 35-tih letih smo še priča temu pojavu, čeprav ekonomski značaj mladinskih delovnih akcij (MDA) nima več prvotnega pomena.

Naša sodelavka Vesna Djurdjević se je oglasila na uredništvu »Studentskega lista.« Kulturni urednik »Studentskega lista«, Željko Ivanjek, ji je odgovoril na nekaj vprašanj.

»Studentski list« izhaja v nakladi 12000-13000 izvodov. Uredništvo je razmeroma »mlado.« Sodelavcev je veliko. To so študentje in tisti, ki so študij pravkar končali: »Studentski list« je sam razvijal kadre, ki so se kasneje zaposlili v novinarstvu. Trenutno je list v presnovi in prav zaradi tega ima nekaj težav, kadri se namreč šele učijo - so pa mladi in polni ustvarjalnosti. V novinarstvu lahko sodeluje vsak, tudi, če so to eksperimenti z nenavadnimi stili; potrebno je le, da so prispevki argumentirani. Največ je literarnih prispevkov - prednost dajejo mlajšim ustvarjalcem.

Uredništvo si prizadeva, da bi ohranili kvaliteto, ki so jo imeli že prej in sicer v znanstveni fantastiki, mladinski književnosti, študentski kulturi in analizi kriminalistike. Pravkar je izšla izredna številka »Student-

skega lista.«*posvečena reviziji nastalih načrtov in programov.

Težave, ki nastajajo pri tisku, so predvsem finančne narave. Trenutno je vse v redu. O sodelovanju z revijami v njihovi republiki in z ostalimi revijami po Jugoslaviji je Željko Ivanjek povedal, da sodelujejo predvsem z listom »Val« (Reka), med »Studentskim listom« in »Poletom« poteka, zaradi različnih konceptov, prijateljsko sodelovanje pri razdelitvi področij. Najmočnejše, že tradicionalno, je sodelovanje z listom »Student« (Beograd) - izmenjujejo priloge in enkrat letno izdajajo skupno številko. Zelo si želijo sodelovati s »Tribuno.« Kulturni urednik »Studentskega lista« je predlagal, da bi imele vse študentske revije določeno stran; posvečeno mladim ustvarjalcem iz drugih republik. Verjetno se bo sodelovanje urednikov vseh študentskih listov še poglobilo s skupno konferenco, ki bo marca v Zagrebu.

VSE ZAMAN

i n f o r m a c i j e

KJE SO TOREJ VZROKI ZA SPODBUJANJE PROSTOVOLJNEGA DELA MLADIH?

Odgovor na to vprašanje moramo iskati tudi in predvsem zunaj ozkih okvirov mladinskih delovnih brigad in akcij, v naši vsakdanjosti, normah, navadah, procesu politične socializacije posameznika in stopnji samoupravnih socialističnih odnosov ter vključenosti mladine v le-te.

Mladina, kakor tudi družba, ni homogen družben sloj ali celotna skupina, temveč zelo raznotera, vendar pa lastna mnogim značilnostim, ki so ji skupne, jo enotijo in celo določajo neko obliko zavesti o skupni pripadnosti. Pri tem ne mislim samo na biofizične in psihične lastnosti, temveč tudi na značilnosti, ki izvirajo iz njenega življenja v družbi, njenega družbenega statusa.

Če želimo podrobneje analizirati našo mladino, njen položaj, vlogo in pomen v naši družbi, moramo z analizo pričeti že v zgodnji otroški dobi, ko se pričanja proces politične socializacije in socializacije nasploh, proces dovrševanja »še ne človeka!« Za to dobó je za povojno generacijo ali raje »politično generacijo po vojni« značilen pojav temeljnega konflikta med »vzgojenim in resničnim,« med idealiziranim in realnim - saj gre v naši družbi in v njenih institucijah politične socializacije (šolah) nemalokrat za nekritično seznanjanje otroka z družbo in njenimi procesi, v katerih živi ali bolje rečeno, v katerih bo šele zaživel. Gre za vzgojo, ki mlade zavaja v iluzorično predstavo o svetu, v katerega šele vstopajo ali bodo vstopili.

Ta konflikt dobi pravo razsežnost prav tedaj, ko mlad človek »vstopi« v realni svet, ki mu je bil drugače predstavljen. To seveda ni časovno točno omejen trenutek, temveč proces, ki traja, tudi propade, vendar pusti posledice, marsikdaj tudi nepopravljive, za družbo patološke.

Mladi so tedaj presenečeni, doživljajo strese in na nova spoznanja reagirajo. Toda kako?

Pojavijo se reakcije, ki odstopajo od veljavnega, ki so marsikdaj označene za »patološke,« v političnem smislu pa sta to predvsem dve reakciji - prva je politična apatičnost, druga pa protest proti družbi, ki je aktivna nasproti prvi. Mladi so zmedeni, socializem in samoupravne odnose sicer sprejmejo vrednostno in čustveno, nemalokrat pa odklanjajo institucionalizirane nosilce socializacije, vse tiste družbene oblike vzgoje in izobraževanja, ki ohranjajo in stabilizirajo naš družbeno politični sistem.

Bojavi se konflikt med posameznikom in tistim družbenim oko-

ljem, ki izvaja neposreden socializacijski pritisk nanj. Posameznik, to je dognano, išče skupine in sredine, v katerih bo našel podporo za svoja stališča in našel jo bo med - mladimi. Posledica tega je, da se take skupine ali sloji odmikajo samoupravnim odnosom. Mladina je tako tudi nehoti in neodvisno od svoje volje odmaknjena od družbenega odločanja. To je še posebno nevarno tam, kjer so samoupravni odnosi slabo razviti, kjer načelo nagrajevanja po delu še ni uveljavljeno. V takih sredinah pa je mladina večinsko prisotna (srednje šole, fakultete).

Poleg tega smo še marsikje priče pojavu, da so konzervativna teoretična izhodišča praktično uveljavljena v smislu omejevanja mladega človeka, ki kljub svojim dispozicijam prehodi vso pot od vajenca naprej (učenca v gospodarstvu), v odmikanju in odklanjanju mladega človeka od uvajanja v temeljne produkcijske in družbene odnose (štipendijska politika, odnos štipenditor - štipendist).

Od tod tudi velike težave pri mladih vzbuditi zanimanje za samoupravne odnose, vključevanje v družbeno življenje.

Ta »deficit« samoupravnih praks mladih pa lahko, kakor tudi drugje, odpravimo tudi z razvijanjem in uveljavljanjem prostovoljnega dela mladih in z organiziranjem mladinskih delovnih akcij in kraja, kjer se bo to delo manifestiralo.

Mladi na MDA združujejo svoje prostovoljno delo, skrbijo za zadovoljevanje svojih skupnih potreb in v veliki večini primerov (razen tehničnih zadev) odločajo sami. Ob tem se zavedajo svoje vloge v skupini, spoznavajo težave pri reševanju skupnih zadev, različnost interesov in kompleksnost odločanja. Navzven morda nepomemben brigadirski večer, organizacija športne prireditve, kulturne ali politične manifestacije ali pa dela na delovišču zahteva poseben, samosvoj pristop in aktivnost posameznika, koordinacijo potreb in interesov, s tem pa se postavlja pomen medsebojnega sporazumevanja in dogovarjanja v prvi plan.

Naj končam. Ne bi rad prepotenciral pomena mladinskih delovnih akcij, vendar sem mnenja, da igrajo pomembno vlogo pri pridobivanju izkušenj mladega človeka o samoupravnih odnosih, ter pomenijo dragoceno izkušnjo še v marsikaterem drugem smislu, ki ga tu nisem poudaril (navajenost na fizično delo, cenitev le-tega itd.). Nenazadnje pa tudi ohranjajo vrednote naše socialistične revolucije, ohranjajo revolucionarne tradicije, ki so pri nas tako prepogosto »zreducirane na otvoritve spomenikov in proslavljanje jubilejev,« njihova dejanska vrednost pa ostaja zanemarjena.

Leta 1965. italijanska revija LINUS, ki objavlja stripe, predstavi nov strip s preprostim naslovom Neutron. Njegov avtor je mlad milanski arhitekt Guido Crepax, že afirmirani ilustrator knjig, revij, plošč in reklamnih plakatov. Strip se začne s sliko, ki prikazuje gangsterski rop v Bronxu, sledi streljanje med gangsterji in policijo ter mondeno srečanje v stanovanju umetnostnega kritika Philipa Rembrandta, kjer se pogovarjajo o neuspelem ropu. Ob naslovu so moške oči, pogled je skoncentriran, čeprav odmaknjen. Številni bralci protestirajo zaradi nedorečenosti vsega skupaj. Nadaljevanje prinese odkritje, da ima pogled Philipa Rembrandta alias Neutrona nadnaravno paralizatorsko moč, ki jo namerava uporabljati v boju z gangsterjem. Čeprav bralci še niso povsem zadovoljni z zgodbo, jih vizualna komponenta pritegne. Ko se črno-belimi kontrastom, skrbi za najmanjše podrobnosti in sugestivnosti likov pridruži še Valentina, mlada in lepa fotografka á la mode, bralci ne protestirajo več. Philip je Valentino Rosselli spoznal na milanskem letališču. Med njima se takoj vname ljubezen, ki jo Philip drago plača. Valentina izvrši revolucijo znotraj stripa – pridobi si simpatije bralcev, ukrade Neutronu naslov in strukturo stripa. Cel svet se vrtil le še okoli nje in ona se prosto giblje v realnosti, preteklosti in sanjah.

Kdo si, Valentina?

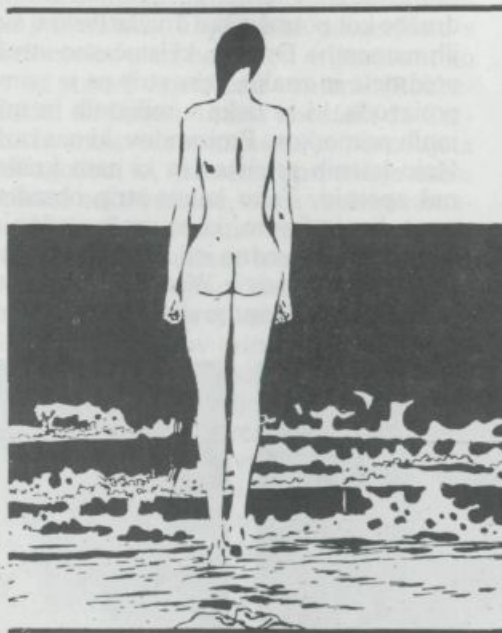
Valentina Rosselli se je rodila 25. decembra 1942. Njena prva sanjarjenja so bila povezana s stripi, ki jih je brala kot otrok. Vpletla se je v pustolovščine Flash Gordona, Mandrakeje, ... lase si je pristigla po vzoru Lousie Brooks, l. 1962 je izgubila starše, leto kasneje se je začela poklicno ukvarjati z modno fotografijo. 1965 je spoznala Philipa Rembrandta, ki je postal prevladujoči moški v njenem življenju, vendar niti prvi niti edini. 1970 je rodila sina, ki sta mu s Philipom dala ime Matija. Kot lik ženske v stripu predstavlja Valentina nekaj novega. Postavljena je v točno datirano sedanost, katere ohranitve si ne želi. Hoče se osvoboditi vseh zadržkov, ne pozna hipokrizij in moralizmov. Nima časa, da bi postala sitna gospodinja, saj je vedno v centru dogodkov, med eno in drugo ljubeznijo in sanjami. Ni večna zaročenka, niti ne teče za moškimi; življenje je polno priložnosti in zakaj jih ne izkoristiti? Vendar ni zapeljana pustolovka, kvečjemu pustolovska zapeljivka, čeprav termin ne ustreza, saj Valentina globoko spoštuje vse ljudi in ne uporablja svojega telesa za dosego kateregakoli cilja razen spolnega užitka. Prav tako ni nepremagljiva superžrtev, čeprav je pogosto zasledovana in mučena; toda sadomazohizem je le projekcija njenih notranjih nemirov, alegorija njenega boja iz teme proti luči, z željo premagovanja same sebe. Tudi ekszibicionistka ni: svojega telesa sicer res ne skriva, slači se pogosto brez potrebe, ne da bi obleko trgali z nje, vendar je njena golota naravna, le če hoče zapeljiva. Nekaj skupnih potez ima Valentina le s papirnatimi junakinjami iste starosti: sku-

GUIDO CREPAX

paj z Barbarelo ima psihološko predispozicijo za ljubezen, s Seraphino ji je skupna (minimalna) novolevičarska angažiranost, kakor Phoebe Zeit-Geist se tudi ona zaveda in spoznava nasilja našega časa. Vendar je od njih različna, saj je predvsem medij, preko katerega avtor poizkuša nekaj povedati, povedati nekaj o sebi. Torej je Valentina del Crepaxa samega, njegovih groz in razmišljanj, ljubosumno skritih sanj in spominov polpretekle dobe.

Valentina je torej ženska našega časa, nevrotična, vendar ne histerična, stalno na prehodu med doživetim, sedanjim in sanjami. V svoje onirične predstave vpleta

estetsko rafinirana mučenja kot odgovor na svoje obsesije, bojazni, ki pa se jih noče otresti, saj jo, kot vse kaže, seksualno privlači. V prvem obdobju jo še privlači način življenja jet-society (poklic, ki ga opravlja, simpatije do nove levice izražene bolj z besedami kot z načinom življenja, ...), medtem ko se kasneje spremeni: njena kontradiktorna osebnost pride še bolj do izraza, čeprav postane istočasno psihološko bolj zrela osebnost. Po eni strani torej realna-nerealna oseba, projektirana v sanje-halucinacije, narcisoidno zamaknjena v kontemplacijo same sebe ali svoje kontrafigure, torej alter ega, po drugi strani vse manj povezana z antikonformizmom svojega elitnega ambiena, ki je zgolj konformizen. In ko je na pohodu žensko gibanje za legalizacijo abortusa, tudi ona ne jemlje več tabletk in zanosi. Nosečnost in porod pa ji nudita skoraj neskončno serijo oniričnih predstav na meji surrealnega.

Valentinine sestre

Crepax je poleg stripa ali stripov o Valentini, ki so doslej izšli v štirih knjigah, ustvaril še dve junakinji, ki sta izšli v samo-

stojnih knjigah, kmalu pa bo prišla na trg njegova upodobitev best-sellerja sadomazohistične literature, Histoire d' O. Prva Valentinina sestra je Bianca, ki se od Valentine razlikuje samo po daljših laseh. Vse ostalo jima je (skoraj) skupno. Vse pozornosti pa je vredna Anita (podnaslov: mogoča zgodba). ANITA knjiga se začne s celostransko sliko lepega dekleta v (samo) hlačnih nogavicah, klečečega pred televizorjem. Isto dekle v hlačnih nogavicah (ki se spuščajo proti stopalom) in s televizorjem v rokah ali med nogami se pojavlja še štirikrat. Nato napis Anita. Anita že na prvi strani prižge televizor, njene oči se

spoje z ekranom, slede si onirično-halucinacijske predstave (iz divana se iztegne moška roka, ki ji boža prsi), ki jih sama stimulira z z masturbiranjem in igro z jezikom in prsti. Vsak vseh predstav je konec, ko ugasne televizor. Anita je daktilografka, ki kot kmalu spoznamo, preživi ves svoj prosti čas pred televizorjem. Vendar ne gleda »normalnih« oddaj: takoj, ko prižge televizor, se iz njega razleze nekaj fluid, ki je glavni stimulator njenih erotičnih onirično-halucinacijskih predstav. Zgodba se konča s spolnim odnosom med Anito in njenim televizorjem. Televizor ni prenesel močnega orgazma in se je razpočil ter tako napravil konec sebi in Aniti. To ni sicer zgodba o zaljubljenih iz Verone, je pa globoka analiza fetišizacije predmetov (televizorjev še posebej) v sodobni družbi.

TONE GOMIŠČEK

ad Valentina (T. Gomišček)

a) vzeto iz stripov-revije Sgt. Kirk št. 50/76 - Ivaldi Ed. Genova 76-avtor stripa »Little Nemo in Slumberland« je W. McCay (ok. 1905-1910)

Bruegelove slike »Medvedov obed.« Protagonist zgodbe se sprehaja po muzeju in zagleda to sliko. Med opazovanjem prepriča samega sebe, da vsebuje slika neko skrivnost, ker se mu zdi ena izmed narisanih oseb prikazen. In res gre za prikazen (v času, ko je slika nastala je bila Flandrija pod špansko okupacijo), za prikazen vojaka, ki se mora vrniti v šestnajsto stoletje, da bi popravili storjeno krivico.

Glavni junak tedaj predlaga prikazni: »Preseliva se v šestnajsto stoletje.« Risar je imel odlično idejo, ki je mislim, nihče še ni uporabil. Prizor je narisal na sledeč način: vzame sliko in jo odstrani z ozadja; medtem ko je na eni strani viden glavni junak, je na drugi strani prikazen; potem zatemni in zamegli obrise; končno prenese oba protagonista naravnost v sliko. Risar (imenuje se Van Der Stern) je tako hotel dati sliki nadaljevanje, si izmisliti njeno raztegnitev, razširiti dekoracijo, ki jo je pred tem omejeval okvir.

Ne da bi jo uničil, razstavi sliko takó, da jo zapre v vinjeto in ne več v okvir. Tako nimamo več predstavitev v predstavitvi, ampak smo narativno v šestnajstem stoletju.

Morala pravljice: katerikoli primer vzamemo, strip dokazuje, da je lahko zvrst, ki je sposobna igrati se s konvencijami predstavljanja. Ta ugotovitev ga lahko zelo dobro definira. Strip se igra s kodeksom predstavitve, da bi ga lahko istočasno denunciral. In prav to se mi zdi ena izmed njegovih specifičnih lastnosti. Čeprav ne smemo prezreti, da je strip pogosto téma slikarstva in obratno (znani liki slik, kot na

LES HUMANOIDES ASSOCIES

primer Leonardova Gioconda, vstopajo v strip in obratno, risani junaki vstopajo v okvir), moramo primer stripov, ki jih uporabljajo pop artisti, obravnavati kot sociološki fenomen. Da bi prikazali pomen »comics« v družbi, mu ti umetniki dajo giantske razsežnosti. Stališče teh slikarjev je torej novo: z makroskopiranjem stripa hočejo omogočiti denunciacijo stripa.

Pop art je bil, v Ameriki, fenomen obtožbe družbe kot potrošniške družbe (vsaj v svojih namerah). Družbe, ki istočasno »troši« predmete in znake. Prav strip pa je primer proizvoda, ki se tiska v milijonih in milijonih primerkov. Proizvodov, ki nas razlašajo lastnih predstav in ki nam krajejo naš spomin. Tako kakor strip obsedeno ponavljanje figure, ki se vrača vedno na isti način in v vedno isti zgodbi, pop-artist - mislim na Andyja Warhola - razmnoži sliko Marilyn Monroe ali konzervne škatle

juhe Campbell na tak način, da izgubi vsak svoj smisel v tistem trenutku, ko jih je porabil. Kakor z denarjem: ko natisnejo mnogo bankovcev pomeni, da denar nima več nobene vrednosti. Proizvodi, ki se množe, zgubljajo svojo vrednost, se razvrednotijo. Pop artisti so dejansko denuncirali določen tip stripa z izpostavitvijo izgubljanja njegovega pomena, kot posledice inflacije znakov.

I razgovor je vodil Pietro Favari, objavljen pa je bil lani v 50. številki stripske revije Sgt. KIRK Ivaldi Editore Genova 1976

Prevedel Toni Gomišček

OOdOdNema do Pop arta

b) vzeto iz »Dreams of the Rarebit Fiend« - avtor W. Mc Cay je uporabil rakurs od spodaj, ki ga kaže vinjeta, že 1904. leta

c) vzeto iz Sgt. Kirka 50/76 - avtor: Guido Crespax

PRINT MINT, Inc. 830 Folger Ave.

Berkeley Calif. 94710

- KONEC -
REALIZATOR
VALTER VALENCIC

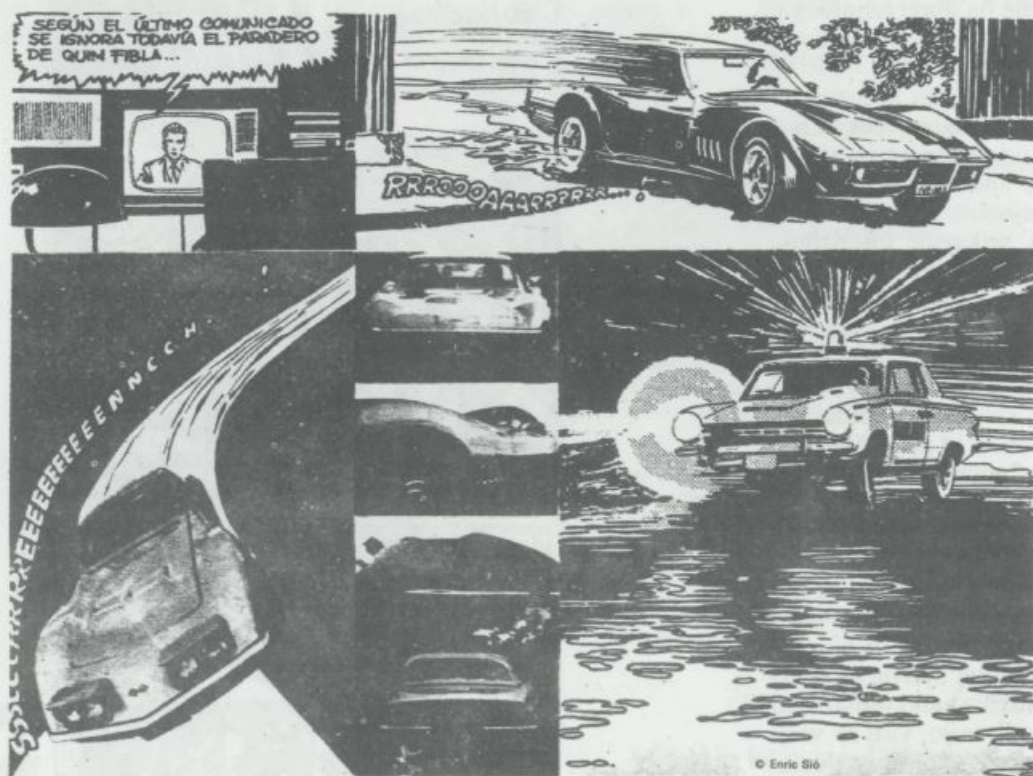
ROMAN GUBEAN INDUSTRIJA PROIZVODNJE STRIPOV

Princip »mimézisa« ali imitacije, za katerega se zdi, da je v izvoru velikega dela umetniških aktivnosti; najdemo tudi v jeziku stripov. Kakor pri številnih drugih umetnostih, vsebuje tudi pri stripih ustvarjalni proces celo vrsto kompleksnih tehničnih posredovanj, neločljivih od svoje narave sredstev množičnega komuniciranja. V tem smislu in zaradi nekaterih estetskih analogij se je večkrat vzpostavil paralelizem med stripom in filmom, pri čemer se je pogosto pozabljalo na povezanost med vedno bolj kompleksnim tehničnim posredovanjem in nivoji vedno manjšega antinaturalizma, ki se dosežejo z uporabo teh posredovanj. Poglobljeno analizo tega argumenta bi bilo treba izvesti v luči Arnheimove teorije o antinaturalizmu kot bistvu vsakega umetniškega dela; po tej teoriji se tehnične omejitve reproduciranja resničnosti, z vsemi njenimi atributi, spremenijo v »oblikovalna sredstva« tako na primer kadiranje kot omejitve neskončnosti realnega prostora, ali pa antinaturalna dvodimenzionalnost slikarstva, fotografije, filma. Če primerjamo paralelizem med filmskim in strip-skim jezikom iz te perspektive, moramo upoštevati dejstvo, da so v stripu, kot obliki izražanja, ikonski znaki statični (nadomeščajo dinamično resničnost), dialogi pa napisani (nadomeščajo fonetično resničnost), kar izhaja iz lastnosti uporabljenih tehničnih sredstev: papirja in črnila. Film pa razpolaga s skrajno kompleksnejšo tehnologijo, ki mu daje možnost reprodukcije ikonskih znakov v neprekinjeno gibanje in zvok. Istočasno pa moramo poudariti, da razpolaga strip z večjo svobodo kreacije (fantastični kraji, neobstoječa bitja, možnost izjemno virtuosnega kadriranja, kar je v filmu mnogo težje realizirati) prav zaradi manjše zvestobe resničnosti. Te aspekte bomo analizirali še na drugih mestih: za sedaj je važno opozoriti na dejstvo, da sta papir in črnilo, kljub njuni preprostosti, temelj kompleksnega tehničnega in industrijskega procesa. Papir in črnilo sta v resnici »primarni pribor« stripskega kreativnega procesa, enako kot snemalna kamera in devi-

ški celuloidni trak pri filmu. Z namenom uporabe, izpopolnitve in izkoriščanja ekspresivnih možnosti tega »primarnega pribora«, se risarji zatekajo k dopolnilnemu priboru, kot na primer čopiču, peresu, mrežici, svinčniku (Roy Crane v »Wash Tubbs«), fotografskim kolažem (Enric Sió v »Sorangü), itd.

vo barvnega spektra, dobljeno s prizmatično dekompozicijo snopa bele barve. Vsaka detajlna študija možnosti, ki jih dajejo sredstva tehnike figurativnega predstavljanja bi privedla do Preceptov (knjige navodil, op. prev.) ali do kakega hipotetičnega Priročnika risarjev stripov, kar pa je daleč stran od namer, ki vodijo

način sta intenzivno črno in belo, brez stopnjevanj sivega, edini kromatični vrednosti. Efekt noči je torej dobljen z izborom ene same optično opredeljene značilnosti: »kontrast«. Kolikor večji je tonalni kontrast, toliko bolj bo predstavljanje teme učinkovito. Podobno bi lahko razmišljali glede namerno pretiranih per-

S pomočjo tega pribora risar prenese trodimenzionalne, gibljive, barvite, dišeče, termovariabilne itd. resničnosti na dvodimenzionalno stran, sledeč težnji po konvencionalni, bolj ali manj stilizirani in domišljijiški reprodukciji njenih »oblik« in »barv«. Tu seveda ne gre za odpiranje stare dileme o konvencionalnosti figurativnega predstavljanja (reprezentiranja) vprašujoč se, na kak način bi narisal stvarnost zajec, s svojimi lateralnimi očmi ali pa muha, s prizmatičnimi. Sprizmatični se je treba s frontalnim in dvookim človekovim pogledom kot dejstvom, na osnovi katerega so se oblikovale vse konvencije in kodeksi figurativnega predstavljanja od renesanse dalje. Pri transponiranju stvarnosti slikar razpolaga s tremi grafičnimi pripomočki, ki jih lahko kombinira v neskončnost: z »linijo«, »madežem« in »mrežico«, ki lahko uporabijo za svojo kromatično označitev črno ali katerokoli drugo bar-

mojo študijo o estetski naravi stripa. Kljub temu se mi zdi koristno analizirati en sam preprost primer, da bi tako podčrtal možnosti, ki izhajajo iz konvencionalne narave kodeksa grafičnega predstavljanja. Gre za primer že klasičnega efekta noči ali teme, ki je v optičnih terminih opredeljen z odsotnostjo svetlobe ali, kar je isto, z odsotnostjo slike. Treba je seveda pojasniti, da svetloba kot element ni fizično prisotna na strani, in da pametna grafična konvencija določa, da vrednost belo predstavlja svetlobo, vrednost črno pa temo, intenziteta svetlobe in teme pa sta proporcionalni tonalnim vrednostim teh dveh barv. Torej, da bi risarji ustvarili efekt noči, niso poskušali predstaviti teme, oziroma odsotnosti svetlobe kot take, temveč so se zlasti opredelili (kakor tudi filmski operaterji) za ustvarjanje silovitega tonalnega kontrasta med totalno temo in nekim virom svetlobe (elektirčna žarnica, puškin plamen, luna, itd.): na ta

spektiv, dobljenih z optičnim efektom velikega kota, glede premaknitve osebe v gibanju, glede mogočnih pōtez z debelim čopičem in finejših s peresom itd. Danes že kodificirana rešitev citiranega »efekta noči« je bila odkrita že pred mnogimi stoletji, do največje popolnosti pa jo je razvil Rembrandt. Toda, kot da bi ta rešitev tedaj še ne bila odkrita, si risarji, ki so manj omejeni z ustaljenim, izmišljajo v svojih

pierre fresnault-deruelle

OD **L**ITTLE **N**EMA DO **POP** **ART**A

Vpr.: Kateri so, po vašem mnenju, odnosi med stripom, pripovedno umetnostjo, figurativno umetnostjo in filmom?

Vprašanje, ki ste mi ga postavili glede stripa in ostalih sredstev izražanja (film, roman, figurativna umetnost), je nedvomno zelo kompleksno. Moji odgovori bodo torej temeljili na dokaj subjektivnih intuicijah in občutkih, ki bi morali biti kasneje tudi znanstveno razčiščeni in utemeljeni. Pojdimo po vrsti in začnimo z odnosom strip-film. S študenti, s katerimi delam na univerzi v Toursu, smo prišli do zaključka, da je strip v veliki meri dolžnik filmu in da ga lahko pojmuje, v določenem smislu, za film množic. V Ameriki sta se strip in film rodila skoraj istočasno. Če, na primer, opazujemo strukturo »Little Nema« (Winsor McCay), z lahkoto opazimo, da je avtor zgodbe ustvarjal tudi risane filme. Poveza-va med pisavo stripa in animiranega filma je namreč zelo očitna.

Kasneje je film postajal vedno bolj industrija, kar je nujno vplivalo na strip. V letih hollywoodske prosperitete je strip postal ekstremno narativen: pripoveduje pustolovščine in ne več kratkih gagov v treh vinjetah. Strip je v tem kontekstu postal realističen in začel od blizu oponašati film. To se je ponovilo tudi v času ekspresionizma, ko strip hodi po sledih takratnega filma. Poleg tega zadnjega primera obstajajo stripi, ki hočejo biti, z uvajanjem najrazličnejših filmskih »trikov«: kadriranja, zooma, plana in nasprotnega plana, prvega plana, srednjega plana in totala, pravi pravcati - risani film. Seveda so številni od teh prijemov obstajali v figurativnih predstavah že pred pojavom filma: plan in nasprotni plan sta obstajala že v šestnajstem stoletju, za kar je najbolj neposreden primer Breughel.

Videli smo torej, da se realistični strip tesno navezuje na film. V šestdesetih letih postane vse skupaj odločno zanimivejše; naracija se napihne, začne se tradicija dolgih pripovedi, na nek način se rodi nova umetnost komičnega stripa. Realistični strip je sicer še vedno prevladujoč, toda istočasno se uveljavlja drugačna tendenca, tendenca »komičnega« stripa. In s tem se začnemo poglobljati razlike med stripom in filmom.

Ena lastnost pa se ohrani: film, na katerega se je strip pred tem eksplicitno naslanjal, ostane še vedno prisoten, toda samo implicitno. Film torej ostane podlaga stripu. Ni nujno, da se bralec in risar zavedata tega vpliva, toda vsa kodifikacija, od kadriranja do posamezne slike, se nanaša na filmski jezik. Film je za risarja postal interioriziran model, čeprav riše ne da bi ga eksplicitno upošteval.

Preidimo sedaj na problem, ki me še posebej zanima: bolj ali manj opazni odnosi med stripom in literaturo. Ob branju Crepaxovih stripov (za sedaj se zadržimo pri njih) spoznamo, da stojimo pred pomembno prelomnico, ki jo lahko primerjamo s prelomnico pred nekaj leti v literaturi, ko se je pojavil »nouveau roman« (Robbe-Grillet ali Butor). Imam občutek, da Crepax in »nouveau roman« ne pripovedujeta več zgodbe, to, kar nekaj pomeni, je način prikaza neke vsebine, ne pa vsebina romana. V skrajnosti, »tista« zgodba ne obstoja več. Osnova je odnos med posameznimi slikami (zaradi njihovih plastičnih kvalit, linij, oblik, barv), ne pa pripovedovan doživljaj. Crepaxov primer je jasen: ko ga beremo, beremo vedno isto zgodbo, more mlade ženske. Ali bolje, ne more, temveč prikazni, spomine in resničnost, ki se prepletajo na različnih ravneh in na dokaj zapleten način. Vrnjeni posamezni stráni, Vendar ne s pripovednega, temveč bolj iz čisto estetskega stališča.

Crepax ustvarja v smeri, ki jo risarji imenujejo sekvencialnost, to je, simultana povezava večjega števila slik. To pa je tendenca, ki jo linearno preneseno, ker je pisava lineatnost, srečamo v »nouveau romanu« in vizualni poeziji. Na obeh področjih ima namreč označevalec večji pomen od označenega.

Vpr.: Kaj pa glede povezav s slikarstvom? Vsi vemo, da v slikarstvu obstaja cela vrsta točno določenih prostorov. Predvsem ploski, simbolični prostor (srednjeveške religiozne freske in mozaiki so »ploski«), kjer je predstavitev dana z idejo o določeni osebi, torej z idejo o Devici, o svetnikih, itd. Tudi na zidovih Egipta so vsi bogovi ploski. V trenutku, ko je prostor postal tridimenzionalen, ne obstaja več ideja o Devici, temveč se pred nami znajde realna ženska, ki bi lahko bila, med drugim, tudi Devica. V tem je namreč bistvena razlika med simboličnim, ploskim prostorom in tridimenzionalnostjo, kjer obstaja analogija s stvarnostjo. Ti dve prostorski sta, shematično, prostorski tradicionalnega figurativnega slikarstva. Seveda ne govorim o moderni umetnosti, ki je nekaj čisto drugega.

Na zahodu je prostor še vedno nekaj izjemno erotičnega, prostor voyeurjev! Prostor petnajstega stoletja je postal »prostor

»Včasih opozarjajo, da nekateri moji kadri izvirajo naravnost iz stripa. Strinjam se s tem. Vendar se mi dogaja povsem nezavedno« – Alain Resnais

- gleduh.« Rob slikarskega dela je kakor okno: – gledamo, kaj se dogaja »znotraj« na isti način kot obiskovalec gledališča, ki ga ščiti tema dvorane. Z drugimi besedami: tako je, kot bi gledali v stanovanje, ki bi sicer moralo imeti še en zid, da bi ga ščitil pred pogledi. Toda ta zid ne obstaja in prav zato lahko »gledamo.«

Pri stripu kadriranje na fantastičen način okrepi voyeurizem. Crepax na primer, sistematično uporablja ta princip. Žensko telo razreže in proučuje z vseh aspektov,

razstavi ga na posamezne dele: stegno, prsi, roka, oči, itd.

Pogosto postavi svoje ženske za balkon ali okno, zavarovane z železno ograjo. Na ta način doseže fetišizacijo telesa; erotično poželjenje se preseli na nek določen del telesa: boke, obraz, nogo, ni važno kaj. Obstajajo spolne obsesije, ki jih imamo vsi ljudje: Crepax jih uporablja za ustvarjanje stripov. Uspel je najti označevalen element stripa: kadriranje, ki ga uporablja za upodobitev svojih iz vseh mör vidikov; zato je resničen in osebni umetnik.

Vrnimo se k odnosu med stripom in slikarstvom. Ali v Italiji poznate belgijski strip z naslovom »Španska prikazen?« V tem stripu gre za problem predstavitve

najboljših delih nove kodekse dvodimenzionalnega in statičnega uporabljanja optičnih informacij, ki predstavljajo realni svet, čeprav se nova rešitev zoperstavlja rutini splošno sprejetih kodeksov. Ta ugotovitev pa velja le za redke primere risarjev, ki so v celoti gospodarji svojih sredstev izražanja in niso pod vplivom komercialnosti ali česa drugega. Vendar vemo, da v praksi ni tako, saj risar stripov ni nič drugega kot šahovska figurica kompleksne industrijske organizacije, ki se pokorava logiki vseh mass-media, ki temelje na dragi tehnologiji in so za to pod kontrolo kapitale.

V proizvodni fazi je ustvarjalec stripov najprej pogojen s »kolektivizacijo« in iz nje izhajajočo »neosebnostjo« dela. To pogojenost nam, kar se da hrupno, prikazuje intenzivna delitev dela, ki je postala norma ustvarjanja »cimicbooks« in ki pozna risarje samo za ozadje, za osebe, za avtomobile, itd. »Kakor so se veliki mojstri slikarstva opirali na pripravljeno in pomožno delo svojih učencev, tako tudi današnji ilustratorji mobilizirajo pravcato armado pomočnikov, ki v primeru njihove smrti, nesreče, utrujenosti ali nesoglasij z založniško hišo nadaljujejo z delom, ne da bi spremenili najbolj tipične in površinske stilske karakteristike in ki tako ohranijo, vsaj za večji del bralcev, splošni »look« stripa,« je zapisal Antonio Lara.³ Zgodovina stripov nam nudi dolg in dolgočasen seznam risarjev, ki so svojo celotno produkcijo realizirali pod togo obremenitvijo slike in sloga, podedovanih od ustvarjalcev (nekega) določenega junaka. Primer: »Tarzana« je začel risati Harold Foster leta 1929; ko je Foster 1937. opustil ta strip, ga je nadaljeval Burne Hogarth, in nato, po vrstnem redu, Rex Maxon, Dan Barry, Rubinor (Ruben Moreyra), Joe Ceraldo, William Juhre, John Lethi, Paul

Reiman, Nick Cardy, Bob Lubbers, Russ Manning in drugi. »Fantoma« je 1936. ustvaril Ray Moore, nasledil ga je njegov učenec Wilson McCay (1944), njega pa 1961. Sy Barry; oba sta vedno poskušala biti čimbolj verna slogu začetnika dinastije. »Flash Gordon« se je rodil 1934. leta izpod čopiča Alexa Raymonda, Austin Briggs, Mac Raboy in Don Barry pa so mu hoteli slediti kot senca, čeprav dejansko neprimerno zaostajajo za svojim vzornikom.

prepoved je trajala vse do leta 1969), lastniki avtorskih pravic izdajanja te ilustrirane zgodbe pošljejo na trg pustolovščino, ambientirano v čas španske državljanske vojne. Zaradi hitrosti, s katero se dela v teh založniških hišah in zaradi pomanjkanja ustreznega materiala za takšne »nujne primere,« je potrebno zakamuflirati kraj dogajanja. Zato nekaj risarjev spremeni napise, uniforme in avtomobile, meje, imena, situacije in kraje. Trirogi in pripadniki milice povsem izginajo.

Zasužnjnost slike in slogu nekega drugega ustvarjalca pa privede včasih do še bolj bednih in dramatičnih pojavov, kot na primer pri dogodkih, ki jih opisuje Luis Gasca v »Los comics en Espana:« »Eden izmed prizorov stripa »Sky Roads« je sprožil konflikt. V času skrajne napetosti, ko je Hemingway prepovedan in ko njegovega filma »Komu zvonijo zvonci?« ne smejo predvajati v španskih kinematografih (ta

To pa ni bil edini primer, da je imel »Leyendas« težave z amerišskimi materiali. Originali so pogosto prihajali z zamudo, nadaljevanje zgodbe pa je bilo potrebno zagotoviti za vsako ceno. Manjkajoče strani so nadomestili s stranmi, vzeti iz brazilskih in portugalskih stripskih revij, zlasti iz »O Globo Juvenil« in »O Jiby.« Za ekstremne težave, pač ekstremne rešitve na španski način. Alfonso Figue-

ras je narisal nekaj povezovalnih vinjet za stripe »Flash Gordon,« »Tarzan,« »La Guardia movil,« »King,« »Popeye,« Jesús Blasco je uspel »odkriti« cele strani »Flasha Gordona,« številne vinjeta pa sta prekopolirala tudi Mari in Nogueras, ki sta skupaj z Alejandro Bascom in Tomásom Portom ter drugimi risala tudi platnice.« Ali se je navkljub temu kaotičnemu in neorganskemu kolektivnemu »ustvarjanju« še mogoče strinjati z evfemistično Larovo analogijo z delavnicami velikih mojstrov slikarstva? Ali ni ta kolektivizem bolj podoben ekipi triinsedemdeset »črncev,« anonimnih literarnih težakov, ki so sodelovali pri izdelavi slavnih Dumasovih romanov? Kritično primerjavo med industrijo romana v podlistku in stripu je treba šele razviti.

Svojestven aspekt kolektivnega dela predstavlja scenarist, ki postopoma vstopi v to industrijo s serijami literarnega izvora o »Tarzanu« (Edgao Rice Burroughs) in »Bucku Rogersu« (Philip Nowlan), ki sta začeli izhajati januarja 1929. Očitno je, da so prav ti tipični industrijski faktorji kot delitev dela in povečanje produktivnosti privedli Sindikate do odločitve o zaposlovanju stalnih scenaristov, o katerih imajo stripski kritiki nasploh dokaj slabo mnenje. Tako na primer Gérard Blanchard piše: »Vse do tedaj je risar razvijal svoje »gags,« stran za stranjo, ne da bi preveč razmišljal o kontinuiranosti ali o dramatičnem organiziranju pripovedi. Od tega trenutka dalje pa začne svoboda stila nazadovati upadati kreativna fantazija humoristov zbledi pred realizmom, ki istočasno kraljuje tudi v reklami in ilustraciji.«⁴ Podobno organizatorji prvega argentinskega stripskega bienala v Bunes Airesu: »Vse do sedaj so, zaradi nizkih stroškov morali risarji sami prirejati ali pisati zgodbe za stripe. Danes pa ljudje, ki so se prej ukvarjali s književnostjo, obogatijo strip z literarnimi vrednotami; toda to, podobno kot pri filmu, deluje včasih zavrhalno na proizvodnjo stripov, ker izniči tisto naivno kreativno svobodo, ki si ni zastavljala problemov z nujnostjo verjetnostjo ustvarjenega.«⁵ Na tem mestu je umestno govoriti o paralelizmu s filmom, saj se je tudi pri filmu scenarist pojavil relativno pozno in iz analognih industrijskih pobud, kot pri stripu. Prav tako mislim, da vstopu scenarista v kreaci-

končno kaznovanje zlega dopusti gledalcu, da se (ne zavestno) identificira z njim, pri čemer utiša lastno moralno vest s perspektivo kazni (glej npr. nacistično »Hess«).

Mnogi preučevalci (Ancona 63, 65, 67; Carli 68; Croce 71) so se ukvarjali z učinki, ki bi jih nekateri filmi lahko imeli na gledalce-bodisi učinkujoč kot katarze ali sugestije: v osnovi teh učinkov se zdi pri-

marnega pomena stopnja bralčevega istovetenja z zgodbo, ali bolje z osebami. Po drugi strani so odkrili (Musatti 71), da se v patoloških subjektih sprostijo impozantne psihične reakcije. Vse to daje misliti, da lahko pride do analognih pojavov pri branju stripov: vedno znova ponavljano istovetenje s ponavljajočimi se avanturami istega junaka, ki jih pogosto do obsedenosti predstavlja praktično neskončna vrsta epizod, daje misliti, da je identifikacija z osebo lahko dosti bolj vbijajoča in torej vplivna pri stripu, kot pri filmu. In če imajo procesi identifikacije strukturirajoč učinek na osebnost, se zdi konsekvnetno predpostavljati, da stripi prispevajo k njeni strukturaciji. Od tod interes za nadzor nad to vrsto strukturacije.

Posebej pomembno je, da se bi morale raziskave stripa osredotočiti na eksperimentalno preverjanje procesov identifikacije uporabnika s papirnatimi junaki in učinkov, ki jih ti lahko povzročijo. Iz vseh teh preudarkov izhaja, da procesi sprejemanja ikonske govornice delujejo pretežno na ravni nezavednega: strip naj bi torej govoril neposredno gledalčevemu nezavednemu. Na ta način se komuniciranje odvija v oblikah, ki lahko še posebej vplivajo na osebnost subjekta, ki je odtegnjeno mehanizmom logične in zavestne kritike, vendar podvrženo znatnim aperceptivnim ali spominskim izkrivljanjem, ki so toliko večja, kolikor bolj primanjkuje

ustrezno predhodno učenje pomenskega koda. Na ta način poteka komuniciranje na zelo vplivne, pa komajda nadzirljive načine: učinki bi tako bili znatni in težko predvidljivi.

Za vse te poudarke bi se utegnili zdeti, da navajajo na negativno ali vsaj alarmantno sodbo o ikonski govornici glede na pisan jezik. Vendar pa je mnogo elementov, ki vodijo k bolj optimističnim zaključkom: ikonska govornica namreč zaradi svoje blizosti s predzvestnimi in nezavednimi dinamičnimi modalitetami odslikava neposreden, od racionalizacij² manj izkrivljen način mišljenja, in bi lahko omogočila dojetje stvarnosti, ki bi bilo bolj harmonično integrirano z notranjimi razsežnostmi, konceptualizacijo, ki bi bila manj odtrgana od emotivnih in instinktivnih instanc človeka. V tem okviru bi civilizacija slike omogočila lažje, hitrejše, spontane čeprav težje nadzirljive³ procese učenja, kot so tradicionalni, ki uporabljajo močnejše kode.

To izmenjavanje pozitivnih in negativnih perspektiv ikonske govornice povzema v sociopolitični dimenziji Eco (64): podčrtuje, da je emocionalna, intuitivna, nerefleksivna narava komuniciranja preko slik lahko uporabljena in je v zgodovini zares bila za manipuliranje z neizobraženimi množicami; »slika je viden in diskutabilen povzetek vrste sklepov, do nje pa je prišlo preko kulturne predelave; in kulturna predelava, ki se okorišča s pisano besedo, je apanaža vodstvene elite, medtem ko je končna slika konstruirana za podrejeno množico;« množica bi bila torej izključena iz upravljanja s sporočilom, in bi jo le-to tedaj lahko podredilo, ne da bi imela možnost reogiranja. Eco tako zatrjuje, da je v slikovnem komuniciranju nekaj radikalno omejujočega in reakcionarnega: »vendar pa ni mogoče zavreči bogastva vtisov in odkritij, ki so jih v vsej zgodovini civilizacij slikovni diskurzi dali ljudem.« (str. 358) Zdi se nam torej logično predpostavljati, da imata govornica in mišljenje v slikah pozitivne vidike v tolikšni meri, kolikor integrirata in bogatita, ne pa zamenjujeta bolj razločevalne procese konceptualnega tipa: kot tudi v toliko, v kolikor procesi mišljenja-temelječi na sliki – dosežejo, zaradi učenja ključev koda in postopne izostritve senzibilnosti in razumevanja te specifične govornice, raven izdelanosti, ki je primerljiva z idealnostjo na ravni procesov, ki implicirajo tradicionalno pojmovane kritične in racionalne sposobnosti. Če postavlja izključno prevladovanje miselnih procesov preko slik človeka v infantilno perspektivo, pa tudi drži, da se koncep-

tualni procesi, kolikor so iztrgani iz notranjih razsežnosti čutenj in emocij, kažejo kot suhoparne in okorne karikature racionalnosti, ki mora biti, če naj bo učinkovita, integrirana s celotnostjo človekove afektivne in instinktivne narave.

Problema po našem mnenju torej ne gre reševati s slavljenjem ali obsodbo civilizacije slike, ampak z znanstvenim, eksperimentalnim študijem, ki nam bo prinesel najzanimivejše vedenje o načinih delovanja raznih tipov ikonske govornice in učinkov, ki jih proizvajajo, da bi tako moglo priti do zavestnega in nadziranega uporabljanja teh sredstev s ciljem obogatitve človeka, ne pa njegovega nazadovanja, obubožanja ali neplodnosti.

- 1 gre za prevod iz knjige Psihologija stripa-Guaraldi Ed. - Rimini-Firenze 1975
- 2 Termin pojmuje v psihoanalitičnem pomenu
3. Vendar je dvomljivo, ali gre zares za večjo težavnost kontrole, ali pa je le-ta posledica dejstva, da je nadzor moč izvajati samo na nove načine, različne od tistih, s katerimi nadzirajo učenje tradicionalnih, gotovo bolj utečenih kanalov; pomislimo, z drugimi besedami, na težavno perspektivo tistega, kar je bilo opredeljeno kot »vzganjanje k dobremu stripu.«

Prevod I. Vidmar

ad) Psihologija stripa-strip in nezavedno

- a) vzeto iz »Love strip« - avtor Luis Garcia-Linus 8/75 Milano libri Ed.
- b) vzeto iz stripa »How Howie Made It in the Real World« - avtor Richard Corben - Anthology of Slow Death - A Wignut/ Last »Zap Comix No 6« - Apex Novelties - California 73
- d) vzeto iz underground parodije klasičnega »Little Nema« v knjigi stripov »Spaced« - založnik in avtor Jim Pinkoski-California 75
- e) vzeto iz knjige stripov Winsorja McCaya »Dreams of the Rarebit Fiend« (nastajali so od l. 1904-1909) - Dover New York 1973
- f) vzeto iz »Aleks Rejmond« ... - NIP »Forum« in »Pegaz« 76- iz epizode »Flash Gordon«
- g) vzeto iz knjige stripov »Phoebe Zeit-Geist« avtorjev Michaela O'Donoghua in Franka Spencerja-Grove Press-New York 1969

jo stripov ni tuja nova estetika zvočnega filma, ki je z letom 1927 začel vsiljevati senzibilnosti občinstva bolj literarne, romaneske in dialogizirane strukture, kot pa nemi film. Tako pri filmu, kot pri stripu je scenarist lahko moteči element, kakor tudi element obogatitve. Moteči element je takrat, ko pride do podreditve slike kot plehke in neokusne figurativne ilustracije romaneskni pripovedi, lahko pa je tudi zelo stimulativen. Filmski scenarist, kot na primer Carl Mayer, dejanski »oč« velikega nemškega ekspresionističnega in postekspresionističnega filma, ali pa

Dalton Trumbo, so delovali »v prid« kvalitete filma. Prav tako je znanih več slavnih in trdnih tandemov, kot Pudovkin-Nathan Zarji, Frank Capra-Robert Riskin, John Ford-Dudley Nichols, De Sica-Zavattini ali Fellini-Flaiano-Pinelli. Sledeč analognemu se moramo vprašati, če bi brez Leeja Falka, scenarista »Mandrakea« in »Fantoma«, ti dve seriji postali to, kar sta; isto vprašanje pa velja tudi za scenarije, oziroma kak bi bil »Superman« brez Jerryja Siegela, za »Supermana«. Glede na to in upoštevajoč negativne primere, ki bi jih lahko še navedli, moramo zaključiti,

da je dogmatski pristop k problemu »avtorske« nedopusten, še zlasti glede na njeno krizo pri filmu. Vlogo scenarista prav tako ne moremo avtomatično izenačiti z vlogo podrejenih slikarjev, ki samo dopolnjujejo »umetnikovo« delo, ker gre pri slednjem za delo na istem izraznem področju.

Ko so originali, in to tudi tisti, ki so nastali v optimalnih okoliščinah popolne in svobodne »avtorske«, že dokončani, umetnik ne more preprečiti novega neizogibnega sodelovanja drugih, ki se pojavi v procesu tiska kot kompleksnem tehničnem posredova-

nju. Da bi bil ta proces izpeljan do konca, je potrebna pomoč »sekundarnega pribora«, ki lahko, čeprav je teoretično strogo »reproduktiven« (in torej ne kreativen), resno vpliva na kvaliteto dela, kakršno bo prišlo v javnost in bo v javnosti »potrošeno«. Zaradi kompleksnosti upravljanja s tem »sekundarnim« priborom in zaradi industrijskega načela delitve dela pa nadzor nad njim risarju uide.(...)

1 prevod iz R. G.; II linguaggio dei comics, Milano libri edizioni, 1975, str 43-53

Prevedel Toni Gomiscek

Opombe:

1. V zvezi s tem ne smemo pozabiti, da gledališka predstava, ki je najmanj posredna in antinaturalistična oblika umetnosti, ne predstavlja »ponovne predstavitve (neprezentacije)« resničnosti, temveč je preprosta in prava »predstavitve«.
2. Pri študiju teh problemov je nujno konsultirati delo Rudolpha Arnheima »Film als Kunst«, Ernst Rowolht Verlag, Berlin 1932.
3. Antonio Lara El apasionante mundo del tebeo, Ed. Cuadernos para el Diálogo, Sociedad Anónima, Madrid 1969, str. 14.
4. Luis Gasca, El Apasionante mundo del tebeo, Ed. Lumen, Barcelona 1968, str. 174.
5. Gérard Blanchard, La bande dessinée. Histoire des images de la préhistoire à nos jours, Ed. Gérard et Cie., Verniers 1969, str. 204.
6. La historieta mundial, I. Bienale stripa, Buenos Aires 1968, str. 13.

Opombe k ilustracijam: ad Industrija produkcije stripa:

- a) vzeto iz knjige »I Fumetti« - Istituto geografico De Agostini Novara 76-avtor: Enrie Sió
- b) vzeto iz Alterlinusa 9/75 - avtor: Alberto Breccia - po kratki zgodbi E. A. Poa »Izdajalsko srce«
- c) vzeto iz »Aleks Rejmond« - ili poslednji put kada smo bili mladi« - NIP »Forum« Novi Sad in »Pegaz« - Beograd 76 in sicer iz prve epizode »Flasha Gordona« iz l. 1934
- d) vzeto iz »Stripoteke« št. 425 - iz epizode »Flash Gordon Planet strahu« - avtor: Dan Barry l. 1961
- e) vzeto iz Alterlinusa 10/76 - epizoda »Consueto y Manolo« stripa »Alack Sinner« avtorjev Munoz in Sampaya; zgled sodelovanja scenarista in risarja

ad OOPA: a) vzeto iz: Carlo Marx-Federico Engels: »Manifesto comunista« - fumetti di Ro Marcenaro Ed. Ottaviano Milano 76

b) vzeto iz stripa Roberta Crumba v »Zapcomix No 6«

c) vzeto iz »Circus No 1« - Ed. Glénat-Grenoble 75

d) isto kot pod (a)

e) vzeto iz stripa Milana Jesiha in Kostje Gatnika »OOPA« »Pavlika« 71

TISTI, KI BEREJO STRIPE

Prve raziskave o bralcih stripa so naredili v ZDA v letih 1923 in 1924. Rezultat se nam ne zdi posebno pretresljiv: pokazalo se je namreč, da mestni otroci berejo več stripov kot njihovi vrstniki na podeželju, kar so razlagali z večjo ponudbo in lažjo možnostjo nakupa stripa v mestih.

Okoli l. 1930 je Gallupov institut ugotovil, da spadajo komični stripi med tiste stvari, ki se zde ameriškim bralcem najbolj privlačne v dnevnem časopisju. Pri tem ni bilo razlik med profesorji, bankirji, zdravniki in vozniki kamijonov. Kasneje so ugotovili, da z leti zanimanje za stripe upada, zelo izrazito po 15 letu, še bolj pa po 50 letu. Leta 1962 sta Robinson in White na podlagi vseameriške analize - ugotovila, da večina Amerikancev smatra branje stripa za pozitivno zabavo. Med anketiranimi je bilo samo 4 % do 10 % negativnih odgovorov. Kar 58 % moških in 36 % žensk je povedalo, da v svojih časopisih vsak dan najprej preberejo strip.

Te ugotovitve so seveda karakteristične za ameriške razmere. Ne smemo namreč pozabiti, da so prav Američani na koncu 19. stol. ustvarili strip, kot novo izrazno obliko, da je tako že od samega začetka imel strip v ZDA povsem drugo vlogo in polo-

žaj in da se je razvijal drugače, bolj živahno in agresivno, kot v Evropi. Za 85 % anketiranih Američanov je branje stripa naveda in potreba. Vsako zapreko, ki jim prepreči, da ne dobijo svoj vsakdanji obrok

stripa, občutijo kot nekaj neprijetnega. V ekstremnih primerih so bralci nervozni, nezadovoljni in nemirni, vse dokler ne dobijo »svoje« nadaljevanje. Posamezni stri

»Če bi se kdo potrudil povprašati pripadnike nižjega srednjega sloja o stripu, bi ugotovil, da jih po njihovem mnenju berejo otroci do štirinajstega leta in odrasli z nizkim I. Q.« - Umberto Eco

pi v ZDA izhajajo že preko 70 let. Zato pravijo, da so za povprečnega Američana junaki stripov najbolj stabilne osebnosti v njegovem življenju. Spremljajo ga nespremenjene, večno mlade, od njegove mladosti, preko ženitve in ločitve, skozi vojne in ekonomske krize.

Sicer pa zadnje čase nekaj podobnega - v primerno pomanjšanem merilu - zapazamo tudi pri nas. Skakšno nostalgijo govorijo in pišejo možakarji kasnih srednjih let o junakih predvojnih stripov: o Črnem mačku, Fantomu in drugih. Res je, da so v njihovem spominu ti junaki obsijani s sentimentalno svetlobo davno minule mladosti, res pa je tudi, da je bilo branje stripov močan - in očitno prijeten - mladostni doživljaj. Če še zadnjič navedemo ameriške podatke o bralcih stripa - za primerjavo z našimi, ki bodo sledili - je med Američani, ki so stari od 19 do 20 let kar 92 % bralcev stripa, med 30 in 45 letnimi dobrih 85 % in med starejšimi kot 45 let še vedno 70 %. Kot naš prispevek te vrste raziskavam lahko omenimo le malo anketo iz leta 1967, ki jo je financiralo ČGP Delo, opravila pa delovna skupina na Institutu za sociologijo in filozofijo pri Univerzi v Ljubljani. Vključenih je bilo 2062 kupcev tednika s

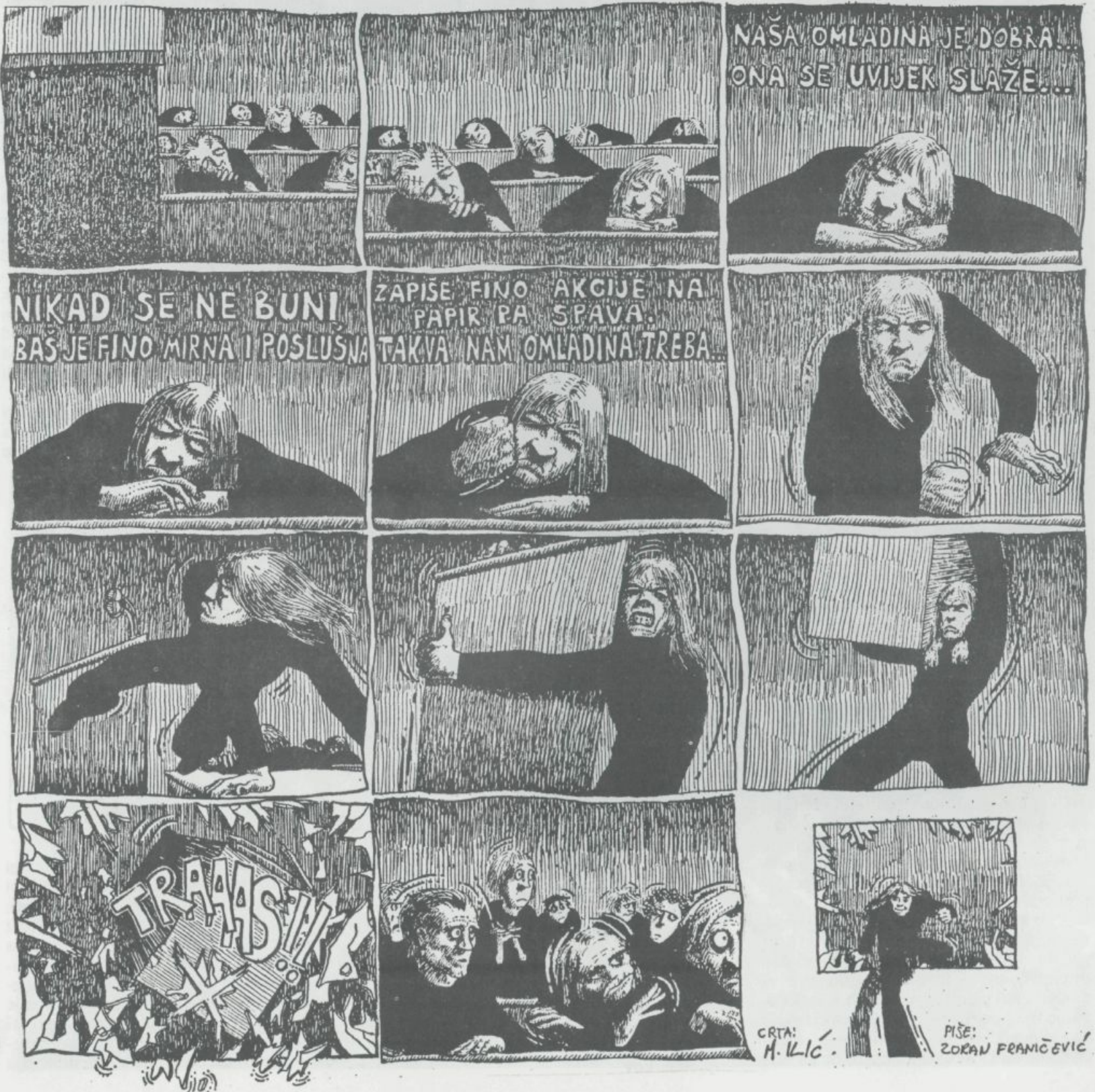
subjekta z osebami pripovedi in kot posledica percepcija le-teh in njihovih dogodivščin kot stvarnih in pripadajočih subjektu samemu.

Dinamizem identifikacije ima torej temeljni pomen za morebitno oceno psiholoških učinkov stripa. Psihoanalitičen opis tega dinamizma lahko strnjeno označimo kot proces, v katerem se subjekt doživlja, kot bi bil nekdo drug, se torej s tem drugim identificira in v sebi sprejme njegove značilnosti; ta dinamizem se odvija na globinski ravni, ki je subjekt ne kontrolira, in se ga pogosto niti ne zaveda, tako da še posebej vpliva na njegovo obnašanje in psihično evolucijo. Gre tedaj za mehanizem, ki pušča v osebnosti trajne sledove; prav preko zapovrstnih identifikacij formira otrok svojo odraslo osebnost, mladenič pa tako lahko privzame bolj definirano identiteto odrasle osebe. Najvplivnejši procesi identifikacije so ponavadi tisti, ko se identificiramo z osebami, ki so nam drage, po-

sebej s starši, kakorkoli pa z osebami, s katerimi smo dolgo v stiku, vendar pa prihaja do identifikacij, ki so pogosto odločilnega pomena, tudi z bolj tujimi osebami, včasih s takimi, ki jih neposredno ne poznamo, ki pa nas vseeno privlačijo in imajo za nas poseben čar: tako so možne tudi identifikacije z domišljjskimi osebami, z junaki romanov in zvezdniki in osebami stripov.

Preko teh dinamik dosega gledalec izpolnitve želja, ki bi mu bile sicer nedostopne ali sicer zatrte, z identifikacijo pa lahko navidez sam izvrši njihova dejanja, ne da bi se čutil zavrtega s pravili morale ali mejami stvarnosti. Če po eni strani identifikacija omogoča subjektu, da svoje avanture papirnatega junaka doživlja kot resnične, mu racionalno-vednost, da niso takšne, služi kot alibi, da se ne čuti odgovornega. Tako lahko bralec sodeluje v erotičnih prizorih ali kriminalnih podjetjih ali pri sadizmu, ki jih ilustrirajo stripi, ne da bi čutil tiste morebitne občutke krivde, ki bi sicer v njegovem osebnem življenju delovali kot regulatorji njegovega obnašanja. V ta namen je strip kot tudi drugi mass-media-iznašel celo vrsto izgovorov, ki lahko pretihotapijo kot sprejemljive prizore in podvige, ki bi sicer vzbudili odpor in grajo. Tako je npr. nek kriminalni podvig zamaskiran z opravičilom plemenitega cilja (glej rabeljsko bodalo »Zakimorta«) ali pa lahko

stripi »Zvitorepec«, ki je tiste čase izhajal z dokaj visoko naklado, okrog 50 000 izvodov. »Zvitorepec« je med tem že prenehal izhajati in danes, deset let kasneje, so podatki pravzaprav že arhivskega značaja. Ker pa nimamo novejših - in ker razen v biltenu ISF v slovenskem jeziku niso bili nikjer objavljeni, bodo mogoče le zanimivi, če ne drugega, kot pomoč pri debatah o stripovski publiki.

Anketo smo opravili v Ljubljani, Kopru, Novem mestu, Jesenicah, Kočevju in Slovenj Gradcu. Rezultati v posameznih krajih se niso bistveno razlikovali, cilj pa je bil realen: ugotoviti osnovno strukturo kupcev, to je spol, starost, izobrazbo in deloma tudi njihov okus.

Kaj smo pravzaprav ugotovili? Kot pri večini takih raziskav, tudi tu ni bilo rezultatov, ki bi postavljali na glavo vse to, kar smo nekje predpostavljali. Vendar je bila vrednost raziskave v tem, da je nekatere predpostavke potrdila, druge pa ovrgla, tako da vsaj za nekatere stvari lahko trdimo, ne pa ugrabimo, kakšne so.

Tako že lahko rečemo, da je bilo infantilni zanimanje za strip takrat - in je verjetno še danes - pravzaprav bolj stvar moške publike. Približno 60 % kupcev je bilo moškega spola, razen v Ljubljani, kjer je bil ta odnos bolj izenačen.

V primerjavi z ameriškimi bralci so pri nas tisti, ki berejo stripe mlajši, kar je značilno evropsko. Že po tradiciji v Evropi smatramo, da je strip zabava za otroke.

Temu primeren je tudi izbor stripov v naših časopisih in revijah, zato pravzaprav ni nič presenetljivega, če nasprotniki stripa govore o infatilični zabavi: saj je pri nas skoraj neznano celo področje satiričnih in družbeno kritičnih stripov, ki so namenjeni odraslim.

Naši otroci se seveda zgodaj začno zanimati za stripe. Ker smo ugotavljali, kdo so kupci stripovskega Zvitorepca, je seveda delež najmlajših neizrazito dokazan. Izrazito povečanje zanimanja smo opazili med

11-tim in 13-tim letom = 18,6 % vseh kupcev - in to skoraj enako pri dečkih in deklicah. Starostna skupina od 13 do 17 let predstavlja 34 % vseh kupcev, absolutni višek zanimanja pa smo opazili pri 16-tih letih. Tu pa že vodijo fantje z 58 %, medtem ko se dekleta v tej starosti začnjenjajo verjetno ukvarjati z drugačnimi zadevami, kot so pustolovščine stripovskih junakov in junakinj.

Starostna skupina od 18 do 22 let sicer predstavlja še 19 % vseh kupcev stripa, toda padec zanimanja za strip pri 19 let starih, je takorekoč dramatičen. Drugače po-

vedano: samo še 30 % tistih, ki so brali stripe pri svojem 16 letu, bere stripe še vedno, ko so stari 19 let. Že prej smo rekli, da je to glede na izbor stripov pri nas povsem razumljivo. S starostjo se spremeni okus in se pojavi zanimanje za nove teme, za drugačen, manj naiven način obravnavanja. Seveda so brali Zvitorepca pred desetimi leti tudi ljudje v zrelih letih: od 23 do 32 let je bilo 13 % kupcev, od 33 do 42 let slabih 9 % in preko 42 let samo 7 % - to res ni veliko, toda bili so! To mladostno navduševanje nad stripom je v teh letih lahko tudi neke vrste nadomestek za resnično življenje, mogoče tudi spomin na mlada leta - naj bo kakor koli, grobo lahko rečemo, da s starostjo zanimanje za strip naglo upada. Da ne bo pomote: za strip, kakršnega je takrat, pred desetimi leti ponudil »Zvitorepec«.

Še beseda o izobrazbi: jasno je, da ta izhaja že iz starostne strukture kupcev, oziroma bralcev. Osemletkarjev je bilo med njimi 55 %, srednješolcev 32 %, visokošolcev in tistih s fakulteto 7 %, nekaj med njimi pa na to vprašanje ni hotelo odgovoriti. Naši bralci stripov leta 1976 so bili torej predvsem osemletkarji (in tistih 18 % z dovršeno osemletko med starejšimi bralci), pa gimnazijci v nižjih razredih. Mlada populacija torej. Zanimiv je njen okus. Samo na kratko:

Na prvem mestu šo znanstveno-fantastične kriminalke (tipa »Jeklena pest«), s tra-

dicionalnim tipom viteškega junaka, ki se bori z zločinci velikih kalibrov, (med katerimi so tudi nori znanstveniki). Junak je seveda brez napak, ne pozna ne strahu in ne drugih človeških slabosti, njegove sposobnosti pa so, zaradi posebnih tehničnih dodatkov, nadčloveške.

Takoj na drugem mestu je bil strip, ki je pripovedoval o neskončni vrsti ljubezenskih dogodivščin lepe manekenke. Seveda ga je ženski del bralcev postavil na prvo mesto, v skupni razvrstitvi pa je - če govorimo v jeziku športnih poročevalcev - drugi. Sicer so bralke z leti večkrat zamenjale svoje najbolj priljubljene junake: V osemletki in v nižjih razredih gimnazije so se deklice še navduševale nad herojsko »Jekleno pestjo«, nato so svojo pozornost in občudovanje prenesle na lepo manekenko, po 45 letu pa so njihove simpatije veljale mlademu, tako simpatičnemu zdravniku, DR Kildaru. Nič presenetljivega torej, tako kot nas ni posebno presenetilo, da je bil bralcem s fakultetno izobrazbo med posameznimi stripi bolj všeč »Mornar Popaj« in so ga ocenili višje kot osemletkarji. Navsezadnje je Popaj strip za odrasle, ki imajo razvit smisel za humor. Na splošno pa je moški del bralcev ostal zvest svojemu junaku, bolje rečeno svojemu tipu junaka od pubertete do kasne starosti.

France Zupan

ad) Tisti, ki berejo stripe:

a), b), c), d), e): vzeto iz »Zvitorepca« - ČGP Delo 1971

BLANDIE AND D*GWOOD

BY DENIS KITCHEN

Krupp Comic Works, Inc.

THE CARTOON FACTORY
P.O. BOX 7, PRINCETON, N.J. 08502

psihologija stripa

STRIP IN NEZAVEDNO

»Svoje ideje sem dobil od Lone Rangerja«
– Jerry Rubin »Do it!«

a

Različno delovanje slike in besede v duševnih procesih široko priznavajo tudi izven meja psihološkega in psihoanalitičnega pristopa: beseda olajšuje razločevalen (diskriminatorenen) odnos, natančno zasidran v stvarnosti, medtem ko naj bi slika spodbujala hitrejšo, improvizacijo in aproksimacijo podvrženo sintezo; poleg tega se zdi, da je beseda bolj povezana z natančnim programom akcije. v. Eco (1964), povzemajoč Cohena Seata (1961), podčrtuje, da implicira slika večjo participacijo, spontanost bralca, ki je udeležen v sprejemanju sporočila v svoji psihofizični celovitosti. Komuniciranje z besedami aktivira v zavesti »celo semantično polje, ki ustreza raznim pomenom termina (z afektivnimi konotacijami, ki jih vključuje vsaka konotacija),« v katerem izvede subjekt akcijo razločevanja, prepoznavajoč hoteni pomen in izključujoč druge ali zadržujoč jih v ozadju. Slika pa pravi Eco-me zgrabi na prav nasproten način: konkretna in ne splošna kot jezikovni termin, mi sporoča cel kompleks čustev in pomenov, ki so povezani z njo, obvezuje me, da v trenutku zajamem nedeljeno celoto pomenov in čustev, ne da bi mogel razbrati in izločiti tisto, kar rabim« (str. 335).

To, kar Eco podčrtuje v terminih komunikacijske teorije, ustreza nekaterim lastnostim nezavednih dinamizmov, ki jih je raziskala psihoanaliza. Za nezavedne procese je karakteristična večja globalnost v primerjavi z zavestnimi problemi: medtem ko zavest izolira in opredeljuje majhne pomenske enote, razločujoč jih od drugačnih in nasprotnih na osnovi različnosti in protislovnosti, ima nezavedno opraviti z aglomerati predstav, v katerih je razločevanje nadomeščeno s celo asociativno mrežo dogodkov, pritegnjenih zaradi afektivne in vsebinske podobnosti, ne pa raz-

likovanih in zoperstavljenih; sam princip neprotislovnosti v nezavednem ne obstaja, in je ambivalentnost prevladujoča značilnost. Govorica slik bi bila torej bolj primerjena ravni nezavednih, kot pa zavednih duševnih procesov.

Lahko torej trdimo, da govori strip nezavednemu. V tem smislu delujejo tudi drugi vizualni mediji. Posebej je bilo raziskano delovanje filma (Imbasciatti 73 b). Kot pri filmu, stopijo tudi pri stripu-tu morda še bolj – v igro pri gledalcu prav toliko močne kot malo znane emotivne dinamike; lahko rečemo, da so le-te osnova morebitnih induciranih obnašanj, ali splošneje, da so odgovorne za vplive medija na uporabnike, bodisi na neposredno obnašanje na ravni trenutnosti, bodisi na strukturo njihovih osebnosti na ravni stalnosti.

Pri učinkovanju vizualnih medijev so s posebnim povdarkom na film in televizijo proučili dvojno polarnost možnih posledic, ki jih vpelje ta tip sporočil: tako govorijo o njihovem sugestivnem ali mimetičnem učinkovanju, pri katerem gre v bistvu za indukcijo obnašanj in zadržanj, podobnih tistim iz dogajanj, ki jih nudi medij v gledalca; nasprotno pa govorijo o katarzi, s čimer kažejo na pojav, ko naj bi gledalec v istih dogajanjih našel možnost izpraznitve svojih pulzacij (pulsioni), in bi bil tako potem, ko bi jih použil uporabil, demotiviran za njihovo udejanjanje; z drugimi besedami, napeljan bi bil k delovanju, tistemu nasprotnemu, ki mu ga je sugeriral

V resnici so psihični procesi, ki posredujejo v tovrstnih pojavih, mnogoteri in delujejo na različnih ravneh. Naša pozornost je lahko posebej usmerjena k dvema izmed njih: prvi se tiče možnosti, da doživljamo prigode, ki jih predstavi vizualni medij, kot stvarne in svoje lastne; drugi pa zadeva procese indentifikacije gledalca z junakom teh prigod in z dejanji, o katerih pripovedujejo. Slednji proces je s prvim očitno povezan.

Za filmsko govorico je »značaj resničnosti kinematografske izkušnje« opisal Musatti (1971): dejansko je taka dinamika v različnih oblikah dejavna tudi na ravni izkušnje branja stripa; strip, kot tudi animirani film, ima celo večje možnosti, da ob enakih ostalih pogojih obudi notranjo fantastično predzvestno ali nezavedno stvarnost, kot pa fotografski film in fotoroman: spodbuda, ki jo daje risba, je mnogo bolj netočna in dvoumna kot pa tista, ki ga predstavlja fotografija, in torej močnejše implicira pojave projekcije, ali bolje aperceptivno izkrivljanje. In kolikor bolj subjekt aperceptivno in spominsko (mnestično) izkrivlja gradivo, ki ga sprejema, toliko manj bo učinek tega gradiva povezan z njim samim vezan pa bo na kompleksnejšo interakcijo med njim in subjektom; v tem smislu so učinki sprejemanja tovrstnih sporočil precej bolj kompleksni in težje predvidljivi.

Poleg tega je potrebno pri stripu oceniti vpliv, ki ga ima na sprejemanje sporočila navadno skrajno »privatno« branje: stripe

b

medij: po domišljijem izživetju v istovetenju s predstavljenim dogajanjem ga nič več ne bi spodbujalo k njegovemu udejanjanju v stvarnosti. Te možne in zoperstavljene učinke vizualnega medija so za film preučili (Ancona 63; 65; Croce 64; 68; 70; Carli 68; 71) v funkciji emotivnih dinamik, ki naj bi jih ikonsko sporočilo vzbudilo v gledalcu: te raziskave so precej kompleksne in vse prej kot soglasne in študije te teme še ne dopuščajo dokončnih preudarkov.

berejo v izolaciji od ostalega sveta, mnogi se celo sramujejo tega, da jih berejo in dobi torej njihovo početje značaj polilegalnosti. Težko je oceniti vpliv teh dejavnikov brez posebne eksperimentalne raziskave, zdi pa se upravičeno predpostaviti, da branje stripa in situacija, v kateri se dogaja, olajšujeta neposredno in nekritično istovetenje subjekta s fabulo in fantastično sceno, ki mu jih predstavljajo slike. Z drugimi besedami, prednost bo imela identifikacija